

SEGÍTETT A KÖNYV, A MESE

*Vallomások
életről, irodalomról, olvasásról*

Magyar Olvasástársaság
Budapest, 1999.

SEGÍTETT A KÖNYV, A MESE

Vallomások életről, irodalomról, olvasásról

**Magyar Olvasástársaság
Budapest, 1999.**

**Szerkesztette: Bartos Éva
ISBN 963 039 509 6**

TARTALOM

Előszó

Bevezetés

Bartos Éva: Éltető irodalom

Könyv, olvasás, irodalom

A könyv, az olvasás, az irodalom tudatos alkalmazásának története

A könyv, az olvasás, az irodalom terápiás alkalmazása

Gyermekek biblioterápiája

Gyerekektől, gyerekekről

Egy *nem* tanulságos *nem* mese

Mandulaműtét

Történet a nyúlról, az úszásról és a bátorságról

„Lassie” és a szomszédok

„Varázsszemüveg”

Nagyi emléke

„Mesebalzsam, zord téli napokra”

Az élet nagy kérdései

Fordulópont

A két eke

Háború

Hálás vagyok Szabó Magdának...

Segítőtársaim a könyvek

Kamaszkor

A teáskanna magánya

A Nagy Mese

„Az aranyvirágcserep” titka

Verne szabadlelkű diákja

Földi csodák

Támasz nélkül

Apa nélkül

Az „első mester”

Adósság törlesztés

Az Élet tündére

Az én kis barátom

Felnőtt sorsok, felnőtt gondok

Pályaelhagyás

Rodostó üzenete

Párperces naplórészlet egy munkanélküli naplójából

Nagy Zoárd voltam és kicsi, kék csodaló...

Gyógyító ereje nemcsak a törzskönyvezett gyógyszernek lehet

Az álmhozó

Szakadék szélén

Két hét gondolkodási idő

Szilánkok

Segített a könyv, a család

Halotti beszéd

Könyvszülte béke

Aki/ami maradt

Anya-mesék, apa-mesék

**Veszélyben
Kistestvér születik
Peti-mese
A csend világában
Mesék a hintaszékből
„Együtt éneklés”
Gyémántmag
Mesetáska, mesehíd
Apám zsebpénze
Aranyos Ágica
Nagyapának**

Nemzedékről nemzedékre

**Többsincs királyfi nyomában
Anyá...
... és leánya
A lélek felelősségéhez vezető út
A boldog herceg
Vándortarisznya
István bácsi
Tartani kell a mécesest!**

„Hivatásosok”

Óvónők, tanítók, tanárok, gyógypedagógusok, pszichológusok, könyvtárosok

**Macóka meséje
„Szeretném, ha vadalmafa lennék!”
Minden délben kihúlt az ebédem...
Mesepárna
Répa – mese
Mesék – másképpen
A fehér kiselefánt
„Lámpás”?
A legrövidebb út
Mesefa
Pétör, a csaló
A három szívárvány meséje
A Négyszögletű Kerek Erdő csodája
„Csupafül” az iskolában
Kölcsön kenyér...
A versmondás öröme
Jutalomversek
Krisztián
A török és az eggyel kevesebb fekete
Gyógyítás – mesével
Iskolai könyvtár
Segítsen a könyv, a mese!
Tündérduzz
Minden könyvet egyenként őrzök a szívemben**

A könyvek könyve

Dédike
Ébredésem
„Úzus”

Könyvek: életünk mérőöldkövei

Ketten a „Száz év magány”-ról
Levél Gabriel Garcia Marqueznek Kolumbiába
Anyám könnyű álmot ígért
Szülőföldem
Fekete István nyomában
Az Aranykéz utcai szép napok
„És lámpást adott kezembe az Úr”
„Az élet játéka” – az élet ajándéka
Pilinszky János verseinek ereje
„kiírni magunkból a rossz érzéseket...”
A hófehér gerle meséje

Az első olvasmányélményem és akinek köszönhetem

Pápayné Kemenczey Judit: 10-14 évesek vallomásai könyvről, olvasásról, élménytársról

Elöljáró beszéd egy olvasásvizsgálathoz
A vizsgálat módszeréről
A pályázat és francia modellje
Az első olvasmányélményem
Válaszfogalmazások és a gyerektársadalom képviselője
A vizsgálati eredmények
A mesélőkről és a mesélésről
Summázat

Irodalom

Települések jegyzéke

ELŐSZÓ

„Inventas vitam iuvat excoluisse per artes” – ‘Szép dolog az életet találékony művészetekkel nemesíteni’ – hirdeti a Nobel-díj plakettjének felirata. Lehet-e ennél szebb és nemesebb hivatása az emberi szóból építkező művészetnek, az irodalomnak? Mit ér az olyan műalkotás, mely nem talál utat befogadójához, nem válik az alkotó és a befogadó közös élményévé, közös alkotásává, hogy valóban megnemesíthesse az ember életét. Beletörődhetünk-e abba, hogy életünkben hiányozzék az irodalom, az olvasás, miközben a ma embere minden eddigénél magányosabbnak, kiszolgáltatottabbnak és védtelenebbnek érzi magát, kapaszkodókat keres. Ezekre a kérdésekre megvoltak a saját válaszaink, de tudni akartuk, hogyan vélekednek mások, s hogy valójában létezik-e, funkcionál-e az életet segítő irodalom.

Ezért a Magyar Olvasástársaság 1997-ben – karöltve a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Gyermekkönyvtári Szekciójával és a Könyvtárostanárok Szervezetével – országos pályázatot hirdetett **„Segített a könyv, a mese”** címmel. A pályázatra beküldött emlékezések, vallo-mások, történetek, esettanulmányok – a felhívásnak megfelelően – csakugyan mind azt példázták, hogy az életben adódó kritikus válsághelyzetekből hogyan sikerült éppen a könyvek, az irodalom, a mese segítségével kijutni vagy másokat kijuttatni, hogyan lehetett ezeknek az olvasmányoknak – semmihez sem hasonlítható és semmivel nem pótolható – csodálatos hatása révén a konfliktusokat feldolgozni, feloldódást, lelki békét, megnyugvást találni.

A pályázatra közel 300 munka érkezett be. Nyolc évestől nyolcvan évesig sokan ragadtak tollat, tartották fontosnak, hogy emlékeiket, gondolataikat, élményeiket megosszák másokkal. Gyermekek, szülők, nagyszülők, óvónők, tanítók, tanárok, gyógypedagógusok, pszichológusok, lelkészek, könyvtárosok írták meg eseteiket, akik egyedül vagy egymással összefogva, átélőként vagy közvetítőként lehettek részesei az olvasás, az irodalom, a mese életet segítő, életet megváltoztató nagy élményének.

A pályázatok rendje-módja szerint néhány pályamunkát megjutalmaztunk egy kedves, meghitt összefüggéssel, de éreztük, hogy az összegyűlt anyagot valóban közkinccsé kellene tenni. Ezek az írások hiteles és meggyőző bizonyítékai annak, hogy ma is él és hat az irodalom, olvasóit megnyugtatja és megvigasztalja, megrendíti és megerősíti, önvizsgálatra és változásra készíteti, elvarázsolja és örömmel tölti el – épp úgy, mint a kezdetektől fogva mindig.

Azért született ez a kötet, hogy – mint bizonyító erejű dokumentumforrás – eljusson a leendő „hivatásosokhoz”: óvónőkhöz, tanítókhöz, tanárokhoz, könyvtárosokhoz, hitoktatókhoz, szociális munkásokhoz, bármilyen segítő foglalkozásúakhoz, ismerjék meg belőle az olvasmány-élmények befolyásoló hatását, munkájuk során pedig akarják és tudják alkalmazni ezt a kézenfekvő, mégis nagy hatású eszközt, a biblioterápiát.

Meggyőződésünk, hogy minden ember, aki fogékony az emberi problémák iránt, figyel a lélek rezdüléseire, szereti az irodalmat, hisz a művészet embernemesítő erejében – annak számára megrendítő és izgalmas olvasmány lesz e vallomások sorozata.

Azt reméljük, hogy a kedves olvasó talál majd ismerős érzéseket és gondolatokat, elcsodálkozik némelyik írás szinte művészinek mondható kvalitásain. Bizonyára lesznek „kedvencek”, ezért a pályamunkáknak címet adtunk, a könnyebb megjegyezhetőség és azonosíthatóság érdekében. Az áttekinthetőség és az egyszerűbb eligazodás miatt pedig csoportokba rendeztük a műveket, beküldőik „élethelyzete” szerint. Találkoznak majd a kötetben az emberi élet korszakaihoz kötődő (gyermekkor, kamaszkor, felnőttkor, idős kor) írásokkal,

találkoznak „amatőrök” (anyák, apák, nagyszülők) és „hivatásosok”(óvónő, tanító, tanár, gyógypedagógus, pszichológus, könyvtáros, lelkész) munkáival, az életünk mérföldköveinek számító, meghatározó nagy olvasmányélményekről írott vallomásokkal, a Könyvek könyvének rendkívüli erejéről valló írásokkal. „Összetaláloztatunk” olyan pályamunkákat, melyek beküldői igen eltérő életpályákat futottak be, s bár egymással soha nem találkoztak – életük során mégis ugyanabban a könyvben találtak maguknak példát, bátorítást, menedéket. Kis összeállítást közlünk azokról az esetekről, amikor nem az olvasás, a befogadás, hanem az írás, az alkotás hozza meg a kívánt megnyugvást az ember életében (un. aktív biblioterápia).

A kötet bevezető tanulmánya (**Bartos Éva: Éltes irodalom**) a pályamunkák igazi értékének és jelentőségének megvilágítása érdekében röviden áttekinti az ember és az irodalom évezredes kapcsolatát, megmutatva az „alkalmazott irodalom” spontán és tudatos formáit, a gyógyító célú és a személyiségfejlesztő biblioterápia lehetőségeit az iskolában, a családban, az öngyógyításban.

A záró tanulmány (**Pápayné Kemenczey Judit: Első olvasmányélményem és akinek köszönhetem**) egy 10 – 14 éves gyerekek körében végzett, újszerű szempontrendszerrel érvényesítő olvasásvizsgálat eredményeit összegzi. Az egzakt vizsgálati tapasztalatok megerősítik és nyomatékosítják a bevezető tanulmányban felvetett, a pályamunkákban igazolt lehetőségeket, de a problémákat is, és aláhúzzák a felnőtt társadalom felelősségét.

A kötet egésze – a kiadó és a szerkesztő. szándéka szerint legalábbis – azt sugallja, hogy minden a felnövekvő nemzedékért, a gyerekekért kell történni! Ha a mesével, az olvasással, a könyvek megszerettetésével elő tudjuk segíteni, hogy minél több harmonikus, kiegyensúlyozott, teherbíró, stabil gyermeki személyiség induljon neki az életnek, a felnőtté válásnak, akkor kötelességünk ezt megtenni, mindannyiunk jövője érdekében!

A szerkesztő

BEVEZETÉS

Bartos Éva: Éltető irodalom

Könyv, olvasás, irodalom

„Hálás vagyok Szabó Magdának, hogy szép könyve segített nekem” – olvashatjuk majd a kötetben egy 13 éves kislány őszinte szavait. Anélkül, hogy ismernénk történetét, már ebből az egy mondatból is kitűnik, hogy ez a kislány életének valamilyen válságos, nehéz helyzetében tudott kapaszkodót találni egy könyvben, egy irodalmi alkotásban. Azt is mondhatnánk: szerencsés az a gyermek, akinek ilyen eszköz van a kezében, hiszen ennek révén sikerült jó megoldást találnia problémájára. Objektív elemeire bontva ezt a történetet, tehát, arról van szó, hogy a gyermek ismert egy *eszközt, a könyvet*, birtokában volt egy *képességnek, az olvasásnak*, s ezek segítségével megtalálta azt a *tartalmat, a könyv művészi üzenetét*, melyet befogadva megtalálta belső békéjét, visszanyerte lelki egyensúlyát. Vajon kivételes esetről van szó? Vagy minden gyermeknek rendelkezésére állnak ezek a lehetőségek? *Elvileg igen.*

Egy átlagos körülmények között felnövekvő gyermek már 1-2 éves kora körül találkozhat a korának megfelelő lapozgató, sok képet tartalmazó, kedvcsináló könyvekkel, melyeket nézegetve ráismer környezete tárgyaira, s ez örömmel tölti el. Ennél is nagyobb öröm azonban a számára maga a szituáció, hiszen valamelyik szülő, nagyszülő ölében ülve, meghitt, megnyugtató közelségben történik ez a könyvnézegetés, beszélgetés, mesélés. A fizikailag kellemes élmény összekapcsolódik a mesehallgatás, könyvlapozás örömeivel, s mint tanult feltételes reflex, sokáig megmarad. Kicsit nagyobb korban, 4-6 év között, már elsősorban a mesék varázslatos tartalma nyűgözi le a gyermeket, a mese hallgatása közben élénken dolgozik a fantáziája, a főhőssel érzelmileg azonosulva éli át az izgalmakat, az örömeiket, felismeri, hogy bizonyos értelemben róla szól a mese, hogy képzeletben mindent kipróbálhat. Ugyanakkor megismer (megtanul) egy narrációs szerkezetet, a mesének mint irodalmi műnek a tartalmi és formai egységét. Ebből a sematikus felsorolásból is kitűnik talán, hogy a gyermekkori „könyves” élmények döntő szerepet játszanak a későbbi olvasói magatartás, olvasói pályafutás szempontjából, ugyanis a gyermekkori megalapozás, előkészítés lesz az olvasni tanulás egyik motivációs bázisa.

Ilyen előkészítés után a gyermek már alig várja, hogy ő maga is tudjon olvasni, ne legyen a családtagok szabadidejének függvénye ez a kedves szórakozása. A könyvekkel való kapcsolat az iskolában teljesedik ki, az olvasási készség elsajátítása révén. Az alsó tagozatos olvasókönyvek történetei, majd a felső tagozatos irodalom tankönyvek, az irodalom órák, irodalom szakkörök bevezetik a gyermeket a szépirodalom varázslatos világába. Megismeri az irodalom formanyelvét, a művészi ábrázolás sajátosságait, az irodalmi-esztétikai érték kritériumait. A kisgyermekkori spontán meseélvezetből tudatosan felkészült, műélvezetre nyitott befogadói magatartás alakulhat ki.

Sokan és sokszor számba vették már az olvasás nyújtotta előnyöket, jótékony következményeket, s tudjuk azt is, ezek a hatások az olvasás nélkül csak részlegesen, vagy – más eszközökkel – csak komoly erőfeszítések árán érhetőek el, valósíthatók meg a személyiség fejlődésében. Az olvasás révén ugyanis, szinte észrevétlenül jutunk intellektuális és érzelmi

gazdagodáshoz, műveltség- és tudás gyarapodáshoz, a pszichikus funkciók fejlődése révén pedig kedvező irányú személyiségformálódáshoz.

Ha intézményekhez akarnám kötni a fejlődési folyamat egyes állomásait, úgy fogalmazhatnánk: a *családban* kell történjék a megalapozás, előkészítés, az érzelmi ráhangolás, az *iskolában* a készség kialakítása, az olvasási igény megszilárdítása, a *könyvtárakban* az érdeklődés folyamatos fenntartása, kiszélesítése, elmélyítése.

Amit eddig legjobb meggyőződésem szerint fejtegettem, mind igaz, most mégis azt kell mondanom, hogy „szálljunk le a földre” az ideák világából, mert az ismertetett folyamat csak *elvileg* zajlik így, a *gyakorlat* egy kicsit más.

Közismertek a riasztó jelzések az olvasásszociológia irányából az olvasás általánosan rossz pozícióira nézve. Súlyos gondok nehezítik az említett *családi előkészítést*, hiszen a felnőttek szokásrendszerében, értékrendjében is jóval hátrább került az olvasás, a szülői példamutatás tehát nem ösztönöz. Lényegesen megritkultak a meghitt szülő-gyerek együttlétek, a családi beszélgetések, s bizony a televíziózási szokások alaposan átrendezték a családok életét. Az olvasási szakemberek mellett a gyermekorvosok is aggasztónak tartják, hogy a családok összetartó-védő ereje egyre csökken, s hogy a válogatás nélküli, mértéktelen és kritikátlan tv-nézés következtében a gyermekek leszoknak az olvasásról, beszédképességük beszűkül, emocionális érzékenységüket elvesztik.

Az *iskola* környékén sincs rendben minden, mutatja ezt az írás- ill. olvasástanulási zavarokkal küszködő gyermekek egyre szaporodó tömege. Az olvasástanítási módszerek, eljárások sokfélesége ellenére súlyosodnak az olvasástechnikai és az olvasás-megértési problémák. Az élményszerű, örömteljes olvasás lehetősége fényévnyi távolságra kerül az izzadva, görcsösen, megszágyenülten próbálkozó gyermektől. Ha mégis sikeresen veszi ezt az akadályt, egy kevésbé látványos veszély leselkedik rá: a racionalitás, az intellektuális teljesítmény iránti egyoldalú iskolai követelmény, az értelmi-érzelmi egyensúly, a személyiség harmóniájának megbomlása, melynek következtében a szépirodalom is *csak* ismeretanyaggá válik. A gyerek mindent megtanul, amit a műalkotásról tudni kell, de nem érzi meg belőle a neki szóló üzenetet.

Ezek az anomáliák mintegy láncolatba foglalhatók: a gyengén és keveset olvasó gyerekek többsége kommunikációs gondokkal küszködik, gondolataikat nehezen fejezik ki szóban és írásban egyaránt, nem értik a tanári magyarázatot, a tankönyvek utasításait, szóbeli feladatokat nehezen tanulnak meg, összességében: tanulmányi eredményeik elmaradnak a képességeik mögött. De ez csak a legbelső kör, vagyis a tanulási nehézségek köre. A további szomorú következmény a mindennapi érintkezésben érhető tetten: anyanyelvüket csak a megértés és a reagálás szintjén használják a gyerekek és fiatalok, szókincsük szegényes, nyelvi megformálásuk igénytelen. Még egy körrel továbblépve: képzeletük fejletlen, érzelmviláguk nélkülözi a finom árnyalatokat.

Vagyis: a nagyon keveset vagy egyáltalán nem olvasó gyerekek egyaránt hátrányba kerülnek a tanulás, a társakkal való kapcsolat, a beilleszkedés, az érzelmi érés, a személyiségfejlődés, az erkölcsi fejlődés terén.

Kérdés: tudomásul vesszük-e ezeket a tényeket, beletörődünk-e, hogy ez a lehetőség kimarad az életükből/életünkől, netán abban bízunk, hogy majd helyettesítjük valami mással. Lemon-dunk-e a személyiség harmóniájának szükségességéről, lemondunk-e mindazon tartalmak közvetítéséről, ami a könyvek, az olvasás, az irodalom a művészet révén juthat el az emberekhez? Ezekre a kérdésekre a szarkasztikus tömörségű válasz: lehet így is élni, csak nem érdemes. Hírünk van amerikai kezdeményezésekről, hogy – felismerve a fenti jelenségek következményeinek veszélyét – megkezdték szülők, pedagógusok részére az intenzív

tanácsadást, felvilágosítást, oktatást, hogy például a mesemondást főiskolai és egyetemi kurzusokon kezdik tanítani, hogy megszólítják a szülőket különféle írásos anyagokkal, rádöbbsentve őket felelősségükre. Itthon ugyanezen problémák felismerése, tudatosodása nyomán éppen a Magyar Olvasástársaság tesz évek óta komoly erőfeszítéseket azért, hogy összefogja és egyesítse mindazokat a szakmai és „civil” erőket, melyek az olvasás ügyét szolgálják, szolgálhatják. Szakmai konferenciái, kiadványai, tanfolyamai, szülőkhöz eljuttatott felvilágosító anyagai, kampányai és pályázatai – mind-mind közös gondolkodást szorgalmaznak és együttes cselekvésre ösztönöznek a jövő generáció érdekében. Ezt az integrációs szándékot illusztrálja egy 1998-ban, az Írásbeliség Világnapja (szeptember 8-a) alkalmából a Magyar Olvasástársaság ünnepségein „elterjesztett”, de ismeretlen szerzőtől származó, a felnőtt társadalom felelősségére rádöbbsenteni akaró gondolatsor is:

„Ha ma kihagyod az esti mesét, holnap már lehet, hogy nem is kéri a lányod, vagy fiad. Ha ma nem ülsz oda vele a társasjáték mellé, előfordulhat, hogy a jövő héten már késő lesz. Ők ma gyerekek, s nem pótolhatod be az önfeledt legózást, babázást úgy öt év múlva, amikor már kevésbé szorítanak a megélhetési gondok, amikor már nem kell új szőnyeg, vagy függöny az ablakra. Ha most kihagyod az együttlét meghitt perceit, évek múltán talán már a meghitt beszélgetéseket sem igénylik. Ha most nem sétálsz velük kézen fogva, akkor pár év múlva végleg elengedik a kezéd, és a kapaszkodó nélkül elsodródhatnak. Visszahozhatatlanok és megismételhetetlenek a gyermekkor napjai, hetei, hónapjai. Téglák ezek, amelyből és amelyre a felnőtt élet felépül.

Ha sok téglá hiányzik, labilis lesz az építmény.”

A könyv, az olvasás, az irodalom tudatos alkalmazásának története

A könyv, az olvasás, az irodalom hatásáról való lemondás azért is értelmetlen volna, mert szinte évezredes emberi tapasztalatról mondanánk le. Mondhatni, az emberrel magával egyidős a szavak erejébe vetett hit. Az írásbeliséget messze megelőzve, a szóbeliség korában is a lelki egyensúly, az íratlan szabályok, normák átadásának eszköze volt a közös mesélés, a legendák, mítoszok, történetek továbbadása.

A hagyományos hindu orvoslásban – írja le Bruno Bettelheim A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek c. munkájában – a lelkileg megzavart embernek egy olyan mesét adtak meditáció céljára, amelyben az ő egyéni problémái öltöttek formát. Ezzel azt akarták elérni, hogy a mesére épülő kontempláció révén a beteg meglássa szenvedéseinek mibenlétét és a megoldás lehetőségét. A szenvedő, reménykedő és a sorscsapásokon felülkerekedő egyszerű ember történetének, vagyis a mesének a segítségével a beteg nem csak a saját nyomorúságából kivezető utat lelhet meg, hanem – miként a mese hőse – az igazi énjéhez vezető belső utat is.

A közel-keleti országokban – tudjuk meg Nossrat Peseschkian, örmény-perzsa származású, német pszichiátertől – a történetek hagyományosan egyfajta lelki támasz szerepét töltötték be, összekapcsolódva a szórakozással. Többnyire mesemondók és dervisek terjesztették a történeteket a nép körében, így járulván hozzá a *tájékozódás*, az *azonosságtudat* és a *lelki támasz* alapvető igényének kielégítéséhez. Ezek a történetek, elbeszélések részben vallásos tartalmúak voltak, részben közvetlenül az emberek együttélésével foglalkoztak. Ezek töltötték be a jó tanács és a szigorú fegyelmezés szerepét. Legismertebb példaként említi az Ezeregy éjszaka mesegyűjteményét, melynek kerettörténete úgy is felfogható, mint egy lelki beteg uralkodó mesékkal véghez vitt gyógyítása. A Seherezádé által elmesélt egyes történetek

ugyanolyan jótékonyan hathatnak minden későbbi hallgatóra és olvasóra is, akik megismerik ezeket, levonják a tanulságokat és elraktározzák a gondolataikba.

Ugyanez volt a funkciója évszázadokon keresztül nálunk is a vallási, családi vagy faluközösségekben folyó közös mesélésnek, éneklésnek, történetmondásnak, imádkozásnak, biblia-értelmezésnek: szabályozta az emberi együttélés, a viselkedés normáit, viszonyítási pontokat adott, segített az öröm és bánat elviseléséhez, lelki erőt, lelki támaszt, vigasztalást nyújtott. Ezekben az esetekben tudatos alkalmazásról volt szó, melynek a történetek megtapasztalt jótékony hatása volt az alapja.

Új fejezetnek tekinthetjük témánk szempontjából az emberiség történetében az írásbeliség megjelenését. Amint a szájhagyomány útján terjedő történetekből, dalokból, példázatokból, legendákból, mesékből írott irodalom lett, attól kezdve ezek feldolgozása is megváltozott, individuális tevékenységgé vált. A befogadónak már magának kellett megbirkóznia az olvasmány tartalmával, nem segítette őt a kollektív értelmezés, megbeszélés lehetősége. Ettől kezdve már csak nagyon keveset és igen áttételesen tudhattunk az olvasmányok, az irodalom hatásáról, hogy ki, mikor, miért választott bizonyos műveket, azokat hogyan értelmezte, milyen élményt vagy milyen segítséget nyújtottak a számára. Néhány kivételtől eltekintve (pl. alkotói vallomások) gyakorlatilag a századunk elején megszülető új tudományok, a művészetszociológia, majd pedig a művészetszociológia megjelenéséig tartott ez az állapot. Később ezen tudományok fejlődése, tökéletesedése, további szakosodása révén kaphattunk részletes és pontos jelzéseket, információkat a műalkotás és a befogadó viszonyára, a befogadás folyamatára vonatkozóan.

Századunkban is bizonyíthatóan töltött be a könyv, az olvasás, az irodalom olyan funkciót, amit a korábbi időkben említettünk. Az elsődleges cél korunkban már talán nem az eligazodás, tájékozódás, de a személyiség megerősítése és védelme feltétlenül. Ismeretesekek olyan dokumentumok, emlékezések, feljegyzések, vallomások, melyek tanúsága szerint századunk szomorú történelmében, embertelen megpróbáltatásaiban (háborúk, hadifogságok, koncentrációs és internáló táborok, emigráció, kitelepítés, üldöztetés, börtön) gyakorta éppen a könyvek, az olvasás, vagy ezek hiányában legalább a műalkotások emlékezetből való felidézése, mesélése segítette az embert embernek maradni, tartást adott, megerősítést, hitet és biztatást. Az ösztönös menedékkeresés alapja elsősorban a könyvek erkölcsi erejébe vetett hit és bizalom volt.

A tudatos nevelői szándék, a hiteles példaállítás, mintanyújtás szükségességének felismerése vezérelte többek között Makarenkót – és majd a nyomában pedagógusok, nevelők, gondozók sokaságát, egész napjainkig –, aki a húszas években a társadalom peremére sodródott fiatalokat, a „telepeseket” próbálta az irodalom, a könyvek erejével emberré formálni, ezeknek az eszközöknek a segítségével pótolni az életükből hiányzó élményeket, s tudatosítani az erkölcsi normákat:

„Sok telepes szeretett olvasni, de nem mindegyik tudott igazán belemélyedni a könyvbe. Ezért is rendeztünk néha közös felolvasást, amelyen rendszerint mindenki részt vett. Rendesen én olvastam vagy Zadorov, aki kitűnően hangsúlyozott. Az első télen így sokat olvastunk Puskindól, Korolenkótól... de legtöbbet Gorkijtől. Gorkij művei mély benyomást keltettek körünkben, de korántsem egységest. ... A Gyermekkorom és folytatása, az Inasévek mindenkit magával ragadott. Lélegzet-visszafojtva hallgatták és szenvedélyesen kunyeráltak, hogy ne hagyjuk abba az olvasást.... Gorkij élete mintegy életünk egy része lett, egyes epizódjai összehasonlítási alapul szolgáltak, onnan vették a gyerekek a tréfás elnevezéseket, vitáikhoz az érveket s az értékes emberi tulajdonságok mércéit... Gorkij elbeszélései és élettörténete

egyformán gyönyörködtette telepünk apraját-nagyját, noha az apraja nagy része nem tudott írni-olvasni.”

A történeti áttekintés önkényesen kiragadott állomásai azt kívánták illusztrálni, hogy az irodalom, majd a könyv és az olvasás mindig fontos funkciót töltött be az ember életében, ezért ösztönösen alkalmazta, spontán módon élt a lehetőségével. A hatást addig lehetett biztonsággal kontrollálni, ameddig közösségben történt ezen tartalmak befogadása. A későbbiekben, századunkban, noha ezt a feltételezett jótékony hatást a tudomány is igazolta, a hatásmechanizmus működése mégis sok bizonytalansági tényezőt rejt magában.

A könyv, az olvasás, az irodalom terápiás alkalmazása

A biblioterápia kifejezésben kapcsolódik össze a két fogalom, a könyv és a gyógyítás.

„A biblioterápia nem jelent mást, mint tudatosítani és módszerre alakítani át saját tapasztalatunkat, élményeinket és mindazt, ami észrevétlenül valósult meg eddig” – mondta egy interjúban Oláh Andor, a biblioterápiát alkalmazó hazai orvosok egyike. Valóban arról van szó, hogy mindazt a tapasztalatot, amit a könyvek, az olvasás, az irodalom jótékony hatásáról felhalmozott az emberiség, egyszerre átfordították tudatosan alkalmazott módszerre, gyógyító céllal, szándékolt hatás kiváltására. Jellegetesen olyan tevékenységről van szó, melynek gyakorlata jóval régibb keletű, kialakultabb és sokrétűbb, mint az elmélete és a módszertani kidolgozottsága.

A biblioterápia alkalmazása egyáltalán azóta lehetséges, mióta az orvostudományban meghonosodott a kezelendő beteg lelki és fizikai egységének elválaszthatatlansága, mióta a „beteget” gyógyítják és nem a „betegséget”. E felfogás jegyében az orvosok a beteggel való mindennapos tevékenységben mindkét összetevőt kezdték számításba venni. A gyógyítás mesterei mindenekelőtt a beteg gyógyulásba vetett hitét, életkedvét igyekeztek megteremteni, azért, hogy önmaga is aktívan hozzájáruljon a gyógyulási folyamathoz. Az olvasás ezt elősegítő, értékes eszköz. A jól megválasztott könyv a beteg kérdéseire, kétségeire művészi értékű, meggyőző választ ad, ezzel a beteg személyiségére jelentős harmonizáló, kiegyensúlyozó, probléma- és feszültségoldó hatást tehet, új távlatokat nyithat meg számára.

A feljegyzések szerint egy philadelphiai orvos 1815-ben meggyőzően érvelt az olvasás terápiái értéke mellett, egy társa 1833-ban pedig már a betegek kezelési programjának részeként alkalmazta. (Megjegyzendő, hogy minimális különbséggel, az 1850-es években már Magyarországon is létesítettek a betegek olvasási igényeit kielégítő kórházi könyvtárat, s a betegek olvastatásának szükségességéről igen figyelemre méltó cikkek jelentek meg.) Általában mindenütt pszichiátriai osztályokon honosodott meg elsődlegesen a biblioterápia, később kiterjedt más kórházi osztályokra, majd pedig más „zárt” intézményekre (szanatóriumok, értelmi fogyatékosok intézetei, öregeket gondozó intézmények, javító-nevelő intézetek, börtönök stb.). Ezt tükrözi az a definíció is, amely elsődleges jelentésében úgy határozza meg a biblioterápiát, mint „válogatott olvasmányanyag terápiás segédeszközként való felhasználása a gyógyászatban és a pszichiátriában”. Ez az elsőként kialakult, „*klinikai*” biblioterápiás ág kifejezetten a gyógyítás, a rehabilitáció szolgálatába állította a könyveket, az olvasást. A tevékenység vezetője orvos vagy orvosi munkacsoport volt.

Idővel a biblioterápia kilépett a gyógyító vagy más zárt intézmények falai közül és más közösségekben is teret hódított. Alkalmazni kezdték teljesen „normális”, egészséges egyénekből álló csoportokban is, azzal a céllal, hogy a személyiség fejlődését elősegítsék, az önismeretet elmélyítsék, a mentális egészség megtartását erősítsék. Ez a „*fejlesztő*” biblioterápiás ág közintézményekben, iskolákban, könyvtárakban, klubokban honosodott

meg, s az 1960-as években szinte mozgalmyszerűen terjedt. Ennek a tágabb értelmű tevékenységnek a definíciója így szól: „a személyes problémák megoldásának segítése irányított olvasás és megbeszélés révén”. Segítségnyújtásról van szó, mégpedig közvetett módon, az irodalmi műből kibontható hatás révén. Am éppen attól „terápia”, a spontán olvasmányélménnyel szemben, hogy semmi nincs benne a véletlenre bízva. Beleavatkozunk a mű kiválasztásába, feldolgozásába, beépítésébe – hiszen szándékolt hatás elérésére törekszünk. Mintha csak vissza akarnánk térni az írásbeliség előtti időszakhoz: ezek a csoportos programok éppen úgy zajlanak, mint az egykori családi vagy faluközösségek beszélgetései, a csoport befolyásoló erejét ma is hozzá szeretnénk adni a „történetek” hatásához.

Gyermekek biblioterápiája

Mint említettem, még Amerikában is csak az 1960-as években terjedt el igazán a fejlesztő jellegű biblioterápia. Az amerikai oktatás azonban igen hamar felfigyelt a lehetőségre és igen hamar az iskolai oktató-nevelő munka részévé tette. Az alkalmazás alapja az a felismerés volt, hogy a modern oktatás célkitűzései – a világhoz való jó alkalmazkodás, a környezetét kezelni tudó személyiség kifejlesztése – összeesnek a biblioterápia céljaival. A fejlesztés mellett erőteljes szerepet kapott a prevenció, a megelőzés gondolata is az amerikai oktatásban. Nézetük szerint ugyanis, a pszichológiai érettségre való nevelés, az élethez való alkalmazkodás és a jellemfejlődés alakítása során felmerülő problémák megoldása elejét veszi a későbbi komoly problémák kialakulásának. Úgy gondolták, hogy az iskolai keretek között alkalmazott egyéni vagy csoportos biblioterápia segíthet megelőzni a kóros késztetéseket (narkotikumok, dohányzás, alkohol) azáltal, hogy a személyiségfejlődés kisebb zavarait, problémáit korrigálni tudja. Feltételezték, hogy érzelmi vagy mentális problémák esetében a tanulóknak segíthet az olvasás, különösen csoportterápiás keretek között. Például az agresszivitás, a rendszeres hazudozás, a túlzott szégyenlősség, a bátorság hiánya, dührohamok, az indokolatlan büntudat, extrém intolerancia, az összeférhetetlenség, alkalmazkodási nehézségek stb. olyan emocionális problémák, melyeknek biblioterápiás feldolgozása megakadályozza, hogy a probléma súlyossá váljon. A 70-es években Amerikában ezért sok iskolai könyvtár komoly biblioterápiás központtá alakult, mely légkörét, felszereltségét és ellátottságát tekintve ideális környezetet és feltételeket biztosított a tevékenységhez. Ugyancsak kedvező körülménynek tekinthetjük az iskolai könyvtárosok ottani jó helyzetét, ők ugyanis a diákjaikkal naponta, előre megtervezhetően kapcsolatba kerülnek, rendelkezésükre áll a diákokról minden háttér információ, s konzultálhatnak a tantestület tagjaival a nehéz esetekben.

Az időközben egyre sokasodó, biblioterápiás hatásokat vizsgáló pedagógiai kísérletek kedvező eredményei még inkább előtérbe hozták a tevékenységet. Kísérleteket folytattak például az előítéletek befolyásolására vonatkozóan, vizsgálták az attitűd-változtatás lehetőségét (pl. fehér gyerekek feketékkel, indiánokkal, eszkimókkal kapcsolatos előítéletei), s a kutatók egymástól függetlenül arra a következtetésre jutottak, hogy a faji előítéleteket a célirányosan összeválogatott olvasmányanyag befolyásolhatja, mérhető változásokat eredményezhet a gyerekek gondolkodásában. Egy másik kísérletben a kiválasztott olvasmányoknak a serdülők önkép-kialakítására gyakorolt hatását vizsgálták, mely ugyancsak pozitív eredménnyel járt.

Szintén kísérleti keretek között vizsgálták, hogy az alacsony szintű önbecsüléssel, tehát önértékelési zavarral küszködő gyermekekre hogyan lehetne befolyást gyakorolni irodalmi művekkel. Folytathatnánk az amerikai kísérletek sorát, melyeknek eredményeként végül elfogadták, hogy specifikusan kiválasztott, elolvasott és megvitatott könyvek csökkenteni képesek érzelmi és magatartásbeli problémákat. A gyerekek ugyanis azonosulhatnak azokkal a szereplőkkel, akik az övéikhez hasonló személyes problémákkal küszködnek.

Megfigyelhetik, hogyan védekeztek mások hasonló problémákkal szemben, hogyan oldották meg azokat, s így majd meg tudják oldani saját problémáikat is.

Mind a megelőzés, mind a fejlesztés szempontjából polgárjogot nyert a biblioterápia, s amint azt 1976-ban egy kutatócsoport megfogalmazta: az olvasási szakemberek a biblioterápia és a gyermekek kapcsolatát vizsgáló tanulmányokból kiindulva, a gyermekirodalommal és az olvasási folyamattal foglalkozó kutatási eredményeket felhasználva, a közeljövőben nagy lépéseket tehetnek előre ezen a területen.

Nos, azóta eltelt több mint húsz év, s hogy meddig jutottak el az amerikai olvasási szakemberek, azt érzékelhetjük egy 1997-ben megjelent átfogó biblioterápiás kézikönyv láttán. Beth Doll gyermekpszichológus és testvére, Carroll Doll, könyvtáros „Fiatalok biblioterápiája” című könyvbe(magyarul még nem jelent meg) valószínűleg a legalaposabb munka ezen a területen, a biblioterápia elméletének és gyakorlatának minden lényeges kérdésére kitér, útmutatást, eligazítást ad a legapróbb módszertani kérdésekig.

Elszakadva az irigylésre méltó amerikai eredményektől, leszögezhetjük, hogy fejlesztő-megelőző jellegű biblioterápiába való bevonásra általában minden gyerek alkalmas. Ezen túlmenően, egyes gyerekcsoportok számára *lehetséges* a biblioterápia, másoknak *szükséges*, megint másoknak *nélkülözhetetlen*. Az átlagos, egészséges gyermekek tartoznak az első csoportba, nekik is vannak – az életkori sajátosságainak megfelelő – problémáik (barátság, érzelmi kapcsolatok, beilleszkedés, tanulás, önbecsülés stb.), ezeknek a megoldása, feldolgozása jelenti az igazi, elsődleges megelőzést. A veszélyeztetett helyzetben (elszegényedés, túlszűfolttság, családi veszekedések, erőszakoskodás, helytelen szülői gyakorlat) lévő gyermekek számára feltétlenül szükséges ez a tevékenység, kimondott célja a segítségnyújtás. A különféle mentális rendellenességekkel, kóros elváltozásokkal (szorongás, kényszerképzetek, étkezési zavarok, depresszió, öngyilkosság, figyelemzavaros hiperaktív viselkedés, kapcsolatteremtési zavarok) rendelkező gyerekek, fiatalok számára pedig nélkülözhetetlen, de csak ideggyógyász szakember közvetlen részvételével!

A gyermekek biblioterápiájáról sok hazai tapasztalatot nem igen tudok bemutatni. Biztos, hogy többen rendszeresen folytatnak már ilyen tevékenységet, s még többen próbálkoznak (bizonyítják ezt a pályázatunkra beküldött munkák is), a nyilvánosság előtt azonban ritkán adnak hírt magukról. Talán hiányzik még nálunk az a szemlélet is, amit Beth és Carol Doll hangsúlyoz: hogy a gyermekek és fiatalok mentálhigiénés szükségletei messze felülmúlják azok számát, akik hajlandók és tudnak segítséget nyújtani. Így gyakorlatilag bármely felnőttnek kötelessége, hogy segítséget nyújtson, akár rendelkezik mentálhigiénés képzéssel, akár nem. Első lépésben talán nekünk sem kellene mást tennünk, mint megszívlelnünk Oláh Andor fentebb idézett mondatát, lényegében csak tudatosítani kellene saját tapasztalatainkat, s módszerré formálva átadni azokat. Olyan sok szülő, óvónő, tanító, tanár, könyvtáros, népművelő, lelkész, pszichológus teszi ösztönösen, hogy a környezetében rászoruló gyermeket könyvvel, olvasmánnyal, mesével, felolvasással, beszélgetéssel segíti problémái megoldásában!

Az „átadók” felelősségére apellálok: a gyermek csak azt fogja tudni alkalmazni és felnőve majd tovább adni, amire mintát, modellt kapott, amit megtanult. A kötetben szereplő vallo-mások között gyönyörű példákat találunk arra, hogy akik *kaptak* gyermekkorukban olvasmányélményt, mesét, lelki segítséget, később mindig *adni* akarnak: könyvet, szeretetet, segítséget. Legszívesebben egy „háziáldást” tennék ki figyelmeztetésül a lakások falára: hol család, ott szeretet, hol szeretet, ott mese, hol mese, ott a humán értékek tisztelete... Nem az iskolázottság vagy az anyagi lehetőségek kérdése a családokban a gyerekek felé fordulás, a mese, a könyv, az irodalom jelenléte és szeretete. Emlékezzünk csak Móra Ferenc írásaira!. A

titok, azt hiszem, egyszerűen abban van, hogy *szeretik-e* a gyerekeket. Ha gyermekbarát, gyermekszerető maga a társadalom, akkor segítsen ilyen módon is, a könyvek, az olvasás megszerettetésének szorgalmazásával, mert ezzel alapvető önvédelmi, ha úgy tetszik öngyógyítási eszközt ad a gyerek kezébe, s így megerősítve teszi őt képessé az élete során felmerülő nehézségek leküzdésére. Mindannyiunk közös érdeke, hogy minél több harmonikus, teherbíró, stabil gyermeki személyiség induljon neki a felnőtté válás buktatókkal teli útjának.

Irodalom:

1. Bada István – Bada Johanna: Az olvasás öröme. Újvidék, 1997. Kiadja a Fehér Ferenc Könyvbarátok Köre.
2. Beth, Doll – Beth Caroll: Bibliotherapy with Young People. Librarians and Mental Health Professionals Working Together. – Ismerteti: Harmat József = Könyvtári Figyelő 1998 3-4. sz. 514-517. p.
3. Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Bp. 1985. Gondolat.
4. Bocsák Veronika – Benkő Zsuzsanna – Hölgyesi Györgyi: Olvass nekem! Kalauz szülőknek, óvónőknek, tanítóknak a gyermekkönyvek útvesztőjében. Bp. 1995. Trezor kiadó.
5. Boldizsár Ildikó: Varázslás és fogyókúra. Mesék, mesemondók, motívumok. Bp. 1997. JAK Kijárat Kiadó
6. Frankl, Viktor E.: Az ember az értelemre irányuló kérdéssel szemben. Bp. 1996. Kötet K.
7. Fromm, Erich: A szeretet művészete. Bp. 1993. Háttér Kiadó.
8. Gyökössy Endre: Mai példázatok. Bp. 1990. Ref. Zsinati Iroda
9. Hász Erzsébet: Irodalomterápia I. Szöveggyűjtemény. Bp. 1995. Gondolat – Animula.
10. Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Bp. 1970. Gondolat. 7. kiadás
11. A művészet születése. Összeállította: Trencsényi Borbála. Bp. 1992. Holnap kiadó.
12. Olvasásra nevelés és pedagógusképzés. HUNRA konferenciák előadásai. Szerkesztette: Nagy Attila. Bp. 1994. (Az Országos Széchényi Könyvtár füzetek 7.)
13. Olvasókönyv a biblioterápiáról. Összeállította: Bartos Éva. Bp. 1989. OSZK-KMK.
14. Ortner, Gerlinde: Gyógyító mesék. Bp. 1996. Magyar Könyvklub.
15. Peseschkian, Nossrat: A tudós meg a tevehajcsár. Keleti történetek – nyugati lelki bajok. Bp. 1991. Helikon.
16. Szávai Géza: Kétszemélyes költészet. A nyelv és a vers születése. Bp. Pont Kiadó.

GYEREKEKTŐL, GYEREKEKRŐL

Egy *nem* tanulságos *nem* mese

Volt egyszer egy kisfiú. Már kicsi korában szerette a szép, ízletes műanyag könyveket. Nagyon jól lehetett őket rágni. Később már kemény fedelűeket is kapott ajándékba. Azokat tépni-rágni nehéz volt, de jól koppantak a falon. Egyszer még az ablakot is sikerült betörnie. (De az óra magától esett le...). A lapozható meséskönyvek oldalait sokáig gyűrögette, de előbb a képeket is megcsodálta. Szülei sokat meséltek neki, látta, hogy a mesék a könyvekből bújnak ki. Tetszettek neki a betűk és már óvodásként tudott írni-olvasni. Ha kedve volt, még „novellákat” is írt. Aztán elsős lett és beiratkozott a könyvtárba. Szeretett ott olvasgatni, nézelődni. De ez a kisfiú nemcsak olvasni szeretett, hanem focizni, karatézni, szaladgálni, sőt, még rendetlenkedni is... Egyszer a könyvtárban rosszkodtak a gyerekek és éppen ott volt a mi hősrünk is. Ő akkor véletlenül nem volt rossz, de őt is kiküldték a könyvtárból. Egy hétig nem mehetett oda. Nagyon szomorú volt, mert már tudta, hogy nemcsak focizni, de olvasni is jó. Éppen olyan fontos a könyvekből okosodni, mint gólokat rúgni! Letelt az egy hét és azóta csak egyedül megyek a könyvtárba. Mert ez a kisfiú én vagyok...

(O. Csanád, 2. osztályos, Békéscsaba)

Mandulaműtét

A mai napig szívesen emlékszem vissza egy történetre, ami sok évvel ezelőtt történt meg velem. Óvodás voltam, amikor sokat betegeskedtem a manduláimmal. Gyakran kellett orvoshoz menni és bizony, ilyenkor sokat kellett várakozni. Az ilyen időszakokat mesével, beszélgetéssel töltöttük. A legemlékezetesebb az az eset volt, amikor kórházba kerültem mandulaműtetre. Mivel még kicsi voltam, anyukám is velem volt a kórházban. Ennek nagyon örültem. A kórteremben rajtam kívül még öt gyerek volt, nálam kicsit nagyobbak, akik már nem szülőkkel jöttek a kórházba. A műtéig jól összebarátkoztunk. Közülünk hárman ugyanazon a napon kerültünk sorra. Nagy volt az izgalom és hosszú volt a várakozás. Anyukám, hogy elterelje a figyelmemet, elővett egy mesekönyvet, a kedvencemet, melynek a Vidám mesék volt a címe, és elkezdte mesélni a történeteket. Egy idő után arra lettem figyelmes, hogy a többi gyerek is mind ott ült az ágyon és hallgatták a mesét. Egészen elfeledkeztünk arról, hogy mi is fog velünk történni. Egy-egy történet után sok kérdést tettünk fel, amire anyukám válaszolt, majd új történet következett. Jókat nevettünk és el is felejtettük a körülöttünk zajló eseményeket. Így lassan mind sorra kerültünk. A műtét után még négy napig voltunk a kórházban, s amikor már jobban éreztük magunkat, újra meg újra kértünk egy mesét. Végül nem is maradt rossz emlék ez a kórházban töltött hét.

(J. Edit, 8. osztályos, Mohács)

Történet a nyúlról, az úszásról és a bátorságról

Ez a történet második osztályos koromban kezdődött. Tornatagozatos voltam és az osztály minden csütörtök reggel uszodába ment. Én voltam a legfélősebb, úgy féltem a víztől, mint nyúl a puskától. Hiába állítottam meg az órát, s fájlaltam a hasam... nem volt mese! El kellett mennem az uszodába. Minden szerda este sírtam és hisztiztem, mert attól féltem, hogy bele fogok fulladni a vízbe. Egy ilyen szerda estén levettem egy könyvet a polcról és olvasni kezdtem. Mintha csak rólam írták volna! Egy nyúlról szólt, aki nagyon félt a víztől. Egy hídon sétált keresztül, amikor megcsúszott a lába és beleesett a tóba. Egyre mélyebbre süllyedt, s míg a tó fenekéig nem ért, sok kis állatnak segített. A kis teknősnek, kit anyja még pici korában elhagyott, egy halnak, aki majdnem horogra akadt, s egy békának, aki már olyan öreg volt, hogy a döglött szúnyogot sem tudta elkapni. Közben pedig rájött, hogy a többi élőlénynek sokkal nagyobb gondja van, mint neki. S mikor a lába már a földet érte, a víz hipp-hopp feldobta.... és halljatok csodát: tudott úszni! Elgondolkoztam a történeten és rájöttem a lényegére. Mint a nyúl, én is tudtam úszni, csak bátorságom nem volt hozzá. De mikor bízni kezdtem magamban, úszásom napról napra javult .

(V. Krisztina, 5. osztályos, Szigetszentmiklós)

„Lassie” és a szomszédok

A szomszédba új lakók költöztek, egy kisfiú meg egy kislány, a szüleikkel. Nekünk van egy kutyánk. Emiatt egy darabig irigykedve leskelődtek át a kerítésen, aztán addig kérték a szüleiket, míg ők is kaptak egy kölyökkutyát. Pici volt, olyan, mint egy szőrös gombóc. Ő volt a család szemefénye. Sokat kergetőztek, játszottak vele. Bundi – ez volt a neve – mindent felfalt, amit elé tettek, vagy ha nem tették elé, rátalált. Nőtt, növekedett, végül már inkább medvére hasonlított, mint kutyára. A szépen beültetett kert sivár pusztasággá változott, a fal tele volt sáros kutya-lábnymokkal. Ettől kezdve már csak arra gondoltak a szomszédaink, hogyan lehetne megszabadulni az egykori kedvencről. Nekem mindig az jutott ilyenkor eszembe, hogy mi lenne akkor, ha a családok szemefénye, a kisgyerek, mikor megnő, túladnának rajta, mert megunták, hogy gondok és bajok vannak vele, már nem csak simogatni kell... Végül autóval elvitték a kutyát messzire és ott kirakták. Eltelt egy hét, már kezdtek nem gondolni a kutyára, amikor egy napon megfáradva, koszosan, sántikálva hazatért Bundi. Szomorú nagy barna szemeivel nézett egykori gazdáira. Ekkor cselekednem kellett. Megkérdeztem a szomszéd gyerekeket, hogy olvasták-e már Erich Kastner Lassie hazatér című könyvét. Kérésükre kölcsön adtam nekik a regényt. Örömmel láttam, hogy először az édesapjuk kezdte el olvasni. Időnként felnézett a könyvből és a kutyára nézett. Nem tudom, milyen gondolatokat ébresztett benne a könyv, de azóta is náluk van Bundi. A kertből elkerítették neki egy részt, ami az ő birodalma, a többi részt szépen parkosították. Bundi nagyon jó házőrző és imádja a gyerekeket. Én mindenkinek azt üzenem, gondolja meg, mielőtt állatot visz a házba! Minden élőlény megnő egyszer és akkor a kis gondból nagy gond lesz. Ha mégis megbánnák, hogy befogadtak egy kutyát, mielőtt bármit tennének, kérem, olvassák el Lassie történetét. Biztosan sokat fog segíteni a döntésben!

(P. Gabi, 6. osztályos, Mohács)

„Varázsszemüveg”

Egyik nap ebéd után leültem leckét írni. Miután kész lettem a leckével, olvasni kezdtem. Olvasok, olvasok – egyszer csak elkezdett fájni a szemem. Azt hittem, hogy a sok olvasástól van, leraktam hát a könyvet. Másnap ugyanez megismétlődött. Átmentem anyuhoz és elpanaszoltam neki. Anya azt mondta, elvisz a szemorvoshoz. Így is történt. Miután az orvos megvizsgált, kiküldött, mert anyával akart négyszemközt beszélni. Mikor anyu is kijött, megkérdeztem:

– Anyu, mit mondott az orvos?

– Szemüveget kell viseljél, de...

– Nem, nem akarok, nem, nem! – kiabáltam és elfutottam. Anyu utánam jött és azt mondta:

– Ha javul a látásod, akkor nem kell már a szemüveg. Addig csak kibírod?!

– Nem!

Délután, mikor megnyugodtam, elővettem a „Varázsszemüveg” című könyvet, de nem tudtam, hogy az a címe. Egészen belemerültem az olvasásba és el is felejtettem a bánatom. Kiolvastam az egész könyvet és megértettem, hogy Herta is belenyugodott abba, hogy szemüvege van. Átmentem anyuékhöz és megkérdeztem:

– Anyu, mikor megyünk el a szemüvegemért?

(A. Éva, 6. osztályos, Mohács)

Nagyi emléke

Nagymama meghalt. Zolika el sem tudja képzelni, hogy nincs többé. Nagyon sokat volt nála kicsi kora óta, nagyon szerette és most már sohasem fogja viszontlátni. Otthon minden csendes, nyomott a hangulat. A bátyus és anya halkán beszélgetnek. Anya sűrűn törölgette a szemét. Zolinak megmondták, igen komolyan. A nagyi a mennyországban van. Ott sokkal jobban érzi magát, már nem fáj neki semmi. – De én úgy szeretem! Miért nincs már itt? Miért halt meg? – kérdi kétségbeesve Zolika. Nem érti az egészet. Hirtelen történt minden. Rosszul lett és elvitte a mentő. Agyvérzés – állapította meg az orvos. – Vajon fáj a meghalás? Mit jelent az, hogy a mennyországban van? Az én kutyám is ott van, amelyik tavaly pusztult el? Nagyi most vele játszik? – ezek a kérdések foglalkoztatják Zolikát, de nem nagyon meri zaklatni anyut, látja, hogy mennyire szomorú. Nyugtalanul jár-kelel Zolika, nem tud elaludni. Maga előtt látja nagyija kedves arcát. Emlékszik a sok mesére, amit gyakran hallott tőle. Sokszor rajzoltak is, főleg az elpusztult kutyusról. Van is valahol egy kép, amit a nagyi rajzolt. Zolika megkeresi a fiókban, megtalálja és kiakasztja a falra. Oda áll elé, és elkezd a mesét magának mondani a kutyusról, aki a mennyországba került. Úgy, ahogy nagytól hallotta. Anyu az ajtó mögött áll és nézi. Az ismerős szavak hallatán elkezd sírni. Jólesik a sírás. A bátyus is belép, és elkezd mesélni. Szép emlékeket idéz a nagyról. Most végre Zolika is felteheti valamennyi kérdését. Mindannyian megkönnyebbülnek, családi körben beszélgetnek az eltávozottáról. Zolika is sírni kezd, az érzése elöbukkannak. Szabadon kimutathatja fájdalmát a többiek előtt. A nagyi ismerős arca, meséje, képe megnyugtatóan hat rá. Így már könnyebb elviselni az ürességet, ami a nagyi után maradt.

(„Szeretet” jeligével egy óvónő, Tótkomlós)

„Mesebalzsam, zord téli napokra”

A mesét Hárs László írta. A többi – az én igaz történetem...

„Törpékkel, manókkal, koboldokkal igyekezz jó barátságban lenni” – intett a jó öreg mesekönyv. Hát én igyekeztem is, s mondhatom, hogy csodát műveltek velem a manók. Pontosabban Mákszem tündér, egy réges-régi nyáron, ködöt pipáló hegyóriások között. Arasznyi emberke voltam még magam is, alig négy esztendő. Szüleim Velemben nyaraltak velem, ami már csak a szójáték miatt is nagyon tetszett nekem. Buta kis nótákat gajdoltunk a selymes fűben ülve, csigákat futtattunk lapulevélen, kavicsot ugrattunk a tiszta vizű kis patak tükre. Aztán egyszer csak elborult az ég, a csigák tovatűntek és én hiába kerestem szép fehér kavicsomat a háborgó hullámok között. Vihar süvített, és fájt, ahogy a szél rázta a fákat. Furcsa, vijjogó hang hasított a csöndbe és vadul dobolt a szívem. Fényeket is láttam, de ezek a fények is fájtak. Fájt minden bennem és körülöttem. Aztán már csak valami puhaságra emlékszem. Meleg volt ez a puhaság, mint a vatta, és fehér, mint a hó. De köd fedett mindent, és ebből a ködből csak lassan, nagyon lassan bukkant elő minden, ami ismerős. Először a rózsaszín kismackóm, aztán a puha rongydarab, amivel aludni szoktam, és a kedvenc bögrém. Végül a szüleim, hófehér köpenyben. Anya ölében ott volt a könyvem is, amit a nyaralásra magunkkal hoztunk: a törpés könyv, manókkal, koboldokkal teli.

Anya pedig megfogta a kezem és mesélni kezdett. Babszem Jankóról, a suszter manóiról, a papucsos törpéről, a gyógyító törpéről, és a Mákszem tündérről, aki kapta magát és hipp-hopp, beosont a fülembe. Könnyen tehette, hiszen apróbb volt, mint a legapróbb mákszem. Mind beljebb és beljebb osont, addig-addig, míg eljutott egészen a szívemig.

Itt lakik most is, itt dobogja meséit nekem. Én pedig nem felejttem el soha azt az égszínkéi napot, amikor beköltözött. Ahogy emlék már az a műtét is, az átfürödött vakbél miatt. És emlék ez a pár sor, amit minden felnőttnek odaadnék, hogy ne feledje, milyen is gyereknek lenni. Íme, a könyvből való manóbölcselem: „Figyeljete jól, biztosan a ti szívetekben is ott lakik egy icurka-picurka tündér, és meséket dobog nektek. Csak meg kell hallani.”

(R. Ingrid, egyetemi hallgató, Budapest)

Az élet nagy kérdései

Ez a történet egy nagymamáról és az unokájáról szól, akik éppen a játszótéren az egyik padon ültek. A kisfiúnak nem volt kedve játszani, így hát beszélgetett a nagymamájával. Sok-sok téma felmerült, de a mesénél maradtak. A nagymamának eszébe jutott az a történet, amit kiskorában az ő édesanyja mesélt neki. Az volt a címe, hogy „Az ember életideje”, s arról szólt, hogy a teremtés idején hogyan „szerzett” magának az ember az Úristentől hosszú életidőt, s vajon érdemes volt-e. Mire véget ért a mese, egy egész gyereksereg volt a pad körül. A barátaimmal én is ott találtam magam. Voltak, akik jót nevettek az egészen, hiszen tréfásnak találták a mesét. De én nem! Észrevettem, hogy ez a mese rajtam kívül még jónéhányunknak szöveget ütött a fejébe. A barátaimmal ugyanis gyakran összejövünk és beszélgetünk az életről. Megállapítjuk, hogy jól érezzük magunkat a bőrünkben és szeretnénk minél több évet együtt tölteni egymással és szeretteinkkel. A néni meséi nyomán viszont – nem először – parázs vita kerekedik köztünk. Mindegyik meséje olyan tanulságos és igaz.

Általában jól végződnek ezek a mesék, reményt adnak ahhoz, hogy az életben is talán így alakulnak a dolgok.

(J. István, 6. osztályos, Baktakék)

Fordulópont

Egy alföldi kisváros polgári iskolájának 3. osztályos tanulója voltam. Egy tisztviselő család negyedik gyereke lévén, helyem a családban, az iskolában, általában a világban – előre meghatározott volt. Ezt szüleim és testvéreim érthető módon közölték is velem. Csakhogy én – nem tudom miért – lázadtam ez ellen. A család minden tagja olvasással töltötte szabadidejét. Főleg esténként ülték körül az asztalt és – akkori gondolataim szerint – ahelyett, hogy velem is törődtek volna, magukba merülten olvastak. Én pedig, talán éppen ezért, haragudtam a könyvre. Mi az, hogy haragudtam?! Kifejezetten gyűlöltem a könyveket. Ez látszólag ellentmond annak, hogy eközben jeles tanuló voltam. Amikor ezt később, érett ésszel próbáltam magamnak megmagyarázni, csak arra a következtetésre kellett jönnöm, hogy ennek az lehetett a magyarázata, hogy rendkívül kíváncsi természetű gyerek voltam. Kíváncsiságomat igyekeztem minden lehető módon kielégíteni. Míg a család olvasott, én átjártam a szomszédokhoz, utcabeliekhez, ahol éppen kukoricát morzsoltak, vagy tollat fosztottak és szomjas lélekkel hallgattam a meséket, még az olyanokat is, amiket éppen akkor talált ki a mesélő. Kár, hogy akkor még nem ismertem a hangfelvétel fortélyait. Így aztán ezek a mesék egymásba folytak, tovább éltek bennem. Az iskolában a tanítók, tanárok szavait is élénk érdeklődéssel figyeltem, és az aznapi anyagot szinte magamba szívtam. De már otthon még a tankönyvet se akartam elővenni, s ha lehetett nem is vettem elő. Ennek ellenére feleléskor mindig el tudtam mondani a leckét. Mondhatom, hogy rendkívül élénk természetem egy percig sem hagyott pihenni, állandóan új és új dolgokon törtem a fejem. Terveztem a polgári utáni jövőmet, hogy nekivágok a nagyvilágnak és kalandot keresek. Lehetek tengerész, világcsavargó, felfedező, lovaskapitány...

Egyszer egy lánynak levágtam a haját az iskolában, emiatt „próbaidőre felfüggesztettek az iskolába járástól”. Hogy nem csaptak ki, azt a jó tanulmányi eredményemnek köszönhettem. A próbaidő jól jött nekem. Kidolgoztam a tervemet. Szökni fogok. De, hogy ne menjek üres kézzel, kezdtem gyűjteni az ennilát, persze, az olyanokat, amelyek elállnak... Minden a legnagyobb rendben ment. Történt egy alkalommal, hogy a húgom legjobb barátnője, a Böske, hozott magával hozzánk egy könyvet, aztán leültek a padlásra vezető létra alá és ott sugdostak. Én ekkor éppen a padlásfeljáró mellett lévő fáskamra tetején feküdtem és a gólyák repülését tanulmányoztam. Közben, azt hiszem, mindent hallottam. Legalább annyit, hogy ami ebben a könyvben van, az kimondhatatlanul szép. No, gondoltam, akkor ebben a könyvben benne lehet minden.. Böske átadta a könyvet nővéremnek, majd később elment. Nővérem a könyvet a szekrényébe rejtette és ráfordította a kulcsot. Édesanyám éppen akkor szólította, hívta a konyhába. Én pedig egy ügyes testcsellel becsúsztam a szobájába és a könyvet magamhoz vettem. Irány a kert hátulja, a körtefa alja, ahol senki sem lát. A könyvet két nap alatt olvastam el. Hogy miért? Mert az volt a címe, hogy „A mámor zendülői”, írta Hegedűs Géza. Hát ezért. Amint a könyvet letettem, megváltoztam. Továbbtanultam, míg végül tanár lettem. Ennek a könyvnek az elolvasása után lettem könyvolvasó.

(Cs. Géza, ny. mérnök-tanár, Kőtelek)

A két eke

Mostoha gyerek voltam abban a családban, ahol éltem. Még két éves sem voltam, amikor már az édesanyám is meghalt és a bátyja vett magához, befogadott a családjába – gondolom, a húga emlékéért. Vele nem is volt soha semmi bajom, de ő minden reggel dolgozni ment, s legtöbbször este volt, mire hazaért és egész nap ott volt számomra az „Anyuka”.

1945 tavasza volt. A tankok, a katonák már régen átvonultak a városon. Iskolába járhattunk ismét. 3. osztályos voltam ekkor. A gáton túl volt az iskola, nem volt messze hozzánk. Oda lehetett érni egy félóra alatt. Igen, odaérni lehetett, mert nagyon szerettem iskolába járni, de vissza, haza, azt már nem! Azon a gáton olyan jól el lehetett csavarogni, levetett cipővel, mezitláb taposni az éppen kibújó fűszálakat, ibolyát keresni vagy fogócskázni. Csavargással töltött délutánjaimnak sokszor a lemenő nap vetett véget... És nem tudtam olyan soká hazamenni, hogy ne várt volna meg a konyha, tele mosatlannal, kosszal.

„– Na, kisasszony, azt gondoltad, hogy majd én mosogatok el?” – Alig múltam 9 éves...

Rengeteg elmosogatott edényre, homokkal tisztára súrolt fazékra-lábasra, szidollal kifényesített kilincstre, félnapokig két karon, vizeskannákkal hordott vízre, felmázolt konyhára és naponta többször felsepert folyosókra emlékszem. Ha végeztem, lefekhettem... lefeküdtem és sírtam. És másnap ismét elcsavarogtam...

Az egyik nap tanítás után a tanító néni megfogta a kezem és elkísért haza. Otthon látta a rám váró konyhát. Megkérdezte, mit fogok csinálni még aznap, szoktam-e olvasni vagy játszani. Majd beszélgetett még az Anyukával is, azután elment. Másnap egy könyvvel a kezében jött oda hozzám. Kinyitotta és letette elém a padra: – Olvasd el ezt a mesét!

„A két eke” volt a címe, egy dolgos és egy lusta ekéről szólt. A dolgos eke a sok erőfeszítéstől, a fáradságos munkától egyre fényesebb lett, egyre jobban megbecsülték. A lusta pedig berozdásodott, elértéktelenedett, végül a szemétre dobták.

(Később sokáig kerestem ezt az egykori mesét, felnőttként már tudtam, hogy kihullt az ideológiai rostán...)

Ettől a naptól kezdve kevesebbnek tűnt a mosogatnivaló, kisebb lett a konyha, rövidebb a folyosó, közelebb került a kút, s talán még a vizeskannák is könnyebbek lettek. Megszűntek a délutáni csavargások. Pedig nem változott semmi. Csak az a 9 éves kislány változott meg. Belülről! Fényes eke akart lenni... Ekkor már azt is tudtam, hogy én is tanító leszek.... És az lettem.

(S. Istvánné, nyug. tanár, Kertészsziget)

Háború

Horvátországban kitört a háború, nekem pedig jó barátaim voltak ott, Eszék környékén. Féltettem őket. Nem csak én féltem. Félt, rettegett az egész ország. Mi lesz velük?! A családok menedéket kerestek, köztük a barátaim is. Mikor végre találtak egy biztonságos pincét, a legtávolabbi sarokba húzódtak, ott reszkettek tovább, összebújva. Vajon meddig kell így élniük? Vajon megvan-e még az otthonuk? Megpróbálták elterelni a figyelmüket. Régi családi történeteket elevenítettek föl, azután képzeletben sorra vették a jól ismert családi fényképalbum képeit. Minden fényképhez fűztek egy-két mondatot. Aztán, mikor az utolsó fénykép mondatait is elmondták, hosszú csend következett. Csend, amit hirtelen

gyermekzokogás szakított félbe. Ekkor édesanyjuk kipakolta a kis batyut, amit magával tudott hozni. A tartalma nem volt sok: némi élelem, pár ruhadarab, fényképek és legalul: kedvenc könyveik! Amikor a gyerekek észrevették, hogy anyjuk könyveket vesz elő, köréje telepedtek és hallgatták a meséket, a történeteket. Lassan megnyugodtak a gyerekek és álomba sírták magukat. Reggel, mikor felébredtek, teljes csend volt, de nem merték elhagyni rejtekhelyüket. Folytatódott hát a következő történet a gyerekek könyvéből. S a kicsik, mintha újjáéledtek volna! Édesanyjuk is nyugodtabb volt láthatóan, nem volt már olyan zaklatott. Megérezték, hogy ha összetart a család és nem ismer lehetetlent, nem veszi el a reményeit a veszedelemben, akkor még minden jóra fordulhat. Egyszer a háborúnak is véget kell érnie!

(P. Krisztina, 6. osztályos, Drávafok)

Hálás vagyok Szabó Magdának...

Tavaszi borús reggel volt. Mintha a tél akarna visszatérni, úgy ömlött az eső a sötét, gomolygó felhőkből. A szomszéd szobából tompa nesz, szipogás hallatszik. Anyu még mindig sír. Az ébresztőóra halk ketyegése töri meg a monoton, szomorú hangokat. Senki nem mozdul. Testvérem békésen szuszog a szörnyű napok után: szüleink sokat veszekedtek, de azt nem gondoltam, hogy valaha is elválnak, elhagyják egymást.

Ama nevezetes nap délutánján az óvodában voltunk. Mikor hazamentünk, az asztalon egy levél fehérlett, s apu nem volt sehol. Elment. Az első év nagyon nehéz volt nélküle. Számtalanszor megígérte, mégsem jött értünk. Az öcsém sok szombat reggelt töltött a házuk előtti villanyoszlop mellett, az utat kémelve várta édesapánkat...

Később rendeződtek a dolgaink. A történeteket mindenki feldolgozta magában, ahogy tudta. Nekem egy könyv is segített, Szabó Magda „Sziget-kék” című regénye. A könyvben egy kisfiú, Valentin a főszereplő. Korán elveszti édesapját, édesanyja pedig kórházban van. Egyetlen barátja Kandúrka, aki mesél neki egy szigetről, melyen állatok élnek egymással harmóniában. Ezen a szigeten vegyészek dolgoznak a kisfiú anyukájának megmentésén. Valentin elveszti a reményt, tudja, hogy már csak a csoda segíthet.

Igaz ugyan, hogy az én édesapám elment, de kéthetente mégis látom. Anyával élek, aki – szerencsére – egészséges. A regénybeli fiú már nem látta viszont az édesapját. Neki sokkal nehezebb volt minden problémával megküzdenie, hiszen édesanyja sem lehetett mellette. A regény végén mégis csoda történik, Valentin szeretett Mamija meggyógyul. Hazatérhet Valentinhez, aki most már nagyon boldog, nem fél, nem sír.

Lassan, évek alatt én is megnyugodtam. Ez a mű segített arra is rájönni, hogy mindenkinek a saját problémája a legnagyobb, s hogy van köztünk olyan, aki rosszabb helyzetben van, mint mi, hiszen minket édesanyánk továbbra is szeretettel vesz körül. Hálás vagyok Szabó Magdának, hogy ilyen szép, érzelmekkel teli könyvet alkotott, mely oly sokat segített nekem. Ha felnövök, én is szeretnék majd novellákat írni, s arról álmodozom, hogy talán az én „műveim” is vigaszt nyújtanak majd valakinek.

(P. Teréz, 7. osztályos, Drávafok)

Segítőtársaim a könyvek

Csenyétén élek a szüleimmel és a testvéreimmel. Csak egy néhány könyvünk van otthon, de én azokra is nagyon büszke vagyok. A falunkban a többi cigányoknál szinte egy könyvet sem lehet találni. Ők ezt nem tartják fontosnak, de mi igen. Nagyon büszke vagyok a szüleimre, ők olyan sokat tesznek értem, látom, hogy a többi gyereknek azért nincs ilyen jó sora, mint nekem.

Eddigi életemben úgy tapasztaltam, hogy a könyvek nagyon sokat segítettek. Hetedik osztályos vagyok, az iskolai tanulmányaim szinte elképzelhetetlenek a könyvek nélkül. Az óvodában pedig sok szép mesét hallottam az óvónéniktől. Olyan jó volt hallgatni őket, közben hol nyuszinak, hol varázslónak éreztem magam.

Mindig és mindenütt keressük a szépet és a jót. Ha a valóságban nem is sikerül, de a könyvekben igen. Az én számomra a Biblia a legjobb könyv. Mesél a világról, hogy mi, emberek hogyan lettünk. Megtanít minket minden jóra, szép és jó gondolatokat hirdet. Engem szinte elámitott ez a könyv. Úgy érzem, a Biblia segít nekem a világ dolgainak megértésében. Ez egy varázslatos könyv, milyen régen megírták és még ma is él. Nem is ismerek hozzá hasonló könyvet, amelyik ilyen halhatatlan lenne.

Minden vágyam, hogy továbbtanulhassak, abban pedig biztos vagyok, hogy a könyvek ebben segítőtársaim lesznek.

(H. József, 7. osztályos, Baktakék)

KAMASZKOR

A teáskanna magánya

Vidám, tavaszi nap volt. Kinek volt kedve az órákra, a tanulásra figyelni?! Leveleztünk, suttogtunk, bámultunk ki az ablakon, s hallgattuk a nyitott ablakon beszűrődő madárcsicsergést. A magyar tanárnő pedig csak mondta, mondta a számunkra elviselhetetlenül unalmas anyagot. Arcáról őszinte megatódottság tükrözött vissza, amint Andersen egyik meséjét, a Teáskannát kezdte el olvasni. Próbáltunk rá figyelni, de nem sok sikerrel. Valami buta kancsó életéről szóló történet... mit kell ezen úgy megatódni?! Nem értettem. Szerencsére kicsöngettek és nem kellett rajta többet rágódnom. Az eset feledésbe merült.

Közeledett a ballagás, szőttük a szebbnél szebb álmokat. Csak az új lehetőségekre gondoltunk, a szép jövőre. Végre eljött az ősz. De egyáltalán nem olyanak, mint vártam. A középiskolában minden furcsa volt és szokatlan, az osztálytársak furcsák. Mások. Nagyon egyedül éreztem magam. Egyik osztálytársam a kishúgát egy mesekönyvvel ajándékozta meg a születésnapján. Engem kért meg, hogy csomagoljam be. Andersen meséi. Izgatottan belelapoztam, s a szemem megakadt az ismerős címen: A teáskanna. Az a bizonyos tavaszi nap az ötödik osztályban – gondoltam vissza mosolyogva. Olvasni kezdtem a mesét. Egyre több ismerős dolgot fedeztem fel benne. Úgy éreztem, hogy a teáskanna most én vagyok. „Mert a világon mindenki máshová ér el, mint ahová elindult.” A sorok most rólam meséltek. Mennyi szépet és jót vártam az új helyemtől, és tessék. Most itt vagyok. Messze vágytam, egy ismeretlen világba, s most hiányoznak a régi barátok, hiányzik az otthon.

Az idő azonban nem áll meg. Előre megy. Minél hosszabb utat tesz meg, annál könnyebb. Már nem zárja körül minden napomat a sötét magányosság. Rájöttem, hogy az életnek vannak szép pillanatai is, amik örömmel töltenek el. Ennek ellenére még most is sokszor telik búskomoran az idő. Ilyenkor előveszem a régi ütött-kopott ötödikes tankönyvemet és a teáskanna nem veheti el tőlem senki.” történetét olvasom el, hogy önbizalmat adjon: „... törött cserép vagyok. De az emlékeimet nem veheti el senki.”

(K. Éva, középiskolás, Szekszárd)

A Nagy Mese

Kiskoromban sokat voltam egyedül. Apu dolgozott, előfordult, hogy napokra el kellett mennie, anyu pedig nem tudott rám annyira figyelni, amikor a lakótelep gyerekei ott nyüzsögtek nálunk. Anyunak ugyanis rengeteg barátnője volt és ha azok dolgoztak, elvállalta a többnyire velem egyidős gyerekeiket. Nincs testvérem, mégsem nőttem fel egyedül. A lakótelepi gyerekek öt éves koromig a testvéreim voltak és jókat játszottunk mindig. Babáztunk, építettünk, meséltünk egymásnak. Kitaláltunk mindenféle olyan történeteket, amiket csak egy ilyen kis gyerek tud elképzelni. Nekem már négy-öt évesen is fontos volt a mese.

Aztán elköltöztünk. Jó messzire Budapestről, egy alföldi kisvárosba, mert aput áthelyezték. Szerencsére újra gyerekek közé kerültem, akik – bár nem voltak olyan sokan, mint a lakótelepiek – helyettesítették nem létező testvéreimet. Bármiről tudtunk beszélgetni és csak ritkán vesztünk össze. Nyári napokon előfordult, hogy unatkoztunk (amikor éppen egyik

házbéli szülő sem volt hajlandó minket kivinni a strandra), így aztán lehoztunk egy nagy plédet, leterítettük valami árnyékos helyre, ráfeküdtünk szépen sorban. Elmélgedtünk az élet dolgairól és mesélgettünk. Elterveztük a jövőnket, elmeséltük, ki mit csinálna kettő, három, tíz év múlva. Valójában ezt ábrándozásnak hívják, de én – tíz évesen – mesedélutának tituláltam ezeket az alkalmakat. Közben nőttünk, növegettünk, elszakadtunk egymástól. Ha ma találkozom velük, már a valóságról beszélgetünk. De a mesék még mindig elkísértek. S most, amikor itt állok tizenhét évesen, nagyobb szükségem van a mesére, mint négy évesen, Pesten.

Anyunál tavaly novemberben találtak egy rákos daganatot. Megoperálták, majdnem egy hónapig volt kórházban, utána még sugárkezelésre kellett járnia. Rám szakadt az egész háztartás. Nem panaszkodtam, megcsináltam mindent, amit tudtam. És közben meséltem magamnak: Anyu épp fürdik, anyu ott van a másik szobában, hallom a kötőtűk csattogását, nekem csak ki kell lépnem a konyhából és megláthatom...

Elhittem a meséimet. Mosolyogtam, s néha, amikor egyedül voltam otthon, beszéltem is hozzá. Így könnyebb volt. Átvészelttem ezt az időszakot, s bár anyu még most sincs teljesen rendben, én még mindig mesélek magamnak: hogy mosolyog, jól van és minden pénteken, amikor hazaesek a koleszból, tárt karokkal vár...

És ha nagy leszek, majd öt, tíz, húsz év múlva – és ha ő már esetleg nem is lesz közöttünk – én mindig azt fogom mesélni: hogy él, mosolyog és örökre az én anyukám marad...

Ez lesz az én életem nagy meséje.

(A. Natália, középiskolás, Orosháza)

„Az aranyvirágcserep” titka

Sokáig nem is gondoltam, mit tartok a kezemben, hisz ez is csak egy kötelező olvasmány volt. Kötelező közönnyel és unalommal fogtam az olvasásához.

Az osztályomban bérelt helyem volt a renitensek és ellenállók között. Nem hittek bennem és én sem a környezetemben. Engem idegenkedve kerültek, s én sem engedtem senkit az én világomba belépni. Állandósult a világfájdalmam. S akkor jött ez a könyv, E. T. A. Hoffmann könyve. Betört az életembe a démonokkal, a boszorkányokkal, varázslatos kertjével, ahol a részletek színes, mozgó kavalkáddá nőttek ki magukat. Úgy éreztem magam, mintha az élet kitágult volna, mert más is látta, látja azt, amit én. Hogy vannak olyanok, akik megértik, miért nem jutok el bizonyos napokon az iskolába, hogy rám is vigyorognak boszorkányok... Vágyakoztam el innen, Anselmus diák mellé, én is szerettem volna mosolygó szemű kis kigyót, igaz és önzetlen barátságot, szerelmet.

Ha abban a tanévben nincs Hoffmann meséje, talán még a fejemben forgatott önmarcangoló gondolatok is életre kelhettek és megsemmisíthettek volna. Boldog vagyok, hogy nem így történt. Az idő elfújta ezeket az érzéseket, belső világom mára már kiterjedt mindenre. És amikor ezt leírom, remélem, Hoffmann úr a maga ironikus módján valahol rám mosolyog, és most már ő is követi pályafutásomat.

(T. Zsuzsa, Budapest)

Verne szabadlelkű diákja

Még gyermek voltam, 12 éves, az újfehértói általános iskolába jártam, amikor 1968 táján kezdett „kinyílni a világ”. Hallottunk valamit a párizsi diáklázadásról, a luxemburgi adón néha a Beatles muzsikája szűrődött és nagyon örültünk, ha volt egy jó szám az ötórai teában az Illéstől. Megérintett a hatvanas évek szelleme, mely szabadságról, békéről, virágról szólt. De mi reménytelenül be voltunk zárva, vagy fogalmazhatok úgy is, hogy kizárva. A szellemi áramlatok megérintettek, de itt, Szabolcsban, annyit éreztünk csupán, hogy „valami van a levegőben”. Ebben a lelki állapotban került a kezembe Verne „Kétévi vakáció” című regénye. Ma már, harminc évvel később is úgy látom, hogy a nagy mesemondó egy másik világba repített. Az álom, a szabadság, a boldogság teljesedett be az életemben, amikor néhány nap alatt „felfaltam” a regényt. A fantázia messzire repített. Azonosultam a tájjal, a levegővel, a bennszülöttekkel. Láttam a Csendes-óceánt, ragyogott a nap, sós volt mindennek az íze. Kápráztató színek, balzsamos gyümölcsök, egzotikus esték ringtak bennem. Jó volt siklani a Család-tó jegén a ködben, vadállatok elől menekülni és háziállatokat szelidíteni. Készültem a télre és vártam a horizonton felbukkanó hajóra. Gyermekből hirtelen felnőtté váltam a „két év” alatt. Megértettem, hogy harcolni, küzdeni kell az életben maradásért. A sors nem ad ingyen semmit, de kellő elszántsággal, fegyelemmel, összetartással sok mindent el lehet érni.

E régi olvasmány kedves emlékként él bennem ma is, segített megőrizni szívemben a szabadlelkű diákot.

(M. László, ref. lelkész, Petneháza-Laskod)

Földi csodák

A fehér bársonyköntösbe burkolózott vidék csendesen aludni tér, mire leszálok a buszról. Lábam alatt halkan ropog a friss hó. Meleg fény szűrődik ki a házakból. A távolban megpillantom az ismerős, kedves házat. Nagymamám nagyon megörül a váratlan látogatásomnak. Inkább talán nevezzük menekülésnek... Elmenekültem a város zajából, kegyetlen és kínzó közönyéből a kedves kisfalu tiszta csendjébe, békés nyugalmaiba. De legfőképpen: el akartam menekülni a problémám elől... de az hűségesen követ, mindenhova velem jön, nem hagy szabadulni... Az ősztöndíj... három hónap kemény munkája semmivé vált... Ketten pályáztunk... hiába volt több pontom, a másikat fogadták el. Az eltelt időszakban mindent erre tettem fel. Sikerülnie kellett volna... Csalódtak bennem, csalódtam önmagamban.

A finom vacsora után eszembe jut, hogy valamit meg akartam keresni. – Nézd meg a padlásom! – kiált utánam Nagymamám. Rövid keresgélés után ráakadok arra, amit kerestem. Indulnék is lefelé, de visszafordulok. Valami láthatatlan erő vonz a poros tölgyfa szekrényhez. Kihúrom a fiókját, kutatok a polcain, semmi érdekes... a polc sarkában hever egy megsárgult könyv... hónom alá csapom és visszamegyek a jó meleg szobába. Hosszú órákig beszélgetek még Nagymamámmal, majd lefekszünk. Nem tudok elaludni. A kályhában pattogó szikrák egyre csak azt suttoják: – Nem sikerült! Nem sikerült!

Hirtelen eszembe jut a könyv a padlásról. A sötétben tapogatózva megkeresem. Lámpát gyújtok, leporolom, kinyitom. Átadom magam a betűk kusza kavalkádjának. Először csak pusztá szavaknak, sablonos történetnek tűnik az egész. Aztán egy szempillantás alatt minden megváltozik... húznak magukkal a szavak, a mondatok... ismeretlen világba kerülök. Csodálatos szépség emel föl varázsszőnyegére és magával repít a mesék elbűvölő világába...

– Ébredj! Lekésed a buszt! – riaszt föl Nagymamám hangja. Fáradtan kászálódok ki a jó meleg ágyból. Az éjszakai „utazásom” jut eszembe... A csudába azzal az ösztöndíjjal, majd legközelebb sikerül!

Otthon édesanyám szalad elém: telefonáltak, hogy egy másik helyre elfogadták a pályázatomat, három hónap múlva indulhatok... Boldogan ugrok édesanyám nyakába. Titokban megsimogatom a hónom alatt szorongatott padláson megtalált meséskönyvet. Mégiscsak sikerült...!

(K. Mónika, középiskolás, Eger)

Támasz nélkül

Visszaemlékezésem 25 év távlatából is elevennek, s egyben fájónak tűnik. Negyedszázad egy ember életében nagyon hosszú idő. Azt tartja a mondás, hogy az idő múlásával az emlékek is megszépülnek. Ez nálam nem történt meg.

14 évesek voltunk és teli problémákkal. Egymással beszéltük meg terveinket, gondjainkat. Szüleimet nem érdekelték ezek a számukra apró-cseprő gondok. Ezek csak nekem voltak fontosak. Ez volt jellemző akkoriban a családra. Édesanyám érdeklődése csak a tanulmányi munkám felé irányult. Azzal nem is volt semmi baj. Más volt, ami foglalkoztatott engem, a kamasz lányt. Egy fiú osztálytársam szerelméért harcoltam. Hiába próbálkoztam különböző cselszövésekkel, nem sikerült elnyernem a kegyeit. Kimerült az ötlettáram, és ekkor jöttek a könyvek! Akkor a pettyes és a csíkos könyvek voltak a koromnak való lányregények. Valamilyen választ találtam bennük az én gondjaim megoldására. Szinte „faltam” a könyveket egymás után. Valamennyit ki akartam próbálni a sikerem érdekében. Szüleim megsokallták az olvasásomat, amelyet haszontalan dolognak minősítettek és eltiltottak tőle. Pedig csak a könyvekben volt minden reményem, hogy a „nagy ő”-t elérhessem. A tiltás ellenére is olvastam, persze, titokban. Mindig attól félve, hogy bejön a szobába anyu vagy apu és veszekedni fog. Magammal hordtam az éppen soron lévő könyvet és ha pár percem is volt, fellapoztam. De nehéz volt így olvasni! Mégis, szinte együtt éltem, gondolkodtam könyveim szereplőivel. Egy kamasz lány lelkivilága nagyon fogékony olyan esetekre, ahol az ő problémájával találja szemben magát. A folytonos figyelés, kutató szemek lassan leszoktattak az olvasásról. Középiskolás koromban már csak a kötelező irodalmat olvastam el. Koromnak ebből a szakaszból kimaradtak a könyvek nyújtotta élmények és ezeket már pótolni nem lehet.

(S. B. Piroška, tanítónő, Gyöngyös)

Apa nélkül

Kiderült, édesapám gyógyíthatatlan betegségben szenved, s valószínűleg nem éri már meg az elkövetkezendő nyarat. Kórházba szállították, s csak akkor láthattam, amikor hazaengedték néhány napra. Szörnyű érzés volt arra gondolni, hogy ő már hamarosan nem lesz. Nagyon feszült voltam, nem volt türelmem semmihez. Nem akartam elveszíteni őt. Ha nem is éltünk együtt, nagyon jó volt a kapcsolatunk. Mindent meg tudtunk beszélni. Tudtam, hogy előbb-utóbb be fog következni, ám mégis váratlanul ért a halála. Úgy éreztem, igazságtalan velem az élet. Miért éppen tőlem vették el azt, akit szerettem?! Annyira hirtelen történt minden. El sem tudtam búcsúzni tőle. Még azt sem tudtam megmondani neki, mennyire szeretem. Felejtetni akartam mindent, ami reá emlékeztetett. Nem jártam ki a folyóhoz, hajdani kedves

helyünkre, nem szedtem virágot. Nem szóltam senkihez. Kerültem a kíváncsiskodó embereket éppúgy, mint barátaimat, akik vigasztalni próbáltak. Haragudtam rájuk, gyűöltem őket, féltékeny voltam, amiért nekik még élt az édesapjuk.

A végén már csak a könyvekben találtam menedéket. Nagyon sokat köszönhetek nekik: lekötötték gondolataimat, szórakoztattak. Találkoztam olyan regényekkel, melyben a főhős is elvesztette azt, aki sokat jelentett számára. A könyvek segítségével jöttem rá, hogy nem palástolhatom az érzéseimet, nem fojthatom magamba fájdalmamat. Édesapám lelke mindaddig köztünk él, míg nem felejtkezünk meg róla. Segített a könyv, hogy ne hátráljak meg a sorscsapások előtt. Most már tudom, olyan lelki megnyugvást kaptam, amit egy hétköznapi ember nem tudott volna nyújtani nekem. Erre csak az irodalom volt képes. A könyveket a mai napig nagy tiszteletben tartom. Ma már bármilyen csapás érne, tudom, mihez forduljak segítségért.

(Sz. Zsuzsanna, középiskolás, Budapest)

Az „első mester”

Itt ülök olvasólámpám csendes fényében. Szobám többi zugában homályos félsötétség, ameddig lámpám fénye engedi megvilágítani. A könyveimre terelődik figyelme. Vannak köztük igen régi példányok, még gyerekkoromból valók. Sokat költözködtem, s költöztettem magammal könyveimet is. Ezek azok a könyvek, amelyekből felismertem – felismerem önmagam, amelyeknek szereplői én magam voltam – vagyok, eseményei velem történtek – történnek. Versek, mesék, regények.

Az intézetben, ahol 18 éves koromig volt muszáj eltöltenem az életemet, olyan nagyfokú alkalmazkodást kellett elsajátítanom – hasonló sorsú társaimmal egyetemben –, hogy lelki életem tulajdonképpen mint nagyfeszültségű transzformátor lélegzett. Ebben a transzformátorban nagy szerepük volt tanáraimnak, nevelőimnek és persze, mindenkor korosztályomnak. Onnantól kezdve, hogy az első tanító nénim – akire személy szerint nem is emlékszem, de tudom, hogy benne van egész lényemben – megtanított olvasni: a személyek, akik drágák voltak nekem és formálták életemet, szerényen a háttérbe vonultak. A könyv lett az „első mester”, aki dirigált.

Szerettem visszahúzódní, s erre a könyv volt a legalkalmasabb eszköz, mivel mindig oly sok ember (gyerek) vett körül. Persze, léteztek más „bunkerek” is, ahová el lehetett menekülni, de végül mindig egy könyvnél, egy mesénél, egy versnél kötöttem ki. Az igaz, hogy szerettem elbújni a mesékbe, történetekbe, de ha utólag, felnőttként megvizsgálom a dolgot, tulajdonképpen inkább olyankor szembesültem önmagammal, a helyzetemmel. Ezért is adott mindig új erőt, lelkesedést, reményt minden írás, amit elolvastam. Különösen szívesen emlékszem vissza Cooper indián hőseire. Nem csak játszottam egykori társaimmal őket, hanem sokszor gondolatban röpültem el ebbe a világba. Furcsa talán, de inkább szerettem képzeletben, láthatatlanul eljátszani a szerepeket. Ez jó alkalom is volt az elrejtőzésre, mivel nemigen akartam túlságosan kitárulkozni mások előtt.

Nagy erőt gyűjtöttem a hasonló korú gyerekekről szóló történetekből is. Móra Ferenc kis diákjai, bizony, sokszor csaltak, s csalnak ma is könnyet a szemembe, s olyankor mindig elfeledkeztem a saját bánatomról: lám, vannak és voltak nálam sokkal szomorúbb sorsú gyerekek, akik annyit tudtak még szenvedésükben is nevetni, örülni az élet legkisebb örömének is. Igen, a Kincskereső kisködmön talán az életem mottója.

(O. György, pedagógus, Zsira)

Adósság törlesztés

Három és fél évtizedet kell visszazuhanom saját életemben, hogy megtaláljam akkori önmagam, felidézzem gyermekkorom idilli kis világát. Pedig akkor nem is tűnt idillinek.

Tizenöt éves vagyok. Már hetedszer aratok nagyapámmal, s most először egyedül vagyok marokverő. Minden napot hajnalok hajnalán kezdünk. Hogy Tata mikor kel, arról sejtelmem sincs, egyetlen egyszer sem tudom megelőzni. Ahogy a szemem kipattan, szaladok Tata után a búzaföldre. Ha a tegnapi fáradtság ólomsúlya még belekötözne az ágyba, az a tudat lök ki, hogy az ő munkájukat könnyítem meg: hatvanhárom éves Tatámat, hatvankilenc éves Mamámat mentesítem egy kissé a terhek alól. Az aratás már teljes egészében az én munkám is.

Két-három lépésenként kicsapom magamnak a kötelet, aztán nekihajolok én is: kezemben a sarlóval két-két ölnyi búzát teszek minden kötelembé. Arcomat, nyakamat most se karcolja gyengédebben a toklász, mint évekkel ezelőtt, de már hozzáedződtem. Az első években én csak a kaszát hozhattam Tata után, most, ha nem vagyok nagyon elmaradva, köthetek kévét én is. Mondom: ha nem vagyok elmaradva... De Tata és Mama után harmadikként én értem legkevésbé, miért maradok le annyiszor...

Persze, van némi okom az elmaradásra. Mikor az iskolapad nyári szünetekre enged a távoli nagyközségből, és azonnal hozzájuk szaladok kis szülőfalumba. De soha közben egy nap szünetem sem lehet. Sápadságomat, vérszegénységemet, a serdülőkor szédüléseit hozom a tűző napra, szünetek elején sose bírok annyit, mint otthon maradt, állandóan fizikai munkát végző kortársaim. Engem gyengít a könyv, örök ellentétünk forrása nagyszüleim és köztem... Mert valóban, mindig a könyvön jár az eszem. Iskolaidőben rengeteget olvasok: nemcsak a korosztályomnak valót, nemcsak a tananyaghoz illőt, falok mindent, amihez hozzájutok. Mikor a gyerekkönyvtár néhány száz kötetét már elfogyasztottam, a megértő könyvtáros beszabadított a nagyok birodalmába is. Itthon is olvasok, amikor csak tehetem, fészülködés közben, aztán ha bármikor néhány percet lophatok magamnak (inkább megrövidítek minden evésidőt), lábmosáskor a petróleumlámpa fényénél. Nagyszüleim szerint az olvasás haszontalanság. Így hát az olvasás becsülete is kockán forog, nemcsak az enyém, mikor lemaradok marokverés közben...

Délelőtt még nem csúfos kudarc ez a lemaradás. Mikor éppen tarthatatlanná válna, megjelenik Juliska húgom a reggelivel. Benne nincs nagy lelkesedés a mezőgazdasági munkák iránt. Már ismerem a mozdulatait, tudom, hamarosan szó nélkül kámforrá válik, hogy aztán dél körül, a mama készítette ebéddel kerüljön csak elő.

Kétségbe esetten mesélni kezdek, hogy kis segítségemet minél tovább itt tartsam. Már nem emlékszem, melyik lányregénnyel kezdem, csak azt tudom, hogy minden sorra kerül. Jön a két Lotti, jön Emil a detektívekkel, Nemecek és Nyilas Misi, Toldi Miklós és János vitéz. Juliska a váratlan ajándéktól szinte lecövekel mellettem, csak egy-egy lépésre távolodik el, hogy a soros kötelet kicsapja előttem. Én sem állok meg sem a kévegyártásban, sem a mesélésben. S nem akarom elhinni, amit látok: Tata megáll, nyomomban az új renden, lábhoz teszi csendben a kaszát, de most nem a nyelére állítva, mint mikor fenés következik. Nyugalmat csak pillanatokra ismerő keze megpihen a szerszám nyelén: őt is ugyanúgy bűvöletbe ejti a mese, mint a húgomat. A bennem szunnyadó tanító néni elégedetten nyugtázza, hogy a mese erejével lekötözi különböző korosztályú hallgatóit.

Már minden búzát kévébe parancsolok, amivel elmaradtam, öreganyáim ősi mozdulataival, már gondolkodás nélkül gyűjtöm az életet, jövő évi kenyerünket. Már versenyt kötök tatával, s homloka barázdáit is kisímítom valamelyik mesémmel. Derekamra fűzött sarlómmal állok

az új rend elején, hatalmas lendülettel készen a munkára, egy pillanatnyi szünetet sem tartva a mesélésben. Indián és néger népszokásokat szedek sorra, bejövök a Vereckei-hágón Árpád atyánkkal, aztán Kolumbusszal felfedezem Amerikát. Aztán jönnek az emberi régészeti leletek és az őskrokodil-, dinoszaurusz csontvázak, pirosra festett ősemberek és medvebőrbe bújtt varázslók... Két szélső korosztály egy-egy képviselője áll lenyűgözve előttem. Élvezem ezt az újdonsült hatalmat, élvezem ezt az egyező ámulatot, áhítatot, amit az én mesém vált ki.

Tata elfelejt rohanni az új renden. Jön utánam a könyveimbe, néha kérdez is, de többször hitetlenkedik, csóválja a fejét. Hirtelen büntudat ébred bennem, hogy csak ezzel a néhány mesével kárpótolhatom mindazért, amiből ő végképp kimaradt, s aminek én – az ő munkás életének áldozatából is – részese lehetek. Tíz évesen lett árva és családfenntartó, anyja és hét testvére kenyérkeresője. Végzett ugyan öt osztályt, de ősszel és tavasszal azért nem járt iskolába, mert dolgozott, télen meg azért nem, mert se cipője, se ruhája nem volt.

Most már úgy mesélek, mintha adósságot törlesztenék, hogy előttük is kitárjam azt a tág világot, amely előttem kinyílt. Ez az első alkalom, hogy nem szidást kapok Tatától a könyveim miatt.

(H. Erzsébet, Sarkad)

Az Élet tündére

Életünk során gyakran kerülünk nehéz helyzetbe, amikor kétségbeesésünk sötét, mély árkába zuhanunk... s keresünk erős, segítő kezet, egy meleg bátorító szót, amely kiment a reménytelenség néma szenvedéséből... Az én kis történetem egy ilyen felejthetetlen élményről szól.

Tizenegy évesen sürgősen be kellett mennem a kórházba. Egy idős nénivel kerültem egy szobába. Eléggé magányosnak éreztem magam, s ebben a magányban sokszor figyeltem a másik ágyban pihenő asszonyt. Súlyos beteg volt. Nem voltak látogatói, nem szóltak hozzá egy szót sem... Sokat gondolkoztam, hogy mivel is tudnék egy kis mosolyt csalni az arcára, életet adni fáradt testébe. Egy napfényes délután is az ágyban pihent, s szomorú szemmel bámult ki a rácsos ablakon. Ekkor összeszedtem minden bátorságomat, az ágya szélére ültem. Megfogtam gyenge, hideg kezét, s mosolyogva kérdeztem tőle, ismeri-e, találkozott-e már az élet tündérével. Meglepődött, s kérdően nézett rám, s halkán mondta, susogta, hogy meséljem el. Az Élet tündére, aki fényt, reményt visz életünkbe, velünk van magányunkban, szomorú percekben, álmokat sző, s virraszt mellettünk, nem hagy el soha, a szívünkben él.

Éreztem, miközben meséltem, mohón figyelte szavaimat, megszorította kezemet, s mosolygott rám. Valami különleges dolog történt akkor velem. Úgy éreztem, testem könnyű, s boldogság árasztott el... Sokat gondolok a nénire és erre a különös eseményre. Nagyon jó érzés volt, hogy egy kis mesével fényt varázsolhattam reménytelenül szürke életébe.

Remélem, ha sikerül elérnem célomat, felnőttként sokkal több emberen, időseken, betegeken tudok majd segíteni. Már hiszek a mesékben, hiszen a mese gyógyított!

(B. Margit, középiskolás, Szekszárd)

Az én kis barátom

Tavaly nyáron, mikor tízéves húgom egy véletlen baleset folytán kórházba került, gyakran jártam látogatni. Ott ismertem meg egy öt éves kisfiút, aki leukémiában szenvedett, s

betegsége igen előrehaladott volt. Szülei, miután megszületett, állami gondozásba adták. Azután kiderült a betegsége..., azóta itt élt. Mindig volt nála egy könyv, s a látogatókat, sőt még betegtársait is arra kérte:

– Olvass nekem mesét! – s nyújtotta pici kezecskéivel Milne Micimackó című könyvét.

Egyszer én elém is elém állt, s könyörgő barna szemekkel nézett rám és kért:

– Olvass nekem mesét!

Gondoltam, miért ne olvashatnék neki. Alighogy elkezdtem, kis barátom szemmel láthatóan megnyugodott, nem izgett-mozgott, szemeit rám szegezve figyelte minden szavamat. Olvasás után egy hatalmas puszit kaptam tőle, s ezt mondta:

– Köszí, hogy olvastál nekem! Nagyon szeretlek ezért! Ugye, holnap is olvasol nekem mesét?

– Holnap, sajnos, nem, de utána itt leszek és olvasok neked.

– De el ne felejtsd! – mondta és elszaladt.

Két nap múlva tudtam csak bemenni a kórházba... Az a kisgyerek, ki még két nappal ezelőtt vígan szaladgált a folyosókon, most sápadtan az ágyában feküdt. Szervezete rohamosan gyengült... Minden nap meglátogattam, olvastam neki, ez mindig megnyugtatta. Egyik nap feltűnően sápadt volt.

– Olvass nekem mesét! – kérte gyenge, vékony kis hangján.

Felvettem a könyvet, s elkezdtem olvasni az utolsó fejezetet, amit kért. Szemeiben boldog megnyugvás tükröződött. Pont olyan, mikor először olvastam neki. Szája sarkában megjelent egy kis mosoly, de láttam, hogy nehezebbre esik figyelni. Épp ez a mondat következett:

„- Reggel, ha majd felébredsz – szakította meg Malacka a csendet – mi lesz az első gondolatod...”

Gyenge szorítást érezte, ránéztem.

– Szeretlek téged ezért! – mondta alig hallható hangon. Kezecskéi lassan elengedték az enyémet, s én könnyes szemmel csuktam be a könyvet, s tettem le párnájára, a feje mellé.

(Gy. Edit, középiskolás, Bordány)

FELNŐTT SORSOK, FELNŐTT GONDOK

Pályaelhagyás

Az én életemben viszonylag későn játszottak szerepet a könyvek. 19 évesen, egy jó szakmával a kezemben, mindent felrúgva – munkahelyet, megbecsülést – és a hátam mögött hagyva, elmentem betanított munkásnak, azért oda, mert egyedül ott voltak hajlandók továbbtanulásomat támogatni. És én tele voltam tudásvággal, tenni akarással. Magasabb szinten szerettem volna művelni a mesterségemet, ha hagyták volna. A pályaelhagyás időszaka nagyon nehéz volt a számomra, felborult minden eddigi értékrendem. Amiben hittem, akikben bíztam, mind csalódást okoztak. A világról alkotott elképzeléseim mind összeomlottak, ráadásul önzéssel, törtetéssel vádoltak.

Ebben az időben a legjobb barátnőm a figyelmembe ajánlott egy verset, Reviczky Gyula: Magamról című versét. Mikor elolvastam, úgy éreztem, minden sora rólam szól, a lelkemben dúló harcokat láttam mondatokba öntve. Idéznék egy számomra nagyon fontos részletet:

Ember! Önző vágy vezérel,
Bánatával, örömeivel
Ezt az undok szép világot
Sorsodon át nézve látod
Hogyha gondok elcsigáznak
A világot éri vádad,
S ha öröme gyúl szíved
Nincs e földnél semmi szebb.

Hát ne fordulj vak hevedben
A világ és rendje ellen...
Úgy tekints az emberekre,
hogy a föld se jó, se ferde,
se gyönyör, se bú tanyája,
csak magadnak képe, mása.
Ki sóhajtoz, ki mulat.
A világ csak hangulat.

A sok ellentmondás, ami jellemző erre a versre, az én akkori hangulatomat, érzéseimet tükrözte. Borzongtam, ha olvastam, újra és újra akartam, bátorítást, biztatást merítettem belőle. Ekkor találkoztam először életemben az irodalommal oly módon, hogy konkrétan befolyásolta érzelmeimet és átsegített egy döntésekkel teli időszakon.

(P. Károlyné, óvónő, Jászberény)

Rodostó üzenete

Gyermekeként, kamaszként és felnőttként is mindig egyazon problémával kellett megküzdennem: a magánnyal. Ez nem azt jelenti, hogy egyedül voltam, hiszen mindig voltak körülöttem: szülők, rokonság, iskolatársak, ismerősök. A hasonló érzelmeket átélők tudják, hogy létezik egy úgynevezett belső magány is, mely alatt a lélek magányosságát értem, amikor az

csak bolyong céltalanul, nem találva magának alkalmas helyet a pihenésre és az egyesülésre. Ez a fajta magány pedig nem függ a velünk kapcsolatban lévő emberek számától.

Egyedül maradtam. Először bántott mindez, majd időm nagy részét inkább az irodalom – egykori kedvenc tantárgyam – tüzetesebb tanulmányozására fordítottam. S hogy közben társra leltem, s már egyáltalán nem vagyok magányos, ezt az irodalomnak köszönhetem.

Több író életét is áttanulmányoztam, s köztük volt persze Mikes Kelemen is. Még gimnazistaként tanultam, hogy egy izgalmas életet élő ember élményei is meglehetősen szűkösek, mert térben és időben korlátozottak. Az irodalom azonban élményekben gazdaggá tesz, s képes ezt a gazdagságot akár a végtelenségig fokozni. A „Törökországi levelek” így gazdagított meg élményeimben engem is, szélesítette látókörömet, hozzájárult tapasztalataim elmélyítéséhez. Nem utolsósorban pedig ez a könyv adományozta nekem azt az eszmét, melynek segítségével leküzdhettem a magányosság nyomasztó érzését.

Mikes Kelemen életének tanulmányozása és a Törökországi levelek olvasása során értettem meg, hűséggel, becsülettel és tisztességgel képesek vagyunk magányunk leküzdésére... Ahhoz, hogy a magányt legyőzzük, meg kell keresnünk azt a személyt és/vagy eszmét, amelyhez életünk során végig hűek tudunk maradni, s képesek lennénk érte/értük bármilyen megpróbáltatást vállalni. Ezt a felismerést adta meg nekem a Törökországi levelek írója.

(K. Napsugár, Marcali)

Párperces naplórészlet egy munkanélküli naplójából

Eddigi életem legkedveltebb, általam legtöbbet olvasott könyvét, Jorge Semprun A nagy utazás-át, teljesen véletlenül vettem meg. Valami megrendelő listán láttam, gondoltam, hogy valami földrajzi útleírás, s mert azokat szerettem, megrendeltem. Amikor megjött a könyvcsomag, fanyalogva láttam, hogy koncentrációs táborról szóló könyv. Félre raktam, hogy majd elolvasom. Aztán egyszer kézbe vettem. Elég hosszú ideig tartott, míg elolvastam. Azóta, ha nagyon mélyen vagyok magam alatt, vagy nagyon üres az agyam, vagy nincsenek értelmes gondolataim, esetleg dobálom félre az olvasmányokat, mert egyik sem kell, akkor előveszem A nagy utazás-t és beleolvasok itt, beleolvasok ott, és megnyugszom. Ez a könyv nekem ilyen.

Így olvastam bele akkor is, amikor munkanélküli lettem... És már ott dobogok a „fiúkkal” a közeli falu főterén és iszom a kút vizéből, amely csobog az áttetsző napfényben szikrázó tiszta időben, vagy táncolok az ódon bájú eisenachi szálloda halljában, vagy hallgatom a semuri fiú józan bölcsességét a vagon ablakához préselten, vagy hallgatom a háttérből: „ – Mocskos kis hülyék vagytok! ... Folyton csak az életeteket meséletek!” És jókedvem lesz és én is mocskos kis hülyévé válok, és – „folyton csak az életemet mesélem”. De ez nem nagy baj, mert az életem nem is olyan unalmas...

Holnaptól van munkahelyem. Hogy milyen lesz, nem tudom. Mindenesetre a rendszeres hajnali történeteimnek vége... Jó volt hajnalonta írni. Furcsa volt ez a nyár, de emlékezetes. Legalább kiírtam magamból a közeli és távolabbi múlt kristálytiszta bennem élő emlékeinek egy részét...

Engem az olvasás – írás – munka – kombináció vitt át a munkanélküliség skizofréniáján a „túlso partra”.

(G. Péter, Szentendre)

Nagy Zoárd voltam és kicsi, kék csodaló...

Ülök a Bizottság előtt, kezemben egy kis fehér kavics, és azon tűnődöm, mit is válaszoljak arra a kérdésre, hogy miért szeretném ezt az állást...

Nagy Zoárd jut eszembe, a lépkedő fenyőfa, aki azt kérte annak idején egy tündértől, hogy engedje őt vándorolni. Nem akart örökké egy sziklás hegyoldalban állni egy tölgy, meg egy bükk szomszédságában, örökké ugyanazt a völgyet nézni, ugyanazt a folyót.

Mégsem mondhatom az igazságot! Hogy az ingázással telt évek óta megjártam a sivatag homokjait, a tengerek partjait. Hogy szigeteken jártam, délszaki földeken, jéghideg északon, és most belefáradtam, elszomorodtam. Hogy haza szeretnék végre érni, mint Lázár Ervin fenyőfája a Négyszögletű Kerek Erdőbe. Az ugyanis fogta magát, hazament. Volt lába, megtehetette. Neki könnyű volt. Ellentétben velem, akitől itt koncepciót várnak, akit előbb egy bizottság elé vezetnek.

Nem tehetek róla, de megint a furcsa alakú mesebeli Erdőben érzem magam. Csak ott kövér, pirosposzsgás urak ültek a bizottságban, itt meg olyan mindenfélék. „Jelenjék meg itt és itt, ekkor és ekkor, mert köteles elvégezni a nyúl futás-tanfolyamot”. Ez állt a papíromon. Ide kellett jönnöm hát. Már éppen mondanám, hogy hiszen én nyúl vagyok, láthatták a pályázatomban is, de a főkövér már rám is reccsen:

„- Na, fusson egy kört!”

És én futok. Most már nem aggályoskodhatom. Itt, ezekkel el kell hitetnem, hogy nyúl vagyok: ugrifüles, nagyeszű. Sőt! Maga Bruckner Szigfrid, a nagyhírű orosz lán, akiért versengtek a cirkuszok. Mert artista volt, főzsonglőr, bűvész, bohóc, balett-táncos. Balettozom hát nekik. Bohóckodok, bűvészkedek, főzsonglörködök, artistáskodok.

„-Rettenetes – sopánkodnak a Bizottság tagjai. – Hogy dobálja a farát, micsoda rossz lábtartás, ezt a gyenge technikát!”

De én azért még futok tovább. Úgy gondolom, nem árthat senkinek, ha a vágy valami után olyan erőssé válik, hogy a szív egy zuga igaznak tartja. Ahogy Ló Szerafin, a kék paripa is igaz. Igazi lócsoda, igazi csodaló. Csakhogy az emberek nem hisznek a csodákban, a kék lovakban meg még kevésbé. A Bizottság sem hisz a lócsodákban. Mossák, dörzsölik, szappanozzák, sikálják szegényt. Aki, persze, kék marad. Most már csak azért is.

Hiába hoznak elő egy teknősbékát: „Na, mutasd meg neki! Látod, milyen szépen ingatja a fejét, milyen kecsesen rakja a lábát? Igaz, a gyorsaságát még egy picit fejleszteni kell, de akkor is, így fut egy igazi nyúl.”

Hát így történt, hogy mérges lettem, hogy zsupsz, felugrottam, és usgyi neki, vedd el magad! Meg sem álltam a Négyszögletű Kerek Erdőig – ahonnan jöttem. Ahol járkálhatok kedvemre, álldogálhatok kedvemre. Ahol néha feldíszítenek, és gyertyákat tesznek rám. Ahol hagyják, hogy kék legyek, vagy akár ugrifüles. Ahol bűvészkedhetek és bohóckodhatok. Ahol évek múltán nem kérdezi majd a cirkuszigazgató, hogy: „Mit akar ez a kivénhedt orosz lán?” Ahol Vacskamati a barátom, és igen: néha meglátogat a szomorúság is. Felidézi egy ferde tekintet, egy régi tárgy, egy poros fénykép, a szélfújta levelek, az eső, az eldübörgő vonat zaja. De olyankor szelíden néz rám Szörnyeteg Lajos, és mellém röppen Maminti, a pici zöld tündér. Már nem kérem tőle, hogy hadd menjek el innen...

Járom a sivatag homokjait, a jéghideg északot, és minden nap nézem ugyanazt a völgyet, ugyanazt a folyót, beszélgetek a tölgygyel és a bükkal itt, a sziklás hegyoldalban. Itthon

vagyok a Négyszögletű Kerek Erdőben, ahol egy szótlan kisfiú néha kis, fehér kavicsot hoz nekem, és azt súgja: „Dömdödöm.”

És nem felejttem el soha Lázár Ervinnek, hogy velem volt azon a komor, sötétbarna novemberi napon, amikor a Nyúlfutást Oktató Főtanfolyam Bizottsága előtt olyan dicstelen vizsgát tettem nyúlfutásból.

(R. né K. Anikó, Gödöllő)

Gyógyító ereje nemcsak a törzskönyvezett gyógyszernek lehet

Minden ember életében vannak nehéz szakaszok. Ezeken ki-ki a maga módján próbál meg átvégődni. Az egyik legnehezebb az az állapot, amit depressziónak szokás nevezni. Akit még nem ért el ez a nyavalya, szerencsésnek mondhatja magát, de talán inkább mégis szerencsétlen, mert jobb annak, aki már átesett rajta... a betegség leküzdése ugyanis bizonyos fokú immunitást ad a páciensnek, vagy legalábbis némi jártasságot eredményez a „túlélési technikákban”. Van, aki depresszió esetén semmit sem tesz, mert teljes apátiába esik, és nem tud vagy nem akar változtatni a helyzetén. Mások különféle gyógyszerekkel próbálkoznak. Gyógyszerek helyett lehet aztán alkalmazni különféle pótszereket is, mint az alkohol, vagy a kábítószeresek, de ezek egyáltalán nem ajánlatosak, ég kis mennyiségben sem.

Ami viszont fenntartás nélkül ajánlható mindenkinek, az a valódi (aktív) kikapcsolódás. Ennek sokféle formája van: például barkácsolás, kerti munka, sport, kirándulás, tanulás, rejtvényfejtés, zenehallgatás, utazás stb. S ami még ennél is egyszerűbb: olvashat! Ez nem kerül szinte semmibe(lehet kölcsönözni is) és mindenhol megoldható. És mit olvasson?

Igen, Rejtő Jenő a mindenki számára elérhető igazi és teljes kikapcsolódás, vagyis a depresszió legolcsóbb és legbiztosabb gyógyszere. Az ő könyveit olvasva minden baját elfelejti az ember, és a legnehezebb helyzetben is tud felszabadultan nevetni. Ezek a – valóban nem a legmagasabb művészi igényességgel megírt, de annál szórakoztatóbb – olvasmányok teljes figyelmet igényelnek, mivel rendszerint több szálon futó és szövevényes történetet mesélnek el, ugyanakkor tele vannak nyelvi leleményekkel, sziporkázóan szellemesek és – nem utolsósorban – erkölcsi tanítást is hordoznak. Nagy mértékben alapoznak az olvasó fantáziájára, mesterien lavíroznak a valós és az irreális között. Rejtő Jenő stílusa teljesen egyéni, nyelvezte nem mindig választékos, nem mindig „irodalmi”, kedveli a köznyelvi fordulatokat, de igen ritkán közönséges, és sohasem trágár. Helyenként teljesen váratlanul emelkedett, sőt költői hangot üt meg, legfőképpen ott, ahol az emberi jószág megnyilvánulásairól van szó. Rejtő alapállása mélységesen humanista. Általában nem ítélkezik a történetek mégoly negatív szereplői fölött sem, elnéző és megbocsátó a gyarló, elesett, bűnözővé vált, de nem elvetemült emberrel szemben és fel tudja fedezni annak értékes vonásait.

Nem tagadható meg Rejtőtől az írásaival nevelő, szépre-jóra oktató „pedagógusnak” kijáró elismerés. Sőt, különös tiszteletet érdemel azért, mert erkölcsi tanításaival hozzáférközik azokhoz is, akiket a didaktikus művek útján nem lehet megközelíteni. A gyanútlan delikvens észrevétlenül „lenyeli” az édességbe kevert (és persze mértékkel adagolt) „Rejtő-cseppeket” is... Ezek a recept nélkül kapható és a feltaláló által gyárilag kellemes csemegébe rejtett „Rejtő-cseppek” nemcsak a betegség kezelésére, hanem annak megelőzésére is javallottak!

(V. Csaba, Budapest)

Az álomhozó

Depresszió. Definíciója, úgy hiszem, nem kíván hosszabb fejtegetést. A rá vonatkozó irodalomban találtam egy általam még nem hallott, nagyon találó megfogalmazást: „életveszélyes tragikomédia”, a legéletveszélyesebb betegség. Soha nem tudod, mi történik/történhet a következő percben, napon...

Ülsz egy mélységes mély, sötét cső alján, melynek peremén néha megcsillan a napfény. Sokszor szeretnéd elérni, sokszor nem. Elérhetetlennek tűnik, amikor akarsz, akkor is. Úgy érzed, nincs menekvés. És ha mégis... Minek? Nem jó semmi, sem az emlékezés, sem a nem-emlékezés, már amikor egyáltalán képes vagy kontrollálni az agyadat. Úgy tűnik, megszűnt a világ, benne mindenki és minden, amit szeretted. Minden élmény „kizáródik”. Semmit nem tudsz befogadni. Nem tudsz nevetni, örülni, szeretni. A családot sokszor nem érti, mi történt, bár nagyon támogatóak, mégis hányszor elhangzik: „szedd össze magad!”. És éppen ez az, ami nem megy.

Eltűnnek a könyvek is, vagy, ami még rosszabb, a kezedbe sem tudod venni, csak idegesen dobálsz szét őket. A könyveket, amik eddig a mindennapjaidhoz tartoztak, beszéltél velük, a barátaid voltak... Nem és nem megy. És érzed ritka józan pillanataidban, segítség kell. Már nem elég a család szerető támogatása. SEGÍTSÉG!

És ha olyan szerencsés vagy, mint én, megtalálsz azt az embert, aki segíteni tud. Pszichiáter. Pont ő az, akire néha nagyon nehéz rátalálni. Nagyon lassan, óvatosan visszavezetett engem az életbe, a könyvekhez... Szinte észrevétlenül szötte bele pszichoterápiájába a biblioterápiát.

A depresszió egyik jellemző tüneteként alvászavarral küszködtem, hetekig nem tudtam aludni. Éjszakánként álmatlanul gyötrődtem. Egy alkalommal így szólt hozzám: – Ugye olvasta a Rómeó és Júliát? Van benne egy gyönyörű rész, ami az „álomhozóról” szól. És idézni kezdte nekem:

„... Ahá! te Mab Királynénak hiszel!
A tündér-bába, ő lepett meg éjjel!
Oly csepp alakban jár, mint agátkő
Szenátorok pecsétgyűrűjében.
Szemernyi kis fogattal vágat át
A jámbor alvók orrán éjszaka.
Kerékküllői – egy-egy hosszú pókláb.
A hintóernyő – gyenge szöcskeszárny.
Lehelletfinom pókfónál az istráng
S harmattól ázott holdsugár a gyeplő....

– Amikor hazamegy – folytatta az orvos – és van kedve, próbálja megkeresni, hol van pontosan az idézet.

Hát egy pár napig nem volt kedvem megkeresni, de mindig a fejemben járt. Egy napon mégis levettem a Shakespeare kötetet a polcról és megkerestem. Mercutio mondja az első felvonás, 4. színben. Ennek már öt éve, de ha vannak esték, amikor nem tudok elaludni, még mindig ez a pár sor segít, Mab Királyné.

(B. Éva, Budapest)

Szakadék szélén

Akkor úgy éreztem, rosszabb már nem is jöhet.

Akkor úgy láttam, soha nem volt ilyen sötét az ég, ilyen hideg a szél, ilyen fekete az árnyék, soha nem hiányzott ennyire a meleg, a fény.

Akkor úgy éreztem magam, mint egy síró őz, mint egy kiveret kutya.

Először fordult elő. Olyan, de olyan magányosnak éreztem magam, amilyenek addig soha.

Eddig nem ismertem a végtelen ürességnek ezt a szaggató jelenlétét, eddig gyanútlan megfigyelőként bámultam mások magányát.

De akkor ... akkor megértettem, miért menekül mindenki előle. Egy üvegfalon át láttam magamat. Próbáltam megragadni valami apró szépséget, valami kedveset, de minden próbálkozásom az üvegfalba ütközött. Minden jó tapasztalat, kellemes emlék egy fekete szakadékba zuhant, mielőtt elérhettem volna.

Elöttem az üvegfal, mögöttem a szakadék.

Nem jött senki, senki. Nyomorultul lekuporodtam a fal mellé, a hátamat nekitámasztottam és igyekeztem – legalább gondolatban – menekülni innen. Képek jelentek meg előttem: a sötétben dallamok játszottak szélfűtta hajammal, rég elszállt falevelek tapadtak a testemre, illatokat éreztem újra. Valami megmozdult bennem, éreztem, hogy megtelek velem és azt visszhangozza agyam, szívem, tudóm. Egy vers volt, egy négysoros vers lopakodott elő a dermedt gondolatok közül, és amerre járt, felolvadtak a tárgyak. Összehúztam magam és már csak erre a négy sorra figyeltem:

„Alszik. Üldözte őt a sors ezernyi bajjal,
Mégis élt, míg mellette volt egy angyal.
Meghalt. Oly egyszerű a magyarázata:
Ha a Nap lemegy, beáll az éjszaka.”

Régen olvastam már, Victor Hugo fejezte be ezzel A nyomorultakat. Akkor belevésődött mélyen a gondolataimba és most ... most előcsalta a magány. Oszladozni kezdett a sötét, lassan felolvadt a lelkem... Megrohantak az emlékek. Ami eddig távolinak tűnt, most megsimogatott. Pillanatok műve volt az egész. Azóta tudom, miért kell újra és újra egyre többet és többet olvasnom. Ezek a lopakodó kis versek, ezek a beidegződött sorok segítenek akkor, amikor a lelkem a szakadék szélén kapkod az elérhetetlen dolgok után. Ezek a versek vigasztalnak akkor, amikor más nem ad vigaszt, amikor falakat kell ledöntenem.

(Sz. Krisztina, Szirák)

Két hét gondolkodási idő

Köztudomású, hogy a legtöbb betegségnek előidézője, súlyosbítója a legyengült, fáradt idegzet. A kimerült agy jelez a szervezetnek: eddig feszítsd a húrt és ne tovább! A beteg idegzetű, érzékeny lelkületű ember legtöbbször metamorfózison megy át, de előtte az élet megdobálja, mint egy labdát, olykor jól bele is rúgnak. Gyötri az élet, mint az iskolások rajzórán a gyurmát, hogy már eredeti alakjára rá sem lehet ismerni. Sikerral vagy sikertelenül átküzdi magát dimben-dombon, bekerül egy hasadékba, benn szorul, nem tud kievickélni, sokszor saját maga ásta verembe esik. A harc a külvilággal és sokszor önmagunkkal – elrongyolja idegrendszerünket, már olyan az, mint egy agyonhasznált rongypokróc, eredeti színei csak sejlének...

Elérkezett az életemnek egy válságos periódusa. Nem tudom, hogy mászom ki ebből a mély, sötét veremből. Mostanában sokat dolgoztam, túlóráztam, erőmön felül vállaltam feladatokat, sokszor másokét is, amiért köszönetet se kaptam. A hivatásomban sikertelenség, de legalább is visszhangtalanság. Szerelmem elfordult tőlem – tehát mint nő, egy fabatkát sem érek. Csalódtam mindenben és mindenkiben. Visszavonultam csigaházamba, beteget jelentettem, s megtiltottam minden közeli lénynek, hogy rám nyissák az ajtót. Fekszem az ágyon napok óta. A besötétített ablakon egy lélek, egy gondolat se ki, se be. Eleinte élveztem, de egyre nyomasztóbbá kezd válni. Egy kősvatagba kerültem, vagy csak a lelkem vált azzá... Sehol köröttem egy virág, egy madár, egy fűszálat sem tudok megérinteni... Tisztaságra vágytam – testben és lélekben.

Fekszem. Csengetnek. Kitartó berregő hang. Ki lehet az? Nagy nehezen feltápáskodom az ágyról. Kedves ismerősöm, könyvtáros barátnőm látogatott meg. Gyors léptekkel a könyvespolcomhoz megy, s gyakorlott kézzel kiemel néhány könyvet.

– Tessék, olvasd el ezeket a könyveket. Egy hét múlva látni akarlak, ha nem jössz a könyvtárba, én jövök!

Elment. Zsibbadt magányomból kiszakítva hozzákészülődöm az olvasáshoz. Barátnőm azokat a könyveket vette elő, amelyeket hajdan rongyosra olvastam, ettem-ittam szépségeit. A lelki tisztaság iránti vágyam és őszinte érzéseim a legjobb forrásra találtak: a művekből tiszta szemű és tiszta lelkű emberek küldték pillantásukat, gondolataikat felém. Jane Eyre és Colette hallatlan boldogságvágya, József Attila „sajgó léte”, Hemingway bölcsessége következett egymás után.

Két hét olvasás rendbe hozott. Az olvasás mellett meditáltam. Rendeztem gondolataimat, amire már régóta nem fordítottam időt. Kincset ér az időben kézbe vett könyv! A világ kitágul, a lélek felvidul, megerősödik, optimizmus árasztja el az embert. Derűvel telítődünk. Én is feltöltődtem energiával, s most így várom a holnapot, hogy szembe találjam magam az élettel!

(M. Dóra, Kiskunfélegyháza)

Szilánkok

Karácsony este volt, egyedül bandukoltam fel anyámékhoz. Amikor megérkeztem, édesanyám csendben, lassan kinyitotta az ajtót, majd halkán így szólt: Nagymama meghalt.

Furcsa érzés volt, mintha megszakadt volna bennem valami. A szavak jéghideg kövekként koppantak a folyosón. Úgy éreztem, mintha minden szilánkokra törne. Megszűnt egy emberi élet, aki számomra a legtöbbet jelentette, aki a maga fürge, apró alakjával erősebb és szívósabb volt bármelyikünkénél, aki szívének minden szeretetével és kitartásával megpróbálta összetartani egyre jobban szétszóródó familiánkat... A karácsony este további történéseire nem emlékszem. Az ajándékozás után magányosan ballagtam a hegyről hazafelé. Lelkiismeret-furdalásom volt: vajon törődtem-e vele eleget élete utolsó évében, észrevettem-e betegségét, látogattam-e. Sajnos, be kell vallanom: elhanyagoltam őt.

Szekrényében találtak egy feljegyzést, amelyre görcsös betűivel ezt írta: Mindenemet Ilonkára hagyom. Ez szimbolikus jelentésű volt, hiszen semmije sem maradt. Így kaptam meg Bibliáját, amit máig is ereklyeként őrzök.

Van valami láthatatlan erő, ami az embert irányítja, hogy a megfelelő pillanatban a megfelelő könyvért nyúljon, ami erőt, csodát, feloldódást ad, kiemel a kínzó emlékek világából. A

könyvek olyanok, mint a drágakövek, közelről ragyognak a legjobban. Fényükben megmártózik az ember és tisztának, boldognak érzi magát. Talán egy kicsit újjászületünk hőseikkel együtt, bejárjuk velük az egész világot. S miközben átérezzük szenvedésüket, ismét megéljük a magunkét is. Majd megkönnyebbülünk és önfeledtek leszünk, még akkor is, ha tudjuk, hogy a holnap magában rejtegetheti a számunkra ismeretlen keserves kínokat.

*(B. Ilona,
Budapest)*

Segített a könyv, a család

Nehéz családi körülmények között nevelkedtem, ahol könyvre igazán nem tellett. Tanárain hamar felismerték tudáséhségemet, s a legjobbat tették velem: megismertettek a könyvtárral. Itt csodálatos világba kerültem. Fiatal házasokként, ha csak tehettük, könyvet vásároltunk, s több száz kötetes könyvtárat alakítottunk ki otthon.

A váratlan fordulat 1995-ben következett be. Nyaraláskor megcsípett egy kullancs, a tünetek a Lyme – kórra utaltak. Októberben már részleges bénulással feküdtem, végül nyolc hónapig teljesen ágyhoz kötött a jobb oldalam teljes bénulása. Mindvégig tisztában voltam vele, mi várhat rám, ha nem teszek meg mindent azért, hogy az agyam teljesen friss maradjon. Amikor a férjem reggelente munkába indult, körülbástyázott könyvekkel, s én kutatni, olvasni, dolgozni kezdtem. Először rock lexikont írtam a gyermekeimnek, az újságot, rádiót figyeltem, milyen pályázatokat, játékokat, versenyeket, vetélkedőket hirdetnek, és rengeteget olvastam. A napok így nagyon gyorsan teltek. Amikor este hazaérkeztek családtagjaim, felöltözve, készen vártam őket, s már tudták, hogy a könyvtárba szeretnék menni. Ketten tettek be az autóba, s karon fogva vezettek. A könyvtárban mindig nagy szeretettel fogadtak. A látogatások után ismét nagy lendülettel láttam munkához. A fiamnak érettségi ajándékként nyertem egy londoni utat, és igen büszke vagyok arra a tanulmányomra is, melyhez rengeteg helytörténeti anyagot tudtam gyűjteni, melynek elkészülése igazi családi együttes munkának köszönhető: férjem lektorálta, a fiam gépelte a szöveget, a lányom rajzolta az ábrákat.

Akik sajnáltak, azok tévedtek. Sosem voltam/vagyok egyedül otthon, mindig velem vannak a könyveim. Második éve nyugodt, kiegyensúlyozott módon élem betegségemet. A családi harmóniát ugyanúgy meg tudtam őrizni, mint az elmúlt 18 évben. Boldog embernek érzem magam, mert annyi feladat vár még rám, s oly sok mindent kell még a könyvekből megtanulnom.

(V. Gáborné, Budapest)

Halotti beszéd

Egy szeptemberi napon meghalt az Apám. A szomorú esemény teljesen váratlanul és felkészületlenül ért, hiszen alig múlt el egy év Anyám halálát követően. Ez az újabb gyász porig süjtött. Teljesen megsemmisültem a veszteség miatt. Üresnek, értelmetlennek tartottam a világot nélküle. Lelkiismeret-furdalás gyötört, talán nem foglalkoztam, foglalkoztunk hárman, testvérek vele annyit, amennyit kellett volna Anyám halála után. Milyen lehetett egyedül az egész napja, várva azt a néhány órát, amikor gyerekei, unokái rányitják az ajtót? Miért nem beszéltünk arról, hogyan tud élni párja nélkül, akivel eltöltött életéből 47 évet, jóban-rosszban, háborúban, nélkülözésben, betegségben? Megannyi megválaszolatlan kérdés, nem lehet tőlük szabadulni! Elapadtak a könnyeim is, csak a bánat, csak a szomorúság apasztott.

Valami vigaszt szomjazva verses kötetet lapozgattam. Egyszerre – gondolom, a cím vonta magára a figyelmemet – megakadt a szemem Kosztolányi Dezső Halotti beszéd című versén. A mű természetesen nem volt ismeretlen számomra. Most azonban új értelmet nyert az egész, új tartalma tárult fel előttem, kinyílt egy nekem címzett, hozzám szóló üzenete. Hiszen kilépett belőle az én elveszettnek hitt Apám, még az olcsó cigaretta is ott füstölt az ujjai között! Mohón vettem rá magam a sorokra, igen, ez Ő, a kedves, a hirtelen eltávozott, aki „itthagyt minket magunkra. Megcsalt.” Aki élt 73 évet, „nem volt nagy és kiváló, csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.” Olvastam, és újra olvastam a verset, hosszú napokon, heteken át, ezzel keltem, ezzel feküdtem.

Teljesen lenyűgözött, olyan méltósággal hömpölygő, évezredes bölcsességet hordozó, a természet megmásíthatatlan törvényszerűségét hirdető volt, olyan örökkévaló, mint maga a halál. Arra lettem figyelmes, minél többször olvasom, annál vigasztalóbbnak tartom Lassacsán minden megvilágosodott előttem, hiszen ez a vers most, nekem az életet hirdeti, én most élem egyetlen, megismételhetetlen életemet! A világon a legnagyobb csoda, hogy élhet az ember, hogy megszületett, gondolkodik, cselekszik, szeret, nevet, sír, hogy mindenki „egyedüli példány”. Egyetlen élete során mindenkinek vannak apróbb és nagyobb örömei, álmokat szőhet, ő lehet családja, rokonai, ismerősei számára „milliók közt az egyetlenegy”. Soha nem volt még és a jövőben sem lesz, nem ismétlődik, nem teremődik meg újra, „akárki megszülethet már, csak ő nem”.

Erősen, egyre erősebben éreztem, hogy Apám él, nem veszítettem el, velünk van, velünk maradt! Felismerem a fiam egy-egy mozdulatában, saját szemem hunyorításában a tükörben, a bátyám szokásaiban, valamelyik unokaöcsém arcának apró hasonlóságában. Vissza már csak álmunkban tér hozzánk, de itt volt, boldogok voltunk a közelében, fölnevelt bennünket.

Újra, megint újra olvastam a verset, megerősödtem, legyőztem a halált, mert élek, és amíg élek és emlékezem, addig Ő is él! Kosztolányi meggyógyított, megvigasztalt, erőt adott a folytatáshoz.

(Hné. B. Ágnes, Bányaterenye)

Könyvszülte béke

Tavasza volt. Amolyan kubista – dadaista ecsetre való tavasz, ámde én ebből semmit sem éreztem. Zavart mozdulatokkal állítottam be a kórteremben lévő liftes ágyamat és szarkaláb-nyomokkal, krizantén-pacákkal teli kéziratlapjaimmal bajlódtam. A négyes belén, közismertebb nevén a „halálrészlegen”, éppen a második csontvelővételre készültem... Mind a húszezer fehérvérsejtem ördögkerék-játékát üzte bennem. Én pedig láztalanul, egy válást követően munkanélküliként igyekeztem a jövőmre gondolni.

A létben való tényleges és elfogadható bizonyosságomat ott a kórházban, később pedig a közel két éves munkanélküliségemben nagyrészt a könyveknek köszönhetem.

Elváltunk tizenhét év után, kimondott jólét kellős közepén... Tinédzserkorú fiam és lányom nincs velem... Nincs munkám, kötelezettségeim azonban szép számmal vannak. Az ember ilyen DNS-láncra hasonlító, többszörösen frusztrált, baráti és szakmai árusításoktól kocsonyás helyzetben nehezen képes megőrizni és újraépíteni önmagát. Túl sok a csapda és túl kevés a segítség.

Egy nap, miután szakítottam az önsajnálattal nyálkás és ragacsos állapotával, egyszer csak elkezdtem sorra levenni magánkönyvtáram legféltettebb kötetét. Újraolvastam Platont,

Kantot, Épiktétoszt, Krúdyt, Adyt, Orwellt, Bálint Györgyöt, Freudot, Feuchtwangert. Még Ny. G. Csernyisevskij és V. I. Uljanov munkáit is. Telt a munkanélküliség embert meggyalázó ideje, hálósobámban pedig egyre magasabbra tornyosodott az újraolvasott könyvek sora Címkeztem és egyre gyarapodtak rovásírás-hatású kéziratlapjaim. A bensőmben a korábban szüntelen csatát vívó Hegel kibékült Ch. Morgensternnel, Majakovszkij sem haragudott már Oscar Wilde-ra homoszexualitása miatt és a polihisztor Kondor Béla öngyilkosságáról is megértettem, hogy miért akart „Jelet hagyni”.

E könyvszülte béke visszairányított a mindennapok origójára. Már tudtam örülni a kubista – dadaista tavasznak, még az emberi ráartiságnak, a hatalomvágynak, politikusaink flegma és egymást gyalázó felszólalásainak is. Most, ha nap mint nap hazajövök és miközben a zárákkal bíbelődöm, a magánköztársaságom ajtaját védő oroszlánfejes rézkopogtató Marcus Aurélius Példabeszédeinek egyikével köszönt. Ezzel:

„Még ha hármezer, vagy harmincezer évig élnél is, mégis gondold meg, hogy senki sem veszíthet el más életet, csak amit él, és nem élhet mást, csak amit elveszít...”

(Sz. L. János, Szekszárd)

Aki/ami maradt

– Haza fog jönni, tessék megnyugodni! Haza fog jönni! – nyugtatták dédnagymamám legkisebb fiának katonatársai. – Egy hónappal ezelőtt, mikor Kijevben bevagoníroztak minket, hogy hazaszállítsanak, akkor még nagyon jól volt!

– De miért nem engedték haza őt is? Szibériába került?! – aggódott dédnagymamám.

– Tessék megnyugodni! Nagyszerű fia van. Én neki köszönhetem, hogy életben maradtam – szólt az egyik.

– Mit csinálhatott az én kis fiam, akit tizennyolc évesen láttam utoljára? Ő nem híresség, ő csak egy egyszerű mesterember... Talán megszojtette magát a fiam? Talán ő is meg fog szökní? Vagy hogyan segített magán az én fiam?

– Egyszerűen úgy, hogy folyton csak viccelődött, anekdotákat mesélt. Biztatott, vigasztalt... a szavai éltettek. Köszönöm, asszonyom, nagyszerű fia van!

Ezzel az ismeretlenek el is távoztak. Dédnagymamám bízott benne, hogy viszontláthatja még a legkisebbik fiát. Várakozással teltek el a napok, hónapok. Két év múlva egy csontig lesóványodott, igen öregnek tűnő ember csöngetett be dédnagyanyámhoz:

– Szibériából jöttem. A fia él még. Remek ember!

– Beszéljen még! – kapott a szóra mohón dédnagymamám, és hellyel kínálta az idegent.

– A maga fia remek ember. Többen is vagyunk, akik neki köszönhetjük életünket... Mikor engem Szibériába vittek, a táborban senki sem tudta pontosan, hol vagyunk. Különben is, mit számít, ha tudjuk a pontos helyet. Csak arra emlékeztem az elemiből, hogy Szibéria irdatlan messze van, ennyi elég is volt ahhoz, hogy minden életkedvem elszálljon. Napokig csöndben voltam, senkit nem ismertem, erőm pedig fogyott. Nagyon hideg volt a tél, az ellátás pedig förtelmes. Minden nap volt haláleset, no, nem egy, tízesével. Sötétben keltünk, kihajtottak a munkatelepre, és estig dolgoztunk, csak egy félórányi ebédszünet volt. Ebéd?! Szóval, valami afféle lötty. Már nem tudom, hány nap telt el így, mikor felfigyeltem egy emberre. Állandóan mosolygott. Messziről hallottam, hogy óriásikat nevet. Mintha nem is ott lett volna, hanem egy üdülőben. Kíváncsi lettem rá. Egyik este a közelébe mentem. Már sokan voltak körülötte.

Vicceket mondott, utánozta, kifigurázta az öröket, otthoni slágereket énekelt, és régi pesti anekdotákat adott elő. Félttem, hogy baj lesz belőle, mert az örök is hallgatták, az az ember meg oroszul oda-odaszólt nekik... Úgy éreztem magam, mint régen, mikor a falunkba egy kabarétársulat érkezett. Jó volt hallgatni. Attól kezdve minden nap meghallgattam történeteit, rögtönzött kabaréit. Majd egy napon egy munkabrigádba soroltak bennünket Borzalmasan hideg volt, de ő csak füttyörészett, át-átszólt a szemben állóknak, hogy megnevettesse őket. Ebédkor pedig mellém telepedett. Elmeséltette velem az életemet, majd ő is elmesélte a sajátját. Majd viccelődni kezdett, mintha régi pajtások lennénk. Ebéd végeztével jól hátbavágott, s azt mondta, hogy ha továbbra is ilyen mimóza lélek maradok, ne számítsak arra, hogy viszontlátom szeretteimet. Aztán csak teltek a napok. Én egyre többször hallgattam őt, sőt egyszer még egy színielőadást is szervezett, persze, az örök engedélyével. Ott volt az előadáson a parancsnok is. Jól mulatott. Én is szerephez jutottam. Attól kezdve minden könnyebb volt: a hideg, a nehéz munka, a gyér étel. S mindezt a maga fiának köszönhetem, remek embert nevelt. Tessék megnyugodni, egy napon ő is hazajön, és sokkal egészségesebb lesz, mint most én vagyok.

Dédnagymamám örült és bánkódott is. Mikor engedik el az ő legkisebb fiát, hiszen ártatlan... Teltek az évek, és egy napon dédnagymamám szép csendesen meghalt anélkül, hogy viszontláthatta volna legkisebb fiát. Majd eltelt még egy év, és akit annyira vártak, hazatért, egy kissé megtörve, talán túlságosan is megöregedve, de mosolyogva.

Hazajött, mintha mi sem történt volna, neveltette a családot, anekdotázott. Sosem panaszkodott. Engem, mint kisgyereket, különösképpen szeretett. Neki nem lehetett gyermeke. Mindig valami kis ajándékkal fogadott, megtanított, hogyan kell kalapálni, hogyan kell fogni a vésőt, s mikor elfáradtam, leültem a felnőttek közé, ő mesélt, mesélt. Olyan történeteket, amiket én is megértettem, vagy ha nem értettem meg, ügyelt arra, nehogy bánkódjam. Sajnos, csak mint kisgyermek ismerhettem őt, hallgathattam meséit. A rokonságot, a rabtársait fel tudta vidítani történeteivel, életkedvet sugárzó személyiségével. Az éhhalált, a tifuszt és a mínusz negyvenet még el tudta riasztani anekdotáival, vicceivel, de a koraöregkori agydaganatot már nem. Aki mosolyogva jött haza a rémségek poklából, aki életkedvet tudott sugározni a reményvesztettekbe, hálából gyors halált kapott

(B. Péter, Budapest)

ANYA -MESEK, APA-MESEK

Veszélyben

Nyolc éves, végtelennek tűnő várakozás után, végre ismét anyai örömek elé néztem. Már korán jelentkeztek a problémák, de a szükséges gyógyszerek és a kímélő életmód egy darabig meghozta a kívánt hatást. Egy nyári napon azonban, az ellenőrző vizsgálat után az orvosom azonnal befektetett a kórházba, ha nem akarom az akkor már 28 hetes vagyis 7 hónapos gyermekemet elveszíteni. Szörnyű lelkiállapotban voltam. Mindenkit gyűlöltem és iszonyúan féltem. Két napig tartott, míg képes voltam megszokni a helyzetet, ezután kezdtem berendezni kórházi világomat. Olyan elfoglaltságot kerestem, ami teljesen kikapcsol és képessé tesz arra, hogy türelmesen végigcsináljam a ki tudja, hány napot. Több, hasonló helyzetben lévő kismama tanácsolta, hogy „mindegy mit, csak olvass”. Úgy gondoltam, ebben a helyzetben, ebben a lelkiállapotban a színes újságok, magazinok, rejtvények lesznek jók – de tévedtem. Maga, elé képzeltem otthoni könyvespolcomat, s a kedves, jól ismert könyvek közül kértem be néhányat. Amikor belemélyültem egy-egy könyvbe, akkor tudtam igazán elfelejteni, hol is vagyok, miért is vagyok ott, meddig is kell még ott lennem. A nap minden percét, amit a szokásos kórházi elfoglaltság nem töltött ki, olvasással töltöttem.

A napok teltek egymás után, s egyetlen vizsgálat sem igazolta a javulást... Az idegeim pattanásig feszültek. Hogy ennek ellenére nem kellett nyugtatókat szednem, s egy idő után még a sírást is elhagytam, ezt csak a könyveknek köszönhettem. Minden napért meg kellett harcolnom. És minden eltelt hét közelebb vitt a célhoz. Egészen pontosan ötvenhárom ilyen kemény napot töltöttem el a kórházban, s ki tudja, hány kötetet olvastam el ezalatt?! Meggyőződése, hogy a könyveim nélkül nem sikerült volna elérnem a csodát: szép, egészséges kislányom megszületését.

(K. né . Sz. Beáta, Siklós)

Kistestvér születik

Az elsőszülöttek legtöbbje zaklatott, amikor látja az anyukán a változást, hallja a szülők beszélgetését, melynek témája legtöbbször a még meg nem született jövevény. A férjem és én egy véleményen voltunk, hogy ebből nem zárjuk ki, nem zárhatjuk ki gyermekünket. A fiam kicsi volt még ahhoz, hogy mindent megértsen, de fontosnak tartottam, hogy elmondjam neki, mi történik majd velem, milyen változás lesz a családban, ha megszületik a testvére. Nagyon megörültem, amikor a barátnőmtől ajándékba megkaptam Marie Claude Monchaux: A sehány éves kislány című könyvet. Ez a könyv sok kérdésben megkönnyítette a dolgomat, hiszen gyermeki hangon szól és a sok szép illusztráció is segít megérteni a kicsinek a terhességgel, szüléssel kapcsolatos dolgokat. A könyv mérete is pont megfelelt az ő pici kezének. Kezdetben csak lapozgattuk, nézegettük a sok szép képet. Rámutattam egy-egy lapra, „nézd csak, anya hasa is ilyen nagy”, vagy „te is így feküdtél a hasamban”. Ahogy egyre közeledett a szülés ideje, mind többször vettük elő a könyvet és ekkor láttam elérkezettnek az időt, hogy kisfiamnak felolvassam a könyv szövegét. Addig csak saját szavaimmal beszélgettünk a képekről, az utolsó hetekben a könyv szövegére támaszkodtam. Öröm volt látni, mennyire figyel, csodálkozik, tűnődik. Amikor befejeztem a felolvasást, megfogta a könyvet és bevitte

a másik szobába, ahol már minden elő volt készítve a kistestvérnek. Betette a könyvet a kiságyba, mondván, *addig* itt lesz a helye.

Sajnos, a szülés után komoly problémák adódtak a kisbabával, így a kórházból egyedül mentem haza, neki bent kellett maradnia. Otthon már nagyon várt a kisfiam. Soha nem felejttem el azt a megdöbbent arcocskát, azt a tekintetet, amellyel a kistestvért kereste. Majd óvatosan megfogta a kezemet, bevitt *abba* a szobába és rámutatott a kiságyra. Még mindig ott volt a könyv, amit oda tett. Kivette és a kezembe nyomta. „Gyere, nézegezzük meg, hogyan néz ki a kistestvérem – mondta. Ott, abban a szobában, ahová vártuk a kis jövevényt, most újból elővettük és nézegettük a könyvet, együtt, kéz a kézben. Meséltem neki a kisbabáról, milyen a szeme, a haja, a füle, milyen szépen mosolyog, és pont úgy néz ki, mint ő, amikor megszületett. Éreztem, milyen jó, hogy itt van ez a könyv, most nemcsak a kisfiamnak, de nekem is tud segíteni.

(Testvérkapcsolatok jelisével egy óvónő, Tótkomlós)

Peti-mese

Peti fiam nagyon korán, néhány hónapos korában kapcsolatba került a mesével. Elalvás előtt elmaradhatatlan volt egy-egy szép történet.

Két éves gyermekem imádott fürdeni, lubickolni a vízben. Azonban a hajmosás már kevésbé sem volt ennyire kedvelt számára. Hangosan tiltakozott, sírt, menekült előle. Próbálkoztam sokféle „praktikával”, sajnos, eredménytelenül. Egy alkalommal – végső elkeseredésemben – mesélni kezdtem egy hirtelen kitalált történetet egy kisfiúról, aki igen csak hasonlított az én kicsi fiamra... Petikém eközben csendben, tátott szájjal figyelte a mesét és észre sem vette, hogy elkészültünk a rettegett hajmosással.

Egyre gyakoribb vendég lett nálunk a „Peti-mese”, és már fiam is tudta, érezte, hogy ez róla, neki szól. Így születtek meg a mi saját meséink, a valóságból és a vágyainkból összeszöve. Ezek mi voltunk, és a mai napig folytatva a sorozatot, mi vagyunk.

Szívünknek nagyon kedvesek ezek a mesék, hiszen átsegítenek minket a mindennapok apró-cseprő problémáin. Erőt adnak és még szorosabb szálakat szőnek közénk.

*(K. Tiborné,
Kaposvár)*

A csend világában

Egyszer volt, hol nem volt... Volt egyszer egy kisfiú, akiről másfél éves korában kiderítették, hogy nem hall. Siket. Egyszerűen így született. A világ általában keveset tud róluk, sokszor még magán a tényen is meglepődik a tájékozatlan ember. Hogyan tudná hát elképzelni egy élet folyamát a „csend világában”?

Szóval a kisfiú... Nem hall semmit. Nincs hát számára altatódal, mondóka, játékdalocska, nincs versike, nincs meseolvasás? Hiszen nem hallja... És mégis volt! Volt altatódala, volt mondókája, volt játékdalocskája, volt versikéje, volt ritmustapsolás... és a siket kisfiú mosolyogva, nevetve élte a világot. Amit nem hallott a füle, azt szivacsként itta a szemével, figyelte a feléje forduló arcokat, megtanult szájról leolvasni minden szót. És az a 4-5 éves kisember, akit a sors csendbe burkolt, megtanult idejekorán olvasni, majd hamarosan írni. És beszélni. Ti, halló gyerekek szülei, nem tudjátok felfogni ennek a szónak a tartalmát. Ami

nektek magától értetődő, az nekünk minden születő új hangnál egy-egy könnyesor, egy reménysugár.

Pihe-hangok, ragyogó gyerek szemek, bóklászó dundi ujjak és egy mondóka emléke: „Hüvelykujjam almafa, mutató ujjam megrázta...” Aztán jött Kipp-kopp, a gesztenyegyerek és Pitypang, a gyáva oroszlán. Minden mondatot együtt olvastunk, értelmeztünk és egyeztettük őket a bűbajos képekkel. „A vakond nadrágja” már az önállóság próbája volt. A hatéves emberke ceruzát és utasítást kapott a könyv mellé: húzd alá, amit nem értesz! Részenként értelmeztük ezután a vakond-történeteket. Először nehezen, majd egyre gördülékenyebben ment a dolog. Az elsős fiúcska karácsonyi ajándékkul megkapta az Első mesekönyvem című gyűjteményt. A téli szünetben kiolvasta. És ettől kezdve nem volt megállás: mesekönyvek, meseregények, állattörténetek, aztán neki az igazi gyermekirodalomnak! Bambi, Vuk, Kincskereső kisködmön, Tüskevár. Nincs sorrendiség, már elmosták az évek. Ami biztos, negyedik korában kiolvasta az Egri csillagokat, addigra már ismerte A dzsungel könyvét, A Pál utcai fiúkat is. Jöhetett Az öreg halász, az Egy igaz ember. Egyszer megkérdeztem a 10-11 éves gyereket: minden szót értesz már? – Nem, de a többivel együtt megértem, miről van szó.

A könyvszerető, átlagos halló ember most nem csodálkozik, a szakember legfeljebb elégedetten bólogat. Azt senki nem érezheti át, amit én, egy magyar szakos édesanya, akinek siket a gyermeke, és a szeme láttára válik az évek során a beszédképtelen kisfiú szépen, gazdag szókinccsel társalgó fiatalemberré. Könyvek nélkül ez elképzelhetetlen lett volna!

A kisfiú már nem kisfiú, közben eltelt tizenkét év... Ha valamit el akarunk érni, mibe kerül az időben, fáradságban, lemondásban? És a célnál mit érez az, aki már elért valamit? Fogalmazzatok meg Vácinnál szebben:

„Emberfeletti próba, amíg embertelen
kínokból az emberi öröm megterem”!

(T. Józsefné, Kaposvár)

Mesék a hintaszékből

Édesanyám fiatalon ment férjhez. Születésem után rájöttek, hogy nem valók egymáshoz édesapámmal. Így hát elváltak. Ekkor döntöttünk úgy, hogy a mozgalmas élettől távol, egy csendes kis faluban telepedünk le, s újra kezdjük az életünket. Édesanyám sokat dolgozott, hogy ne szenvedjünk semmiben sem hiányt, s hogy meglegyen mindenünk, mint a többi gyereknek. Soha nem éreztük, hogy valamelyikünket elhanyagolta volna.

Sajnos, a sok munka miatt gyakran nagyon fáradt volt, de azért egy estét sem hagyott volna ki mesélés nélkül. Minden egyes este beült kedvenc hintaszékébe. Hintázott egy darabig, majd szép lassan belekezdett a mesélésbe. Rengeteg történetet hallottam és olvastam, de az övé mindenkor a leggyönyörűbb volt. A legszebb az volt benne, hogy édesanyám ritkán olvasott könyvből, inkább a saját fantáziájára bízta magát. Volt, hogy együtt fejeztük be, s ez végtelen örömmel töltött el. Meséivel mindig arra törekedett, hogy tanuljunk meg okosan dönteni, tudjunk felelősséget vállalni tetteinkért, és segítsünk embertársainkon.

(Sz. Zsuzsanna, középiskolás, Budapest)

„Együtt éneklés”

Négy éve meghalt a férjem. Négy lányunkat, akik akkor kilenc, hat, négy és két évesek voltak, egyedül nevelem azóta. Közben, persze, megnőttek. Már három iskolás van. Nagyon jó tanulók és igazán jó gyerekek. Munkát vállaltam. Családgondozóként dolgozom, látom a kisiklott családokat, az ezt megszenvedő gyerekeket. Fokozattan érzem a felelősségemet.

Munkám végzéséhez, gyermekeim neveléséhez, érzelmi életem rendezéséhez sok-sok szakirodalmat olvasok. Így találkoztam Deák Ferenc szavaival, aki Eötvös Károlynak írta le, milyen embert szeretne faragni a fiából: „Magad légy olyan, mint amilyené fiadat tenni szeretnéd!” A gyermeknevelésben kevés a szándék, a tudatos nevelés. A szülő – jelen esetben én – viselkedése a minta. Amióta ezzel az idézettel találkoztam, igyekszem magam tudatosan erre összpontosítani.

Minden este mesélek gyermekeimnek. A kisebbek várakozását, érdeklődését megértem. A legnagyobb lányom betöltötte a tizenhárom évet. Rajta már erőteljesen jelentkeznek a kamaszkor jelei. A mese, a történet kiválasztásában aktívan részt vesz. Sokszor megjegyzést tesz a „kicsik” által kiválasztott mesére, nemtetszését hangosan kinyilvánítja. Aztán mégis velünk marad és meghallgatja. Egy ilyen „melyik legyen az” – vita alkalmával megkérdeztem tőle:

– Miért hallgatod meg, ha nem tetszik? Menj a szobádba, és ott olvass olyat, amihez kedved van, ami jobban érdekel!

Rám nézett, természetes hangon válaszolta:

– Amikor mesélsz, sokáig hallom a hangod. Olyan keveset találkozunk, beszélgetünk. Míg mesélsz, úgy érzem, csak hozzám beszélsz.

Kár is lenne tagadnom, hogy gyakran alakul ki konfliktushelyzet a családukban. Vitákra, civódásokra, veszekedésekre – ahol négy gyerek nevelkedik és egy szülőn kell megosztaniuk – bizony, sor kerül. Nekem nem csak maga a konfliktus megoldódása, megoldása okoz gondot, gyakran fájdalmat. Nagyon rossz érzés az utána kialakult feszült, rossz hangulat.

Véletlenül találtam rá egy Szécsi Margit idézetre: „Aki egy szép dalt együtt énekel egy másik emberrel, azt már nem üti meg, társának tekinti. Tudja, hogy számíthat rá más, nagy dolgokban is!” Megfogott. Azóta úgy próbálom oldani azokat a bizonyos feszült helyzeteket, hogy dúdolgatok egy szeretett dallamot, majd énekelni kezdem. Először bizonytalan, halk hangon csatlakozik hozzám valamelyik lányom, de előbb-utóbb a többiek is. Az „együtt énekléssel” valóban feloldódik a hangulat, mosolyogva tudunk egymás szemébe nézni. Hiszen szükségünk van egymásra.

(K. V. Eszter, Szentes)

Gyémántmag

A fiatal, csinos kis asszonyka dühöngve, káromkodva ráncigálta be bömbölő kisfiát az autóbuszba. A sokasággal mit sem törődve bőszen öntötte rá szidalmait. Néztem az utasok fáradt, közömbös arcát, kerestem egy rokon lélek szemét, ki velem együtt szégyenkezik. Mindhiába.

Elmerengtem. Eszembe jutott gyermekkorom csendes, szegényes, lelkiekben mégis gazdag világa. Gondolatban visszafűrtam magam anyám ölébe, az ölelő puhaságba, s hallottam

hangját, ahogyan mesélt. Öcsém, aki épp egy évvel volt fiatalabb nálam, gyakran átéltük a csodát, képzeletünk könnyű szárnyán naponta bejártuk a mesék birodalmát. Ma is pontosan fel tudom idézni a szoba minden zugát, a jó öreg kályhát, mely simogatóan ontotta melegét, s anyámat, ahogyan ott ült meséskönyvvél a kezében, s mi a lábainál – apánk faragta kisszékeinkben –, s türelmetlenül mondogattuk, hogy még-még-még.

Királyok és juhászok, szegények és gazdagok, tündérek és sárkányok, menny és pokol, a létező és a léten túli világ valamennyi dimenziója kitárult előttünk, s bátran, tiszta lélekkel kószáltunk mi ott, félelem nélkül, mert tudtuk, hogy a jótettért jó tett jár cserébe, s mindig meglakol a gonosz. S a bennünk lévő ösbizalom erősödött, csiszolódott, egy életre szóló gyémántmaggá alakult.

Emlékszem, egyszer egy Andersen mese után, mely a tizenkét hattyúvá változtatott fiúról szólt, napokig nyugtalanul aludtam. Borzasztóan izgatott és bántott, hogy a mese végén a legkisebb királyfinak az egyik karja hattyúszárny maradt. Kishúguk száz nehézség közepette némán szötte csalánból az ingeket, mely a hattyúvá vált fivérek szabadulását jelentette, de az utolsó ingecskét nem tudta befejezni. Éreztem, hogy a mese világába belekerült valami furcsa, idegen elem, mely a teljesség örömét rontja el, s számomra érthetetlen. A teljesség örömét átélni – hisz ezt szeretnénk mi a való életünkben is, de megalkuvóan vesszük tudomásul, hogy szimbólummá vált hattyúszárnyak mindig lesznek, öröm nincs ürmön nélkül, az élet ilyen.

Miben segített nekem a mese?

A személyiséget felépíteni: belső világom tisztaságát, a szó, a betű birodalmában való könnyűléptű járást, érzékenységet. S a nehézségeket, sorscsapásokat elviselni.

Az öcsém, kivel mindig tűz és víz, szelíd és vadóc ellentétek, de mégis elválaszthatatlanok voltunk, tíz éve meghalt balesetben. A lélek pokoli fájdalmát átélve, gyakran gondoltam, hogy némán csalán inget szőnék, vagy három pár vascsizmát elszaggatva az élet vizéért mennék én, csak visszahozhatnám!

De akkor megértettem, hogy miként a mesében a hattyúszárny, az életben ez is csak idegen elem, s a szigorú határokat átlépni csak gondolatban lehet.

Gondolatban és álmomban gyakran látom őt, ahogyan ott ülünk – apánk faragta kisszéken – kézen fogva, anyánk lába előtt.

(M. Mártonné, Kaposvár)

Mesetáska, mesehíd

Amikor kislány voltam, nevelőanyám, Mancsi néni, sokszor mesélt nekem és öcsémnek, úgy, hogy odaültetett maga mellé a díványra és kinyitotta a mesetáskáját. Így mondta: mesetáska. Amikor két oldalról odasündörögtünk melléje és már éreztük a gyengédség melegét, kinyílt a táskának egy vagy két rekesze és megszólalt a varázsos csoda, a „hol volt, hol nem volt, még a héthatáron is túl volt...” Aztán, amikor befejezte, becsukta a táskát. Nem volt mese! Hiába könyörögtünk tovább, hogy nyissunk ki még egy rekeszt, könyörtelen volt. Menni kellett aludni.

Amikor aztán anyuka lettem és egymás után jöttek gyermekeim erre a szép világra, előkerestem és elkértem Mancsi néni mesetáskáját és ahogy cseperedtek, odaültettem őket esténként magam mellé és folyt a szó és hömpölygött a mese. A kis törpéről, aki a falu szélén lakott, a tündérről, aki a szívünkben lakik, az ugrándozó nyúlról és a húséges kecskéről, aztán a nagy diófáról. A gyerekek ezeket a mesetáska-meséket elnevezték „anya-meséknek”,

szembeállítva a meséskönyv-mesékkal, amelyek megmaradtak számukra egyszerűen „mesének”. Amikor anyuci fáradt volt, „megengedték”, hogy most ne nyissa ki a mesetáskát, hanem egy könyvet nyitottak ők ki, amiből hallani akartak valami szépet.

Ezek az anya-mesék voltak családunk „titkos” találmányai, amikkel aztán mindent meg tudtunk beszélni, fel tudtunk oldani. De akkor kapták meg igazi nagy jelentőségüket, amikor komoly beteg lettem és kórházba kerültem. A klinikai tartózkodások üres óráiban összeszedtem magam és mesét írtam. Általában másodnaponként elkészítettem és leírtam egy-egy anya-mesét, ezeket postán elküldtem a két nagyfiam címére, kérve őket, hogy esténként most ők nyissák ki a mesetáskát. Így is történt. A nagyok (akik nyolc és tíz évesek voltak ekkor) meseolvasást rendeztek a két kicsinek, a négy és öt évesnek. Aztán jöttek az ákombákomos beszámolók a klinikára... a gyerekekkel a betegség alatt a mesehíd kötött össze, amelynek íve akkor Miskolc és Debrecen között feszült. Ez a híd azóta is fennáll, mind a négy fiatal családdal, az akkori gyerekekből álló felnőttekkel, akik messze élnek bár tőlem, de mégis valamiképpen nagyon és állandó közelségben, mellettem, a mesében.

(Dr. K. Györgyi, Budapest)

Apám zsebpénze

Régen történt, nagyon régen. Szegények voltunk. Egy kisvárosban éltünk. Édesapám főkönyvelőként tartott el hat embert: a feleségét, a lányait és a nagyszülőket. Nehéz volt az életünk. Apámnak egyetlen nagy szenvedélye volt: az olvasás. No, meg egy káros is: a dohányzás. Utóbbiról nem tudott lemondani akkor sem, amikor már több hetet kellett szanatóriumokban töltenie. A munkája nagy feszültséggel járt – talán úgy gondolta – a cigaretta oldja a stresszt. Ahogy visszagondolok rá, mindig könyv volt a kezében.

Kevéske szabadidejében rendszerint elballagott városkánk egyetlen könyvesboltjába. Egy alkalommal csillogó szemmel érkezett haza. Behívta édesanyámat a nagyszobába. Pár perc múlva izgatott szóváltást hallottam. Azután nagy csendet. A családfő napokig szótlánul járkált, látszott rajta, valamin erősen töpreng.

Amikor megkapta a fizetését – szokásához híven – az utolsó fillérig odaadta édesanyámnak. Aztán csendesen megszólalt: – Megkaphatnám előre a havi zsebpénzemet?

Anyám csodálkozva mondott igent. Huszonöt forint volt, öt doboz cigaretta ára.

Később tudtam meg, mi történt valójában. Azon a bizonyos napon a könyvesboltban megtudta, hogy „Az én könyvtáram” címmel egy könyvsorozat indul gyermekeknek, magyar és külföldi szerzők klasszikus alkotásaiból. Az előfizetés ára éppen huszonöt forint... Édesanyám, szíve szerint, igent mondott volna rá, hiszen tanítónő volt, ő is szenvedéllyel olvasott, de az életünk nem engedte meg ezt a „luxus” kiadást. Ekkor támadt édesapámnak az az ötlete, hogy lemond a cigarettájáról – és megrendelte „Az én könyvtáram” köteteit.

Régi szép és fájó emlék ez. Felnövekedtünk a kötetein. Húgom könyvtáros lett, én magyar tanár. Vajon mennyit segített pályaválasztásunkban az „olvasó édesapa” képe? Nem tudom már. De a könyvtár, „Az én könyvtáram”, megvan. Fakó pirosak, sárgák, kékek a kötetei – de őrzik a kincset, a nem kis áldozattal megszerzettet.

(K. Márta, Mátészalka)

Aranyos Ágica

Az első meséket, verseket édesapámtól hallottam. Hosszú, csöndes estéken, ott a faluszéli kis házban apám hangja egy csodálatos mesevilágot keltett életre. Most is hallom bársonyos, bűgő hangját, ahogy mesét olvasott. Közben, hogy a szót ne zavarja, halkán tett-vett anyám. A sok mese között ritka gyöngyszem, féltve őrzött kincs volt egy kis verseskönyv: Sétálni megy Panka. Volt benne egy vers, amelyik így kezdődött.

„Mi van a kezében, Aranyos Ágica?
Ábécés könyv biz ez, kendermagos cica!”

Mivel Ágicának hívtak, cicánk is volt, így nem volt nehéz elhitetni velem, hogy Móra Ferenc ezt a verset nekem írta, rólam szól. Betéve tudtam minden sorát.

... Aztán egyszerre minden összezavarodott körülöttünk. A régi, faluvégi kis házat eladtuk, s egy nagyvárosba költöztünk. A nagyváros hamis fényei becsaptak bennünket, újra vándorútra keltünk, s a család szétszakadt. Egy eldugott, isten háta mögötti kis faluban, a nagyszüleimnél kaptunk átmeneti szállást. Apám, hogy hibáját jóvátegye, visszament „vezekelni”, állást keresni. Magunkra hagyott minket, s én akkor azt hittem, örökre.

A kis faluban a gulya esti kolompolása után kihunytt az élet. Az istállóban csendesen ropogtattak a jószágok, s csak nagyanyám csörömpölt még egy kicsit a fejőrocskával. Hamar ágyba bújtunk. A szalmazsák kemény és szúrós volt, zizegett, ropogott minden mozdulatra. A petróleumlámpa halovány fénye alig ért el az ágyamig.... Anyám szótlanul, keményen dolgozta végig a napokat, s ilyenkor este, vég nélküli imádságokba fogott.... A meséket magamnak olvastam, hiszen már iskolás voltam, s apám is messze járt. A gyér fényben alig tudtam kivenni a betűk sorát, s hogy el ne veszítsem, ujjaimat szorosan a könyv lapjaihoz préseltem, hogy elfehéredtek, elzsibbadtak, mire a végére értem, de nem bántam. Az én elalvás előtti kis imádságom a versike volt: „Mi van a kezében, Aranyos Ágica?” Fohász volt ez, könyörgő gyermeki imádság. Míg gépiesen mormoltam, apám aranysárga szomorú szemeit láttam. Mindig ilyen volt, ha rossz fát tettem a tűzre, vagy ha anyámmal vitatkoztak valamin. Akkor is ilyen volt, amikor elbúcsúzott tőlünk....

Vajon hányszor mondjuk még el imáinkat, hogy kívánságunk valóra váljon és eljöjjön értünk?... Most is, mint ki tudja hányadszor, már a könyvet a kezemben szorongatva a versemet mondtam, majd egy-egy betűt írtam a strófák után: F É L E K. Erősen rányomva a tintaceruzát, kitörölhetetlenül, visszavonhatatlanul, gyermeki daccal. Szégyenkezés nélkül. Megszegtem apám szavait, s beleírtam, belefirkáltam a KÖNYVBE! Pedig minden nap elmondta, ha új könyvet hozott: – Tanuld meg! A könyv szent! Mindig csak tiszta kézzel nyúlj hozzá és ne firkálj bele!

Csak hogy ő elment, s talán eszébe sem jut az ő Aranyos Ágicája! – gondoltam haragosan.

Hogy melyikünk imája hatotta meg jobban a mostoha sorsot, anyámé vagy az enyém, sohasem tudtuk meg. Egy ködös, homályba burkolt estén egyszer csak mégis megjött apám. Soványan, borostásan, fakó, elnyűtt munkáskabátban. A sokszor elképzelt, álomba ringató viharos öröm, valahogy elmaradt. Csak csendes suttogás, félszeg, suta ölelések maradtak belőle. Együtt voltunk újra...

(Sz. Ágnes, Hódmezővásárhely)

Nagyapának

A nagyapám egyszer azt mondta, aki mesél, az varázsol. Varázsol csúf szörnyeket, csudaszép lényeket és önmagát. Hiszen a mesélő az, aki a tündér, a farkas, a világszép leány...

Ötéves koromban anyukám a főiskola utolsó évét végezte, ezért ritkán jött haza nyolc óra előtt. S ha mégis, csak lefektetett, majd rohant tanulni. Így a lefekvéshez szükséges esti mesét a nagyapám mondta el. Gyönyörűen tudott mesélni, számára minden valóságos volt, a mese, a sárkány, a vitéz, – nemcsak a betűk. Még a háborút is, amiben harcolt, úgy elevenítette meg, mintha két boszorkány viaskodna egy csodaország kincseiért. A mese után átment a falu végi kocsmába egy pohár bort meginni. Évek óta megvolt ez a szokása. A társaság miatt járt oda, én pedig azt hiszem, akkor találta ki a történeteit. Amikor elment, tovább olvastam megkezdett meséit, de az akadozó szavakból nem kelt életre semmi. Arra viszont hamar rájöttem, hogy nagyapám sokszor nem is a leírt szöveget olvasta, saját kitalációival színesítette a mesét. Nemsokára kívülről tudtam a régi és az új történeteket, így azonnal észrevettem, ha az ötödik mesénél a nagyapó ki akarta hagyni az erdőről való terjedelmes leírást, a korábbi távozás érdekében. Ilyenkor azonnal megszólaltam:

– Papuci, hol az a rész, ahol a lovag betéved az erdőbe?

– Miért olvastatod velem, ha már kívülről ismered? Nekem kiszárad a torkom, nem olvasok többet, olvasd egyedül!

Pár hónap múlva súlyos gyermekbetegséget kaptam el. A lázam magas volt, lázgörcsöt is kaptam, sokszor elvesztettem az eszméletemet. Az orvos egyelőre nem tanácsolta a kórházba szállítást, 48 óra „próbaidőt” javasolt. Én csak annyit éreztem az egészből, hogy fáj a fejem, hangokat hallottam, hánykolódtam. A hangokban volt valami ismerős, de amit mondtak, abban semmi. Nem sokra emlékszem, csak arra, megszólalt valaki. A szavak nyomán felépült egy világ Piroskával, a hét törpével, befurakodtak a lázálmokba, ahová a valós környezet nem mindig ért el. Ez megnyugtató. A testem a lázzal, a mese a teljes eszméletvesztéssel küzdött.

Anyukám később elmondta: amint nagyapám meghallotta az orvos véleményét, leült az ágyam mellé a székre egy csomó meséskönyvvvel a kezében és mesélt. Nem ment aznap dolgozni, este nem ment el a kocsmába. Amikor nem látta már a betűket, fejből mondta tovább. Majdnem 24 órán keresztül mesélt, szüntelenül !. Anyukám becsomagolta a holmikat, ha menni kell a kórházba, ne veszítsünk egyetlen percet sem. Nagyapámat próbálta unszolni:

– Apa, miért mesél ennek a szegény gyereknek?! Alig kap levegőt, hánykolódik, úgysem hall belőle semmit.

De a nagyapám nem tágitott, tudta, mennyire szeretem a meséket. Nagyon elfáradt, hiszen egész éjszaka nem aludt, végül már csak mesetöredékekre futotta erejéből. Egyszer csak megszólalt egy vékony hangocska:

– Papa, az erdőrészt kihagytad...

– Akkor miért mondatod velem, ha már kívülről tudod, mikor teljesen kiszáradt a torkom!

Fogta a könyveket, s kiment. A nagymama emlékezete szerint, amikor megjött a kocsmából, este álmában még mindig a Csipkerózsikát mormolta.

A nagyapám régen meghalt, de ha félek, nem imádkozom, neki mesélek.

(L. Dóra, Szombathely)

NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE

Többsincs királyfi nyomában

Gyakran töltöttem a nyarakat falun, édesanyám szüleinél. Nagyon jó visszagondolni rájuk. Sok dolog fontosságát és szépségét csak később, esetleg felnőttként érti meg az ember. Még ma is emlékeszem azokra az estékre, amikor – az azóta is féltve őrzött – Benedek Elek mesegyűjteményből, a Többsincs királyfiból sikerült felolvasatni kedvenc mesémet, Gyöngyiké-t. Nagyanyám, aki kívülről tudta a családi kört és más versek sokaságát, feltette fekete keretes szemüvegét és mesélt. Rajongtam ezekért az estékért. Ültünk a konyhaasztalnál és belemerültünk a mesevilágba. Nagyapám kinyitotta az udvarra nyíló konyhaajtót és a tücsökzene varázslata egyre beljebb repített a csodák országába. Késő estig elhallgattam volna nagyanyámat, de fáradtságom jeléül elkezdtem a lábam lóbálni a magas hokedlin. Mire nagyapám megjegyezte: – Ne harangozd a kutyákat, nincs mit adni nekik, elfogyott a vacsora! Ilyenkor a következő estig el kellett halasztani a folytatást. Megszerettem a mesét, a könyvet, s mindent, ami ezekhez kapcsolódik.

Hosszú évek múltán, kismamaként a könyvespolcomat rendezgettem, így akadt a kezembe a már említett kedvenc mesekönyv, a Többsincs királyfi. Eredetileg édesanyámé volt, aki nagyszüleimmel együtt ma már csak emlékként élhet velem. Eszembe jutottak a nyári esték meséi és sietve kikerestem a baglyos rajzot. Jól emlékeztem! A bal oldalon van egy kis szöveg és alatta a kép. Egy bagoly ül a fán, alatta a vadász, zsinóron tartja a gyöngyöt. Letelepedtem a fotelba és olvasni kezdtem: Gyöngyike. Azt hiszem, ugyanúgy szurkoltam a vadásznak, mint annak idején, amikor nagyanyám felolvasását hallgattam.

Folytattam a porolást, rendezgetést Az utolsó polchoz érve elhatároztam, ha végzek a portöreléssel, újra előveszem a könyvet és felolvasást fogok tartani. Így is tettem. Meséltem annak az icipici kisembernek, aki reméltem, hogy ép és egészséges és talán gond nélkül érkezik majd a világra. És hogy tudja, hogy neki szól a mese, megsimogattam a pocakomon keresztül a „büksiját”.

Kisfiam azóta már elmúlt 1 éves, szépen lapozgatja „kukucska” könyvét és boldog „bű”-vel tájékoztat a benne szereplő állatokról, esetleg „brrr”-rel egy másik könyvben talált autóról. Előszeretettel forgatja a színes lapokat, néha kedve támad megkóstolni is.... Ilyesmi sok más gyerekkel is előfordulhat, de talán ezek az első lépések a könyv, majd az olvasás szeretete felé. Ezen az úton a szülők, nagyszülők indítják el kis csemetéjüket és sokban függ tőlük, hogy milyen lesz az eredmény. Kívánom, hogy mindenkinek adassék az életben egy olyan valaki, aki úgy indítja el az olvasás útján, mint azokon a nyári estéken engemet a nagyanyám.

(Cs. né. E. Alíz, Batyk)

Anyá...

Azon a novemberi estén, munka után rohantam utcán, parkon át, de csak nem akart fogyni az út. Nem láttam, kik jöttek szembe velem, mentek el mellettem. Végre, megérkeztem a kórházba. A portás felengedett. Kettesével szedtem a lépcsőfokokat. A folyosón összefutottam az egyik ápolónővel. Megkérdeztem, hogy van és mit csinál a kislányom.

Valami olyasmit mondott, hogy mesét olvas a többieknek. „Az lehetetlen, hisz még csak középső csoportos az óvodában” – válaszoltam kissé hitetlenkedve. Elindultunk együtt. A kórteremhez érve megálltunk. Majdnem az egész termet láttuk, de bennünket nem vettek észre.

A kiságyakon oldalt hason, hanyatt feküdtek a gyerekek. Pisszenést sem lehetett hallani, úgy figyeltek. Az én kicsi lányom, a babás pizsamájában ott ült az ágyán, ölében mesekönyvek. Az egyik nyitva. Miközben mesélt, csöpp ujjával haladt a sorokon. Megvártam a mese végét, csak azután mentem oda hozzá. Akkor vettem észre, hogy a nyitva lévő könyv, amiből olvasott, fejjel lefelé van. Elmosolyodtam, odasúgtam neki, hogy fordítva kell tartani a könyvet, ha olvasni akar. Ő komolyan válaszolta, hogy nem vette észre, meg hogy a gyerekek olyan szomorúak és nyugtalanok voltak, ezért kezdett el mesélni, úgy, ahogy én szoktam esténként, otthon. Valami nagy melegség járta át a szívemet. Ez a kicsi kis emberke igyekezett örömet szerezni betegtársainak, el tudta velük feledtetni szorongásaikat, félelmeiket és sikerült neki mosolyt csalni az arcukra... Hazafelé menet már érdekelt a hideg, hogy fáradt vagyok, hogy mire kifizetek minden számlát, alig marad pénzem. Megszépült hirtelen a világ.

Jónéhány év telt el azóta, a kislány is felnőtt. Az egyik legszebb hivatást választotta: orvos lesz. Szereti a gyerekeket, az öregeket, tiszteli az életet, az Embert. És változatlanul szereti a könyveket.

Életünk rendkívül nehéz, küzdelmes élet. Ha szomorú vagyok, leveszek a polcra egy Hemingway kötetet. Szeretem a bölcsességét.

(G. Eszter, Mezőtúr)

... és leánya

Orvostanhallgató vagyok. Szüleim régen elváltak, édesanyámmal lakom. Anyu mindent megtesz értem, hogy tanulhassak – de így is nagyon szegények vagyunk. Én is megpróbálok mindent, dolgozom az egyetem mellett és csak a legszükségesebbre költök. Azt már régen megtanultam, hogy a panaszkodás nem segít, ha akarok valamit, meg kell dolgoznom érte. Az elv szép, de betartani nagyon nehéz. A megélhetési gondok miatt gyakran fáradtnak, céltalannak és főként tehetetlennek éreztem magam.

Harmadéves medikaként belgyógyászati gyakorlatra jártam a hematológiára. Itt a vérképzési zavarokban szenvedőket gyógyítják. Vannak fiatal, erősnek tűnő, mégis előrehaladott állapotú betegek és vannak meggyötört reménytelenek. Miközben a folyosón várakoztunk, észrevettem egy idézetet a falon:

„Emberi törvény: kibírni mindent, s menni tovább.

Még akkor is, ha nem élnek már benned remények és csodák”

A Hemingway-idézet nagyon megfogott és mélyen elgondolkodtatott. Az itt lévő betegek az életükért küzdenek. Az ő problémáikhoz képest az enyéim – elhanyagolhatók. Ha ők képesek az összes bajuk ellenére tovább élni, tovább harcolni, akkor nekem százszorta inkább ezt kell tennem. Elvégre egészséges vagyok, fiatal vagyok, azt csinálhatom, amit szeretek. Lehetőségeim vannak! Ez az idézet biztatást adott, hogy megpróbáljak felülkerekedni a bajokon, segítek magamon és azokon, akiket szeretek.

(G. Andrea, Mezőtúr)

A lélek felelősségéhez vezető út

Lehet tárgyilagosan, „vallomás” nélkül írni érzelmeinkről, példaképeinkről, az átadás szorító szükségességéről?!

Benedek Elek csodálatos meséin nőhettem, a népmesék tiszta forrásából ihattam. Rácsodálkozhattam az anyanyelv szépségére. Megérezhettem a mesében a csodát, a jót és a leküzdhető rosszat. Hogyne vált volna példaképpé a mesehős! A mesék olvasóvá neveltek. Jókai Mór regényei következtek. Az eszménykép jelen van regényeiben. Gárdonyi Gézánál is. Különös világot jelentettek Dickens, majd Stendhal regényei. Az irodalomnak rendkívüli hatása van az eszmény kialakulásában. Megtaláljuk a követésre méltót. Válsághelyzetekben, válaszüton hűséges segítőtársak voltak a könyvek, titkos tanácsosaim.

Tovább kell adnunk, amit kaptunk. A humanista műveltség alapjait, az anyanyelv rendkívüli összetartó erejét. Racionális korunkban elementáris igény van a mesére, ahogyan a felnőttek a szívesen hallgatott zenére, a jó könyvre. A mese – terápia, életszükséglet, hozzátartozik a gyermek egészséges életmódjához. Aki kicsi korában nem kapott mesét, és az iskolában sem tanult meg klasszikus verseket, az felnőttként sem tud mesélni, mert se szókincse, se fantáziája, se memóriája nincs hozzá. Valahol mélyen minden összetartozik: az elme pallérozása, a nyelv tiszta szépsége és az erkölcsi nevelés. Így találhatjuk meg a lélek felelősségéhez vezető utat.

(H. Ágnes, óvónő, Győr)

A boldog herceg

A karácsony meghitt hangulata, az otthonom melege arra készítetett, hogy a késői órában elővegyem szekrényem mélyéről azt a szép mívű, tükrös fadobozkát, amelyben édesanyám bizonyítványait, néhány apróságát őrizgetem. Kint hordta a havat a szél, itt bent pirosuló arccal aludtak kicsi unokáim, még álmukban is örömmel szorítva magukhoz az áhított játékot, amelyet meghozott a Jézuska. Majd tekintetem megakadt egy szép mesekönyvön, s ahogy belelapoztam, felfedeztem benne „A boldog herceg” meséjét. Öröm és szomorúság egyszerre költözött a szívembe. Úgy éreztem, szinte köztünk van édesanyám is, s újra meséli nekem kedvenc mesémet, ötvözve saját, kisgyermekként átélt történetével.

Anyám négy év körüli kislány volt, amikor váratlanul a bal szemével csak homályosan kezdett látni. Ha szürkületkor a lakásban nagyanyám villanyt gyújtott, anyám szeméből ömlött a könny, s az asztal alá menekült, mert nem látott. Nagymamám kétségbe esve vitte orvostól orvosig, naponta különféle kezelésekre hordta. S hogy a váróterem csendjét oldja, mesét mondott, legtöbbször „A boldog herceg”-ről:

Egy kisleány lemaradt a többiektől egy ismeretlen város fölött, ahol a főtéren a boldog herceg aranyozott szobra állt. A fáradt leány a gyönyörű szobor lábainál töltötte az éjszakát. A boldog herceg éjszaka sírt, mert nagyon szomorú volt. Láta népe szenvedését, kínjait. A kisleány a herceggel maradt. Majd a herceg kérésére kivette annak kardjából a rubintot, s elvitte egy szegény özvegyasszonyhoz és annak kisgyermekéhez, akik nagy szegénységben éltek. Nagyon örült az anya a váratlan segítségnek.

A herceg zafír szemét is elküldte a kisleánynak, hogy segítsen a szegényeknek. Majd beköszöntött a tél. A kisleány minden szegénynek vitt a vak herceg aranyából egy-egy darabot. A hideg elvette a kismadár erejét. A herceg siratta a kismadarat. A megcsúnyult szobrot tűzbe vetették. Az ólomszíve maradt egyben. Szemébe dobták a kicsi leány élettelen testé mellé. A tündérkirálynő egy tündérét

arra kérte, hozza el neki a világ két legszebb dolgát. Így került a tündérekhez a boldog herceg jószágos szíve és a gyöngéd kisleány.

– Hidd el, kislányom – mondta nagymamám – mi is találkozunk olyan jószágos doktor bácsival, aki meggyógyít, akinek a tudása aranyat ér. Nem lesz hiába a fájdalmad, légy jó, türelmes kislány.

Egy napon a győri Rát Mátyás téren egy öreg néni állította meg nagyanyámat.

– Látom, amint naponta vezetgeti a kislányát. Orvoshoz viszi?

– Igen, de sajnos, a látása egyre romlik, rettegek a gondolattól is, hogy nagy baj lesz a vége.

– Engedje meg, hogy tanácsot adjak. Utazzon el a kicsivel Köpcsénybe, ahol Dr. Batthyány László gróf Magán-Kórháza van. A gróf úr nagy tudású szemorvos és rendkívüli ember. A szegények részére a kezelés díjtalan.

Másnap már utaztak is Köpcsénybe. A vártnál is nagyobb meglepetés volt számukra a gróf úr kedvessége. Határtalan tudással és türelemmel, teljesen díjtalanul vállalta anyám kezelését. Ha beteget műtött, gyógyított, a beteg szeméről a kötést mindig házikápolnájának az oltára előtt vette le, hogy a gyógyult ember először Istennek köszönje meg visszakapott látását. Anyám is tökéletesen meggyógyult. S az utolsó kezelés alkalmával egy nagy piros pöttyös labdát kapott ajándékba a jószágos, s talán még anyámnál is boldogabb gróf úrtól.

– Igazat meséltél, Anyu, rajtam is segített az aranyos, „boldog herceg”!

Hát ezért mesélte nekem édesanyám oly sokszor ezt a mesét. Többször elmondta ehhez fűzve gyógyulásának történetét, így fonódott össze benne lassacskán mese és valóság. Ezért mesélem tovább örömmel én is ezt a történetet kis unokáimnak.

Csendesen nézem az alvó csöppségeket, aztán tekintetem a nyitott, de még érintetlen dobozra esik. Lassan kézbe veszem, megnézegetem anyám itt őrzött emlékeit. Az én szemem is homályos lesz, amikor széthajtogatom Dr. Batthyány László grófnak egy féltve őrzött receptjét, az aranyos szívű doktorét, akinek lelkét minden bizonnyal „tündér-angyalok” röpítették az örök boldogságba.

(S. Józsefné, Győr)

Vándortarisznya

Életutamnak felén már túljutva nézek vissza megtett útra. Mint vándorok járjuk a földi utat. Az én utam hosszúvult, szép is, rögös is, de mindig csak előre vitt. Tarisznyámban a vándorláshoz szükséges három dolog mindig ott lapult, amit a szüleimtől kaptam, ők meg az ő szüleiktől: a hit, a remény és a mesék szeretete.

Itt most a mese szerepéről szeretnék írni. A meséről, annak semmihez sem hasonlítható csodálatos hatásáról, melynek segítségével sikerült életem nehéz szakaszait kislánykoromtól most már kilencunokás nagymamakoromig megélnem. Nálunk ugyanis családról családra terjednek a mesék, itt-ott kibővülnek, az alkalomtól függően.

A karácsony ünnepköre a legszebb az egész évben. Gyermekekoromban, jó hatvan évvel ezelőtt, nagy telek voltak. Karácsony táján sokszor nyomtam az ágyat kínzó torokgyulladásal. A mese volt a legbiztosabb gyógyszer. Édesanyám „Karácsonyi történet”-e a karácsonyi angyalokról szólt, akik a felhők közt sűrögnek, forognak. Onnan figyelik a jó gyerekeket, süteményeket sütnek, játékokat készítenek... Karácsony délutánján leröppennek a havasok közé a fenyőerdőbe és választanak karácsonyfának valót... Mindenütt nagy hó van és csend. És én hallottam a csendet akkor... Kíváncsiskodni, azt nem szabad. De Kíváncsi Palkó nem hallgatott a jó szóra. Megleste az angyalokat a fenyvesben, s nem vette észre, amikor az

egyik angyal büntetésből odaragasztotta a fülét egy fenyő ágához. Húzta, rángatta, kétségbeesetten fogadkozott, hogy többet nem lesz kíváncsi. Egy jószívű angyal megsajnálta és segített rajta. Mire a mesének vége lett, már a torkom sem fájt annyira, megnyugodtam. Édesanyám megcsókolt és betakart. Nemsokára Álomországban jártam.

A legutóbbi karácsony délutánján megszólalt a telefon. Négy fiam közül a legkisebb volt a vonalban. – Anyukám – kérdezte – megvan-e valahol a Kíváncsi Palkó története? Úgy szeretném, ha elmesélnéd ma délután a gyerekeimnek is, amíg ott vannak nálatok, amíg nálunk készülődik a Jézuska!

Könny szökött a szemembe. Nagyon meghatódtam, hogy Kíváncsi Palkó még él és tovább élhet. A könyvespolc legmélyéről elővettem a Karácsonyi történet mesekönyvét. Megsárgult, szakadozott lapjairól előléptek az angyalok és Kíváncsi Palkó. Mellém kuporodtak a díványra az unokáim és boldogan olvasni kezdtem a történetet. Mikor a fenyvesben leselkedő Kíváncsi Palkó füle a fenyő ágához ragadt, már nem is láttam a betűket... – Nagymama, te nem is olvasol, te mesélsz – mondta a legkisebb. Igen igaza volt, mert a szívemből, a fejemből szólt a mese. A betűk eltűntek előlem. Odakinn csendben hullott a hó. Szinte hallottuk.... Az angyalkák készülődtek a legszentebb estére... Azt hiszem, ez volt életem egyik legszebb karácsonya, amit a mesének köszönhettem.

(Dr. K. Lászlóné, Budapest)

István bácsi

Legkisebb gyermeke voltam szüleimnek, a mesebeli harmadik. Nővéreim, írástudók lévén, elláttak bőven mesékkal. Esténként, ha fűtetlen volt a szoba, egy dunna alá bújunk mindhárman, s szigorú sorrendben elmondtunk egymásnak egy-egy mesét. Ők olvasási élményeikből merítették a repertoárjukat, én pedig kénytelen voltam a saját fantáziámra hagyatkozni. A szüleim városi emberek lévén, semmiféle néphagyománnyal nem éltek, már nemzedékek óta megszakadt a kapcsolatuk a népi szóbeliséggel. Ezt a hiányosságot igyekeztek népmesés könyvekkel pótolni a számunkra.

Amikor a fővárost ostromolták, ami kis városunk szenespincéi sem voltak eléggé biztonságosak a közelség miatt. A legszükségesebb készlettel felmentünk a hegyre, az úgynevezett „Latin-pincé”-hez, ahol az egész rokonság helyet kapott. Nekem a latin-pincében töltött idő olyan emlékezetes időszak volt, mint más gyermeknek egy romantikus nyaralás. Tulajdonképpen már a pince neve megbabonázott. Nálunk otthon gyakran megfordultak a házban latinul beszélő szerzetesek, hiszen apám munkavállaló volt a kolostorukban, s ez volt az első idegen nyelv, amelyikkel találkoztam, s ezt mindig az írásosság és tudományosság jelképének tekintettem. Ám, mégsem ez okozta az életre szóló élményt. A Latin-pincében először és utoljára volt együtt ilyen létszámban a család. Teljességről azért nem lehetett beszélni, mert az épkézláb férfiak valahol a fronton szenvedtek. Ellenben a gyermekek népes csapata lármázott naphosszat a boltívek alatt, fékezhetetlen jelét adva annak az örömnél, amit az együttlét belőlük kivirágoztatott. Boldog gyermekkor? Jöttek a mélyhangú bombázók, a „Mari néni”-k, a félelmetesen vijjogó szirénák hangját is átható, szőnyegbomba-láncokat vonszoló hatalmas vasmadarak, s a gyermekek rémületét valami módon csillapítani kellett.

Volt egy öregapó a családban, István bácsi. Talán az övé volt a borospince, ahol átvészeltük a nehéz napokat? Talán ő volt a család lelkiismerete, aki a múlt idők messzeségéből valami ősiséget átmentett az utódoknak? Már öltözetével eltért a mi gyári konfekciós rongyainktól, mert rajta posztómente volt csavart ezüstgombokkal, ráncostorkú csizmát viselt, mely mindig tükörfényesen csillogott, s hatalmas sodrott bajusza alatt tajtékából faragott pipát szopogatott. István bácsi a

legkritikusabb percekben maga köré gyűjtötte a gyermekeket és mesélni kezdett. Nekem volt egy nagyon szeretett Lencsibabám. Amikor a mese elkezdődött, Lencsikével a karomban István bácsi térdére támaszkodtam és hallgattam csodálatos történeteit. Kifogyhatatlan volt a nagyapó meserakománya. Mindent feledve tátott szájjal hallgattuk őt. Szavára lecsillapodott a gyermeki rémület. Mesélt táltos ökrökről, elátkozott királyfiakról, garabonciásokról, okos leányokról, bátor legényekről, bölcs királyokról. Legjobban arra a mesére emlékszem, aminek visszatérő rigmusa: égszakadás, földindulás, fejemen egy nagy koppanás, szaladj te is, pajtás!” A meséket aztán továbbmeséltem az én Lencsikémnek.

Amikor véget ért az ostrom, a Pásztorkánál még visszafordultam a Latin-pince felé, búcsút inteni. Láttam a pinceajtóban István bácsit, ő is felénk integetett.

Azokat a meséket sose felejtettem el. Később, szeretett könyveimből megtudtam, hogy azok a szóbeli népi kultúra legértékesebb darabjai voltak – akkor: gyógyír a világégés okozta lelki sebekre, később jól alkalmazott nemzeti kincs a talpra álláshoz, a jövő megalapozásához.

Sokat olvasó ember lettem, nyugdíjasként még könyvtáros is vagyok. Gyermekkori meseélményeimnek köszönhetően már ifjú koromban rátaláltam a népi kultúránk összegyűjtött és leírt szájhagyomány-kincseire. Néprajzi gyűjtéssel és kutatással foglalkozom amatőrként, de nagy elhivatottsággal.

Életemben volt néhány égszakadás, földindulás, fejemen koppant időnként a balsors, de István bácsi meséi nem fakultak el emlékezetemben, sőt, azok vezérelnek munkáimban és egész életvitelemben. Unokáimnak is igyekszem átadni ezt a szemléletet.

(F. né U. Anna, Pécs)

Tartani kell a mécses!

Szeptemberben leszek 80 éves, ha a jó Isten megsegít. Négy gyermeket neveltem. Sok volt a gondunk, bajunk, de sok volt az örömünk is...

Mostanában sokat hallom, hogy nehéz a gyerekekkel, mert nem olvasnak. Nem érdekli őket a mese, később a komolyabb könyvek. Pedagógusoktól, édesanyáktól, sőt, nagymamáktól hallani a lemondó, sokszor kétségbe esett szavakat.

Drága fiatal barátaim! Föl a fejjel! Nem szabad csüggedni! Elsősorban az Édesanyák dolga, hogy az egészen apró kis emberkét a kezükbe vegyék, a szívükre szorítsák és szeressék őket. Hosszú életemre visszatekintve az én gyermekeim az altatódallal együtt hallották a mesét és igényelték is. Mindig kellett időmnek lennie a gyermekeimre. Sokszor az éjszakából csentem el, de mikor megtanultak olvasni, ők meséltek egymásnak és nekem. Nagyon megszerettek olvasni és erre azóta már az unokákat is ránevelték.

Tehát: ha találkozunk kétségbeesett tanárokkal, mamákkal, azt üzenem: nem szabad földadni soha, hanem tartani kell a mécses!

(Dr. A. Jánosné, Debrecen)

„HIVATÁSOSOK”

Óvónők, tanítók, tanárok, gyógypedagógusok, pszichológusok, könyvtárosok

Macóka meséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy óvoda, illetve van, hisz idestova már tizenegy éve dolgozom benne. S szinte egy év sincs a tizenegy között, amelyikben ne a mese segített volna át a nehézségeken, vagy éppen nyugalmat adott volna egy örömteli időszakban. Sajnos, napjainkban sokat videóznak, televízióznak a gyerekek, s főleg egyedül. Így aztán felhalmozódnak bennük a feldolgozatlan indulatok, melynek hatására igen sok a szorongó, félénk, visszahúzódó vagy éppen agresszív gyerek. De mindig azt tapasztaltam, a jó mese képes feloldani a szorongást, lecsillapítani az indulatokat, fékezni az agresszivitást. Macóka történetével – amit még főiskolás koromban, egy hospitálás alkalmával hallottam a gyakorlatvezető óvónőtől – mindig sikerült ezt elérnem.

Valahányszor elkezdem mondani, valami különös érzés tölt el. A gyerekek egészen közel jönnek hozzám, és szinte mozdulatlanul figyelnek. Jó látni, amikor az izgága, túl mozgékony gyerekek húzódnak a legközelebb, a visszahúzódó, félénk gyerekek pedig a mese vidám pillanataiban feloldódva önfeledten örülnek. Átélik és közvetítik olyan élményben van ilyenkor részem, amelyet nehéz elmondani, ezt közvetlenül látni és érezni kell.

Macóka meséje az évek során mindenkinek kedvenc meséjévé vált, akinek elmondtam. Ez megerősít abban a hitemben, hogy a gyerekeknek igényük van minél több, jó mesére. Nincs szükség ehhez valami különleges eszközre, csupán a hiteles emberi hangra.

A jó mese egyaránt barátja a gyerekeknek, mert segít neki feldolgozni, megérteni a világot, és a felnőtteknek is, mert segíthet neki megismerni a gyereket.

(Cs. né T. Ágnes, Porcsalma)

„Szeretném, ha vadalmafa lennék!”

„Szeretném, ha vadalmafa lennék! Terebélyes vadalmafa. S hogy testemből jóllakhatna minden éhező kisgyermek árnyaikkal betakarva.” – Rendhagyó módon idézem föl József Attila verssorait, mellyel óvodás koromban találkoztam először, amikor egy ünnepségen elszavaltam. Kicsiny gyermekként is megérintett benne valami, pedig akkor még nem érthettem meg teljes szépségét. A versből az idők folyamán csak foszlányok maradtak meg bennem, a költő nevére sem emlékeztem már, de nagyon gyakran foglalkoztatott. Nagy örömmel töltött el, mikor az iskolában, József Attiláról tanulva, újra találkoztam a verssel.

A vers hallatán szomorú gyermeki, emberi sorsok jelentek meg, jelennek meg a szemem előtt, ma éppúgy élnek az emberi fájdalmak, mint a vers születése idején. De mindig voltak és vannak – és lesznek is – olyan emberek, akik mások testi-lelki megsegítésével foglalkoznak. Én magam – a szűkebb és tágabb környezetemben – sok embert ismerek, akik embertársaik megsegítésében találják meg életük örömét, értelmét, kiteljesítését.

József Attila örök üzenetet hordozó verse különös erővel tört fel belőlem, amikor pályakezdő óvónő lettem, s megpróbáltam megfogalmazni örömmel választott hivatásom lényegét. Mérleget készítettem: szeretetteljes családi közegben nőttem fel, nagyon boldog gyermekkor tudhatok magam mögött. Felnőttként is sikeresnek érzem magam, vidáman, kiegyensúlyozottan élem napjaimat. Tehát: sok „tálcumot” kaptam az életemben, ezért felelős vagyok ezek kamatoztatásáért, felhasználásáért. Eszköz vagyok, közvetítő, mindazt, amit kaptam ajándékba Istentől, a családomtól, embertársaimtól, tovább kell adnom.

Szeretném hinni, hogy egy képzeletbeli vadalmafa vagyok én is, ha hivatásom gyakorlásában a kicsiny gyermekek javát szolgálom. Miként az almafa ágai a védelmet jelentik, úgy kell megvédenem és „táplálnom” a ránk bízott apróságokat. Az én hivatásom: a Szeretet.

(F. Erzsébet, óvónő, Nyíregyháza)

Minden délben kihúlt az ebédem...

Érettségi után adminisztrátorként helyezkedtem el, de ez a munka nem volt kedvemre való. Boldogan jöttem hát az óvodába – mikor lehetőség nyílt rá – képesítés nélküli óvónőnek.

Már az első napon úgy éreztem, igazi „mély vízben” vagyok. A gyerekek körülvettek, kóstolgattak, hízelegtek, kipróbáltak: mit lehet velem. Semmi tapasztalatom nem volt, bár az öcsémet sokat dajkáltam. Ám az más volt, vele „elbírtam”, őt akár meg is legyinthettem. Itt ezt nem lehetett volna.

Ebéd után egyik tapasztaltabb kolléganőmmel lefektettük a gyerekeket. Mint minden óvodás, ők sem szerettek aludni. A vezető óvónő mesét mondott nekik, de a gyerekek követelték, hogy az új óvó néni is mondjon mesét. Nem jutott más eszembe, csak a Piroska és a farkas, Jancsi és Juliska, a Kecskegida – de ezek éppen „tiltottak” voltak akkoriban, korszerű szakmai megfontolásból...

– Olvass egyet a könyvből! – szólt a kolléganő és magamra hagyott a gyerekekkel. Azok pedig családóttan néztek rám: – Mesét se tud.

Ekkor eszembe jutott gyerekkorom egyik kedves könyve, Csuka Edit: Kiskutya a nagyvilágban című állatregénye. Levettem a polcra egy szürke színű, szőrös, kedves kutyafigurát és elkezdtem:

– Mesélek nektek egy kiskutyáról, akit Füstösnek hívtak. Azért kapta ezt a nevet...

A gyerekek hallgatták és én is belefeledkeztem a mesélésbe. A dajka néni bejött értem, hogy menjek már ebédelni, mert kihűl az étel. Nem szívesen hagytam abba, mert láttam, mennyire várják még. Megígértem, hogy másnap folytatom. Másnap ebéd után már hozták a kis szörme állatkát, Füstöst, hogy meséljem, Újabb epizódot mondtam el róla. A történet napról napra alakult, kerekedett, gazdagodott... csak a vége volt mindig ugyanaz, hogy Füstös bevackolta magát egy kabátba és elaludt.

Minden délben kihúlt az ebédem. Kollégáim lassan megszokták, hogy nélkülem ebédelnek. Szívesen meséltem, éreztem, hogy megtaláltam a gyerekekkel a hangot, megszerettek, elfogadtak, elneveztek Füstös-óvónéninek. Ennek a könyvnek köszönhetem, hogy a pályán szerencsésen indultam el. Ha nem segített volna Füstös, bizonyosan feladom.

Azóta 21 év telt el. Az akkori óvodások gyerekei járnak a mostani csoportomba. Az egyik kislány nemrég egy plüsskutyát adott a kezembe:

– Óvó néni, mesélj Füstösről, tudod, arról, akiről apának is meséltél!

Könnyek szöktek a szemembe.

(L. Józsefné, óvónő, Adács)

Mesepárna

Óvónőként tapasztaltam meg igazán, hogy milyen varázslatos ereje van a mesének. Kifogyhatatlan tárháza a lehetőségeknek, amellyel egy óvónő élhet... „Oszatlan” csoportban dolgoztam, 3 évestől 6 évesig minden korcsoport együtt volt. A nagy életkori eltérések ellenére elég jól összeszokott közösség alakult belőlük. De egy szőke, kiscsoportos korú kislány kitűnt közülük bátortalanságával, félénkségével. Társaival nem beszélt, nem kapcsolódott be a játéukba, sokszor még enni sem volt hajlandó. Magányosan üldögélt a közelemben egész nap. Mindenképpen szerettem volna, ha beilleszkedik a csoportba és jól érzi magát az óvodában. Eszembe jutottak saját emlékeim: milyen keservesen sírtam annak idején az új és ismeretlen környezetet jelentő iskolában, nem akartam ott maradni, a tanító nénim alig tudott megvigasztalni, csak mesével sikerült neki. Gondoltam, nekem is ezt kell megpróbálnom. Magam köré gyűjtöttem néhány gyereket, aki éppen nem játszott, csak „csellengett”, elővettük a mesepárnát, beültünk egy csendes sarokba, kényelmesen elhelyezkedtünk és mesélni kezdtem Zelk Zoltán verses meséjét a három nyúlról. A gyerekek hamar megszerették a történetet, hetente többször is el kellett mesélni nekik, nemsokára szinte minden gyerek kívülről fújta. Eljátszottuk bábokkal, majd pedig saját maguk adták elő, egymás között kiosztva a szerepeket. És láss csodát! A félénk szőke kislány, akinek a hangját sem lehetett hallani hetekig, most nyújtotta a kezét, hogy ő szeretne lenni az egyik nyuszi. Teljesen átadta magát a szerepnek. A nyuszi „bőrébe bújva” szépen, érthetően bátran beszélt. Ettől kezdve fokozatosan egyre talpraesettebb lett. Szerepekre vállalkozott, sőt, az óvodai ünnepségeken is fellépett. Szülei nem győzték dicsérni. Az óvodai év végére már nem is hasonlított arra a gyerekekre, aki volt. Sikerült beilleszkednie, barátokat talált és végre igazán jól érezte magát a csoportban.

(M. né L. Anita, óvónő, Tiszavasvári)

Répa – mese

Hitvallásom szerint a mi hivatásunk – a családokkal összefogva – a boldog gyermekkor megteremtése. Ebből részesülni minden egyes gyermeknek joga van!

Az emlékeim között most egy szomorú kisfiú képe jelenik meg, aki, bár már egy éve járt – túlkorosan – óvodába, mégsem barátkozott senkivel. Elhúzódtak tőle társai, s ő sem engedett közel férközni magához senkit. Bizalmatlan volt velem is, mikor először mentem a csoportszobájukba. Egy megriadt vad benyomását keltette, félénk, összehúzódozó testtartásba menekült. Nem erőltettem a barátkozást, vártam, hogy ő lépjen. Tudtam, hogy ehhez időre van szüksége. Ezalatt a „várakozási idő” alatt gyermektársait próbáltam jó irányba befolyásolni, akik eddig inkább csak kigúnyolták, csúfolták Tibikét hibás beszéde, esetlen mozgása miatt. Kértem, fogadják el olyannak, amilyen, bízzanak benne és bíztassák, ne vessenek vele együtt és ne rajta. És mintha kezdett volna a csoport hangulata jó irányba változni. Ez Tibikét is megnyugtatta. Már figyelemmel fordult felénk, de a közös játékba még nem akart bekapcsolódni. És egyszer megtört a jég!

Hétfő reggel volt, a hétvégi élményeket beszéltük meg éppen. Egyszer megszólalt Tibike:

– „Én szedtem a répát!” Nagyon megörültünk, hogy végre megszólalt és részt kíván venni a csoport életében. Megkérdeztem tőle: – „Ismered a Répa-mesét?” Ő bólintott. – „No, akkor elmeséljük a többieknek is!” – és megfogtam a kezét, elkezdtem a humoros mesét, ő pedig bólogatott és nevetett velünk. Míg mondtam a mesét, eggyé vált a csoport, nevtünk, hórukkoltunk a répahúzásakor. Aztán rohantak a gyerekek a mesefalhoz a jelmezekért.

Hatalmas örömmel rohant velük Tibike is. Válogattak a jelmezek között, nevetve adogatták egymásra a kötényt, szalmakalapot, fogták a kislocsolót, kapát. Az én kis félénk védencem meg velük! Együtt játszottuk el most már a répa kihúzását a földből. A történet végén hatalmas gyerekkupac, karok, lábak gabalyodtak a szőnyegen boldog örömmel.

Az emléktől fátyolos a szemem, mert aki átélhette ezt az érzést, a bizalmat a szemekben, az örömszerzést a lelkekben, az soha nem feledné... Ettől a mesejátéktól kezdve Tibike is együtt volt a csoporttal, befogadták őt. És ebben a Répa-mese segített.

(Cs. né S. Franciska, óvónő, Kétegyháza)

Mesék – másképpen

A főiskolai évek alatt egy csodaszép, élményekben gazdag, idilli gyermekcsapat fogadott minket. Hospitálni és tanítani ugyanis kedves, okos, leleményes, talpra esett, életvidám gyerekekhez jártunk, akik minden iránt érdeklődtek. Gondoltam, ez a világ rendje. Mást igazolt az élet. Dolgozni egy kedves, de durva és erőszakos óvodai csoportba kerültem, olyan gyermekek közé, akikkel még azt is nehéz volt elérni, hogy WC használat után kezet mossanak. Gyermekeimnek minden játék különös és idegen volt. Otthonaikban alig volt játék vagy könyv, legtöbbet az utcán tartózkodtak. Durva és erőszakos mozdulataiktól sok könyv, társasjáték elszakadt, a „mindent magamnak” hevében pedig a játékok nagy része tönkrement. Délelőttjeik rendszeresen verekedésbe, agresszív dühkitörésekbe torkolltak. Nem tehettünk mást, mint hogy napról napra, hétről hétre, türelmesen és szeretettel próbáltuk felfedeztetni velük a világot, megpróbáltunk nyugodt, biztonságos, meghitt légkört teremteni számukra, élmények nyújtásával pótolni mindazt, amit otthon eddig nem kaptak meg. Egy dolgot azonban nem tudtunk megoldani hosszú időn át. A könyvek, a mesék csodavilága kimaradt eddigi életükből. Ezeknek a gyerekeknek soha nem meséltek, nem tanítottak meg egyetlen mondókát sem. A varázstükör, táltos lovak, bűvös cipellők, csodaostor, hétmérföldes csizma keltette élmények, csodák szegényes életükből teljesen kimaradtak. Hiába volt minden törekvésünk, nem tudtuk gyermekeinket a mesékkel „csodaországba” repíteni. A gyerekek inkább házat építettek a könyvekből, minthogy annak szép, színes oldalait, érdekes képeit nézegették volna. Különféle próbálkozásaink sorra kudarcba fulladtak: hiába vetítettünk, báboztunk... nem tört meg a jég. Akkor kigondoltam valamit. Elővettem egy iciri-piciri mesét, ami nagyon rövid és jelmezeket készítettem hozzá. A Borsószem hercegkisasszonyt választottam. Kartonból koronákat, puha selyemből palástot, függőnymaradékból „csipkés fedőt” készítettünk és kijelöltük a szereplőket. A „színpadon” elhelyeztük a trónusokat, az ágyat, a „paplanokat”, a párnákat. Kezdődött az előadás. Két mondatonként mondtam a mesét és megbeszéltük, mit kell tenniük a szereplőknek. Ekkor értettem meg, hogy valójában nem tudják, nem értik meg a sorok egymásutánjából a mesék lényegét. Rájöttem, hogy a passzív befogadóként hallgatott mese nem adott a gyerekek számára lehetőséget arra, hogy igazán beleéljék magukat a csodás cselekménybe. Azóta így játszunk el minden mesét és a már megértett, megjelenített meséket már maguk is meg tudják jegyezni, el tudják mesélni egymásnak.

Tudom, hogy a mesék sok örömet szereznek nekik, maradandó élményeket szereznek általuk és gyerekeiknek is továbbadják majd. Nagyobb öröm nem is érhet most már, mert a legtöbb erőfeszítés a mesék megismertetéséhez és megszerettetéséhez kellett, s ez, úgy érzem, sikerült. Ennek megrendítő bizonyítéka számomra az volt, amikor megláttam a „Dög téren” lakó kislánykamat könyvvel a kezében, amint bepelenkázott babájának éppen kedvenc meséjét mondja.

(Sz. Zsoltné, óvónő, Edelény)

A fehér kiselefánt

Évközben beíratkhozánk egy új kislányt. Szeretettel fogadtuk, mint ahogy az újonnan érkezőket szoktuk. Andrea, így hívták, az édesanyjával érkezett. A kislány rögtön bekapcsolódott a játékba, úgy látszott, nem lesz semmi probléma. Pihenőidő előtt, mikor a gyerekek vetkőztek, nagy szemeket meresztettek Andreára: neki ugyanis fűzöt kellett viselnie. A fűző olyan volt, mint egy teknőc páncélja: elől is, hátul is volt egy kemény része, oldalt pedig jó szorosra kellett összeszűjizni. Egész nap hordania kellett, csak alváshoz engedélyezték a levételt. A gyerekeknek elmagyaráztuk, miért van Andreának szüksége ilyen eszközre, különben nem gyógyul meg a gerince. Volt, aki mindjárt megértette, de akadt egy-két gyerek, aki kihasználta sebezhetőségét. Pár nap múlva észrevettük, hogy csúfolják, nevetnek rajta, kigúnyolják kicsit púpos hátát. Leültettük a gyerekeket és újra megbeszéltük velük a dolgot. A csúfolódás tovább folytatódott.

Ekkor más megoldást választottunk, a mesét. Először „A rút kiskacsa” meséjére gondoltunk. Abban viszont úgy fejeződik be a történet, hogy hófehér hattyúvá válik az addig kigúnyolt rút kiskacsa, és azt mi sem gondoltuk, hogy Andrea annyit változna, hogy látszani sem fog a betegsége. Megállapodtunk tehát, hogy egy kitalált történetet mondunk el a gyerekeknek, talán így majd megértik a lényegét. Ez lett „A fehér kiselefánt” története, akit kicsúfolnak a társai tőlük eltérő külseje miatt, pedig ő nagyon vágyik a szeretetre, barátságra, megértésre. A fordulat akkor következik be, mikor erdőtűz üt ki és a fehér kiselefánt bátor viselkedésével, segítőkészségével és az oltás jó megszervezésével végül is kivívja társai elismerését. Igaz, hogy továbbra is fehér marad, mégis befogadják maguk közé.

A gyerekek a történet végén egy ideig néma csendben ültek, végül aztán ők maguk találták ki, miért is mondtuk el ezt a történetet, hogy ki a fehér kiselefánt csoportunkban. Ígéretet is tettek, nem fogják megbántani többé. Meg is tartották az ígéretüket.

Történetem itt véget is érhetne, de sajnos, van még folytatása. Andrea gerincbetegsége nem javult, sőt egyre jobban elhatalmasodott kis testén, a gyógyulás reménye elszállt, hamarosan meghalt. Megmaradt fehér kiselefántnak, sohasem válhat már gyönyörű hattyúvá.

(„A sors kegyetlen” jelisével egy óvónő, Tótkomlós)

„Lámpás”?

Pedagógus vagyok. Nem csak a munkaköri leírásom vagy a diplomám bejegyzése szerint, hanem a lelkeimmel vagyok az. Elődeim „lámpásként” éltek. Polihisztoroknak, de legalábbis emberséges embereknek említik őket, akiket az egész falu tisztelt. Tetteik, szavaik súlya útmutató volt kicsik, nagyok számára egyaránt. A mai kor óvónői, tanítói, tanárai kevésbé szerencsések. A tisztelet, a megbecsülés, a hála már nem természetes. A hivatásból álláshely, munka lett. Mások az elvárások, mások az erkölcsi követelmények is. Nem a néptanító a „lámpás”, hanem lámpával kell keresni azt a pedagógust, aki áldozatos szolgálatnak, alkotásnak érzi a tanév minden napját.

Mi a baj? Nem, nem hiszem, hogy a pénztelenség, bár a legdivatosabb erre hivatkozni. A szakmai felkészültség is bizonyosan jó.

A lélek derűje, optimizmusa, a lelki egészség, a harmonikus családi háttér hiányzik gyakorta.

– Szeretem a gyerekeket – állítják oly sokan, fehér köpenybe bújva.

– Igen? No és mindegyiket? A bohóckodó gátlásost, a verekedőst, azt is, aki koszosan, rongyos ruhában érkezik, s az orra zsebkendőért kiált?

Ez a legfontosabb kérdés, ez a kulcs. Csak az előtt nyílik meg a pálya tengernyi csodás lehetőségével, aki igaz szívvel, tiszta lelkiismerettel igent válaszol.

Pedagógusként nem tudtam elkötelezni magam egyetlen vagy néhány szaktárgy mellett, hiszen az egész világ érdekelt. Mindent akartam, s mivel a legkisebbeket választottam, mindezt megkaphatom... Azt hiszem, szükségtelen bizonygatnom, mit jelent számomra a könyv... Aligha van szebb „munka”, mint verset mondani, mesélni, ölbéli simogatók mondókát játszani sírók szemű gyermekekkel...

(B. Zoltánné, pedagógus, Zákány)

A legrövidebb út

Gyakorló pedagógus vagyok, huszonöt éve tanítok falun. A faluhoz tanyak is tartoznak, ahonnan hátrányos helyzetű gyerekek érkeznek. Sok gondot jelentett és jelent ma is számomra, hogy a hozott hiányokat milyen módszerrel, eszközzel tudom a leghatékonyabban felismerni, korrigálni. Mint két gyermek édesanyja és mint évtizedek óta kicsiket tanító pedagógus elmondhatom, hogy a gyermekekhez való közelítés legrövidebb útja a könyveken, a meséken keresztül vezet. A mai gyermekek legnagyobb része TV- és videó-meséken nőtt fel. Kevesen élvezhették közülük az édesanya szeretetteljes meséit. Ezért tartom fontosnak az élő mesét az iskolában, mely során igazán fejlődik gyermekeink fantáziája, emlékezőte, kreativitása. Az olvasókönyvben található meséket tanulóim tananyagként kezelik...

Ha olyan szerepkörben mesélek tanulóimnak, mint egy „anyuka”, jobban feloldódnak a nap indításakor a szorongások. Elhatároztam, hogy a második osztályban minden nap az első óra elején 5-10 percig mesélek. Amíg mesélek, addig ők rajzolhatnak. Először Fekete István Vuk című történetével ismerkedtünk meg. Ők ezt már többségükben látták videó- vagy diafilmen. Néhány nap után természetesnek tartották a napi mesét. Először csak egy-két tanuló rajzolt a mesehallgatás alatt. Mire végére értem a kis Vuk történetének, már az egész osztály füzetbe rajzolta az elképzeléseit a mesével kapcsolatban. Észrevettem, hogy kezdik szépítgetni füzeik külalakját. Egymás munkáit a szünetekben bírálták, értékelték, dicsérték, javították.

Ezután elhatároztam, hogy saját gyerekeim egykori legkedveltebb könyvével ismertetem meg tanítványaimat. Így került sor Tersánszky J. Jenő halhatatlan Misi mókusára. Néhányan ezt is ismerték filmről. Minden nap reggelén nagy izgalommal várták az újabb történetet. Rajzaik egyre színesebbek, érdekesebbek lettek. Néhányan egy-egy mondattal zárták le az egyes részeket. Otthon fejezték be a színezést. Elmondásuk szerint kisebb testvéreiknek is elmesélték Misi mókus kalandjait. Egy-két ügyes kezű tanuló szinte képregénnyé alakította a hallottakat. Ők nem érezték, hogy tanulunk is közben. Folyamatosan érdeklődtek az ismeretlen szavak jelentése után. Más órákon visszaemlékeztek azokra a gondolatokra, amiket hallottak a mesében. Technika órán síkbábót készítettek a történethez. Nagyon elszomorodtak, amikor az utolsó fejezethez értünk. Kérték, hogy elejétől játsszuk el a történetet. Az eddig zárkózott, kevés beszédű tanulók is szívesen vállaltak egy-egy szerepet. Gondolom, ezeknek a gyerekeknek nem fog a harmadik osztályban nehézséget okozni a kötelező olvasmány feldolgozása.

Mindez naponta csak tíz percet vett igénybe...! És ez nem új felfedezés, csupán egy régen jól bevált módszer felelevenítése, ami a mindennapi rohanó világban egy kis megnyugvást,

állandóságot, szint vitt a gyermekek életébe, iskolai munkájukat oldottabbá, élvezetesebbé tette.

(P. Józsefné, pedagógus, Ikrény)

Mesefa

A közelmúltban újra első osztályosokkal kezdtem a tanévet. Egészséges, értelmes, jól fejleszthető, kedves kis nebulóim voltak. Szépen fejlődtek, jól küzdötték le az akadályokat. Baráti légkörben, családiasan teltek iskolás napjaink. Az órai gyors és jó munka eredménye gyakran jutalommesse volt, így aztán igazán érdemes volt iparkodni. Ha kicsit több idő is jutott a jutalommesére, akkor gyakran előkerült a régi, agyonjavított diavetítő a nagylányom „kinőtt” diafilmjeivel. Nem tudom összeszámolni, hányszor meséltem, vetítettem neki a klasszikus nagy meséket és történeteket, hányszor csillogott a szemük, ragyogott az arcuk! Kedvet kaptak az újabb és újabb mesékhez, és ahhoz, hogy ők olvashassák a mesét akár könyvből, akár a diafilm kockáról. Második osztályra már szinte versengéssé fajult, ki mikor olvashat fel egy-egy szép mesét. Ki kellett találnom valamit! – És kitaláltam azt, amit már oly sokan előttem kitaláltak, csak megpróbáltam kicsit egyénivé tenni.

Próbálkoztam dicsérettel, piros ponttal, kis ötössel... de az igazi az volt, amikor egy reggel két kartondarabból kivágott MESEFÁ-val állítottam be. (Ez a „mesefa” aztán később önálló nyelvi-nyelvtani életet is kezdett élni, mert egyre többet „mesefáztunk”, sőt „mesefára olvastunk”.) Minden tankönyvön kívüli, azaz más könyvből felolvasott meséért, 2-3 felolvasott szép versért, később, 3. osztályos korukban már ismeretterjesztő könyvekből olvasottakért, majd történelmi olvasmányokért, hiteles forrásmunkákért is egy-egy falevél került a mesefára. (Levél alakú, színes kartont gombostűztünk fel, amelyen az olvasott mű szerzője, címe, a felolvasó neve, egy kis bekarikázott ötös az én aláírással és a pontos dátum szerepelt.)

Ezek a csillogó kis jelképek aztán igaz KINCSEKKÉ váltak!

Úgy is, hogy Móra Ferenc szelleme valahol mindig ott lebegett közöttünk, ha ezekről a kincsekről beszélgettünk és visszaidéztük az olvasástanulásunkat, és úgy is, hogy ezeket a jelképes jutalmakat ereklje-értékkel próbáltam felruházni: Tedd el emlékébe, meséld el majd a gyermekednek, unokádnak, hogy sokat és szépen olvastál, aminek ez lett a jutalma.

(Á. Imréné, tanító, Zákány)

Pétör, a csaló

Már negyvenedik tél hava csikorog lépéseim súlya alatt, de még mindig könnyeket csálnak szemembe Móra Ferenc megható, emberformáló történetei. Ma, amikor a pénz dicsfénye elborítja az elméket, még inkább vallom, *lélekben növekedni kell*. Ma, amikor a számítógép, televízió bűvöletében élünk, kell, hogy legyenek közöttünk olyanok, akik könyvvél a kezükben nem hagyják eltompulni elménket, elsivárosodni érzéseinket. Ma, amikor annyi kis Pétör van – és egyre több lesz –, fel kell mutatnunk Móra *csalóját* és a „nagy” Pétöröknek tudomására kell hoznunk, hogy „... vannak még olyan csalók is, akik nem magukért csálnak, csak magukat csalják meg testvéreikért.” Így talán kevesebb lesz az éhező „kis Pétör”, és a megfelelő testi és szellemi táplálékon felnövő gyermek tud majd a nemzet növekedésére szolgálni.

Nos, ezek után, íme, az én történetem. Hogyan sikerült tanítványaim szívét odafordítanom Ferkóhoz – éppen Móra Ferenc szóbanforgó története segítségével.

Az osztályombeli Ferkó túlsúlyos, nehezen mozgó, lassú gyerek, s emiatt örökké a gúny, az élcelődés tárgya. Amikor egy gyereksereg rászáll valamelyik társára, olyanok, mint a csirkecsapat, amely kikezdi a legsebezhetőbb csirkét. Nehezen fogadtam el ezt a gondolatot, eltűrni pedig nem voltam hajlandó. A lelki sebek gyermekkorban is nehezen gyógyulnak és egy életre szóló nyomot hagynak. Tudtam, hogy nem szabad beletörődnöm a helyzetbe, fel kell emelnem Ferkót, magasan a közösség fölé.

Találnom kell valamit, amiben különb a többiekénél – gondoltam. Ez bizony nem lesz könnyű! Az iskolai követelményekben biztosan nem fog kiemelkedőt produkálni, hiszen testnevelés órán asztmája és ízületi problémái miatt teljesített rosszul, s minthogy ujjai is nehezen mozogtak, így írása sem akart gyönggyé válni..., olvasása is akadozó, lassú volt. Mindezek mellett Ferkó torkos volt, néha megdézsmálta más gyerek tízóját, vagy titokban jól meghúzta valaki üdítő üvegét. Ezekben az esetekben nekem kellett igazságot szolgáltatnom. Ha valamiben el lehetett marasztalni, kárörvendő örömmámorban úszott az osztály, alig tudtam lecsillapítani őket. Ferkó az osztálytársai iránt – nyilván önvédelemből – egyfajta közönyt mutatott. Ebben a nehéz pedagógiai helyzetben a véletlennek köszönhettem, hogy rátaláltam a megoldásra.

Napköziben helyettesítettem, amikor az uzsonnaosztásra került sor. Az örökké éhes, sőt, torkos gyermek, nem nyúlt az adagjáért. Meglepődtem. – Miért nem eszel? Nem szereted? - kérdeztem tőle. – Szeretem, tanító néni, de már odaadtam Karcsikának az én adagomat.

Jól tudtam, hogy örökké követelődő hasától ez mekkora áldozat volt! Karcsiék szegények, illetve ahogy ma divatos: „hátrányos helyzetűek”, így „nem igényelték” az uzsonnát. Persze, Karcsi szeme már a tálca behozatalát is sóvárogva kísérte, de ezt – rajtam kívül – csak Ferkó vette észre. Végre, megvolt a *tett*, amivel példaként állíthattam a többiek elé. Alig vártam a magyar órát, hogy tervemet végrehajtsam.

Az órán felolvastam Pétör történetét. Lélegzet visszafojtva hallgatták. Feltettem a nagy kérdést: – Veled is történt már ilyen, amikor valamiről lemondnál más kedvéért?. – Sokan jelentkeztek, s számoltak be cukorkákról, csokoládékról való lemondásról. Vártam, de Ferkó csak nem jelentkezett. Így aztán nekem kellett elmondanom: – Tudjátok-e, hogy van közöttetek olyan, aki Pétörhöz hasonlóan az ételről mondott le más társa javára? – Kíváncsian tekintettek körbe, suttoztak, találgattak. Elmeséltem az osztálynak a teljes történetet. Szemből láttam, megértettek. Talán hihetetlen, de ettől a naptól bízatták, segítették Ferkót. Ma már barátai is vannak. Így segített nekem a „kis csaló” hiteles története.

(B. Lászlóné, tanító, Cikó)

A három szivárvány meséje

Az elmúlt tanévben nagy feladat előtt álltam: első osztály osztályfőnöke lettem. Kicsit féltem, ami természetes. Ilyen problémáról azonban nem is álmodtam. Tudom, naivitás volt ez a részemről, de kezdőként más gondok foglalkoztattak....

Eljött az a csodálatos első nap. Az első becsengetés első percétől valami feszültség vibrált a levegőben. Még nem tudtam mi ez, csak éreztem. Pár nap elteltével megértettem: az osztályom két ellenséges pártra szakadt. A többség csinos volt, gazdag és gögös. Méregdrága

táskáikban harminckét színű filctoll csillogott. A másik csoport kevéske tagjának viseltes pulóverje, divatjamúlt cipője és hat színű ceruzája volt, szívükben melegség, jóindulat.

Nagy csatákat vívtunk. Harcoltam a Filctollasokkal, hogy ne gúnyolják a Ceruzásokat. Harcoltam a Ceruzásokkal, hogy ne vonuljanak félre a játéktól, még ha megpróbálják őket megfélemlíteni, akkor sem. Harcoltam magammal, mert jobban szeretek ceruzával színezni... Az ilyen filctollas gyerekek néha nagyon kegyetlenek tudnak lenni egymáshoz, társaikhoz. Persze, tudom, ez elsősorban nem az ő hibájuk.

De én hogyan értsek szót velük? Hogyan értessem meg, hogy mindenki egyformán értékes és fontos? Mindenkinek egyformán joga van a táblára írni, a bábokkal játszani, a képeskönyvet lapozgatni!

Eltelt néhány hét és nagyon megijedtem: egyre több ceruzás jött a sírva kikönyörgött filctollal, új cipővel az iskolába... Tehetetlenséget és dühöt éreztem.

Vasárnap este véletlenül megnéztem az esti mesét a televízióban. Úgy éreztem, megtaláltam a megoldást végre. Előkerestem a mesekönyvet és beraktam a táskámba.

Becsengetés után kivettem a mesélőszékemet a helyére. Megkértem a gyerekeket, üljenek egymás mellé azok, akik egymás barátai. Persze, rögtön kialakult a szokásos alakzat: a két csoport. Megkértem őket, figyeljék meg a mese szereplőit, melyik szereplő helyébe képzelnek magukat szívesen.

A mese a három szivárványról szól (Döbrentei Ildikó Égből pottyant mesék című könyvéből való), akik egy nyári zápor után születtek. Kettő közülük nagyon szép és tökéletes: sorban vannak a színeik- ez így nagyon helyes. Szereti őket a nap, az eső utáni pára és a szél is. A harmadik szivárvány más volt: kicsi és összevissza színű. Nem szerették őt a testvérei, a nap, a szél, és az eső utáni pára sem. A kis szivárvány nem értette, miért van ez így. Testvérei szépek voltak ugyan, de rettenetesen gögősek, saját maguk dicsérgetésén kívül semmit és senkit nem vettek észre. Ami más volt, mint ők, azt kigúnyolták, kinevették. Követelték, hogy kistestvérük haladéktalanul változzon meg. A kis összevissza szivárvány megpróbálta rendbe szedni a színeit, de bizony, sehogy sem sikerült. Borzasztó egyedül érezte magát és bánatában selyemfonallá változott. Lenn a földön egy ősz anyóának éppen selyemfonálra volt szüksége. Nagyon megörült tehát az ajándéknak. Az anyóka rögtön szép színes terítőt hímzett a fonalból, amivel örömet szerzett az unokáinak. Közben a másik két büszke szivárvány nyomtalanul eltűnt az égről. A kicsi összevissza pedig még most is ott pompázik a nagyanyó asztalán.

A mese mindenesetre nagy hatással volt rájuk. Az elkövetkezendő időben még jó párszor el kellett olvasnom nekik. Hiszem, hogy meg is értették a mesét. És azóta mintha csökkent volna távolság a két csoport között. Talán...

(S. Noémi, tanító, Dunasziget)

A Négyszögletű Kerek Erdő csodája

Néhány évvel ezelőtt egy olyan harmadik osztályt kaptam, aminek a hetedik tanítója lettem.

Szegénykéim nagyon ziláltak voltak. A vezetéknévükön szólították egymást, állandóak voltak a csetepaték, rendszeres az árulkodás. Minden semmiségen összevesztek, nem hagytak szó nélkül egyetlen botlást, tévedést sem. Kegyetlenül kicsúfoltak mindenkit, akit csak lehetett. Tele voltak vélt és valós sérelmekkel. Úgyhogy keservesen teltek a napok az iskolában. Csak akkor volt viszonylagos nyugalom, ha meséltem.

Néhány napi tájékozódás után úgy döntöttem, hogy meg kell próbálnom legelőször is ezt a nyomasztó légkört megszüntetnem, és az esetleges lemaradásokat egy kiegyensúlyozott, nyugodt osztállyal hamar behozhatom. Megpróbáltam közösségalkotó játékokat játszani velük. Sajnos, nem jártam sikerrel, mert a minimális szabályokat sem akarták jó néhányan betartani. Szituációs gyakorlatokat végeztünk, szinte teljesen eredménytelenül, kinevették egymást. Ki mit tud-ot szerveztem, teljes kudarccal, bohóckodásba fulladt az egész.

Ekkor jutott eszembe saját gyerekeim egyik kedvenc mesekönyve, Lázár Ervintől A Négyszögletű Kerek Erdő. Bevittem, s magyar órán mesélni kezdtem.

Már ahogy elkezdődött, az felkeltette a gyerekek érdeklődését. Ahogy jön – jön a szomorúság... De már a második oldalon el lehet menekülni előle. Azután sorra bemutatkoztak a szereplők. Mindenkinek van valami hibája, ami miatt csúfolni lehetne. A következő órán megkértem a gyerekeket, rajzolják le azt a szereplőt, aki a legjobban tetszett, aki a legszimpatikusabb. Nahát! Lehet valaki kedves, pedig nagyhangú? Vagy mert éppenséggel rendhagyó módon kék a színe? Szimpatikus, pedig szeleburdi? Egész órán át bizonygatták nekem és egymásnak, hogy „választottjuk” igenis megérdemli a lerajzolást.

A következő részek olvasása során néhány gyerekben felismerni véltük egyik-másik szereplő tulajdonságait. Lett Mamintink, Szörnyeteg Lajosunk, Aromónk. És éreztük, hogy lehet őket szeretni. Minden fejezet után megtárgyaltuk a történeteket. Kinek volt igaza, kinek nem? Ki volt az, aki végül a problémát megoldotta? Hogyan reagáltak a többiek? Ki fogadta el hamar, ki adta be nehezen a derekát? Miért? Hogy lehet az, hogy a végén sosem haragudott senki a másokra? Hogyan lehet véleményt mondani úgy, hogy ne legyen bántó?

Érezhető volt, ahogy lassan-lassan átformálódik az érzésviláguk, a gondolkodásuk. Azért persze, nem ment zökkenő nélkül az átalakulás. Még kitört néha a verekedés, még előfordult, hogy csapatot alkottak egymás ellen. A tanulás is csak döcögve indult meg, a házi feladatok sem készültek el mindig. De hát még csak az első hónap vége felé jártunk...!

Mire véget ért a mese, mi egyre türelmesebbek lettünk egymás iránt, pedig már csak az osztályfőnöki órán beszélgettünk kedvenceinkről. Felírtuk a táblára a jó és a rossz tulajdonságaikat. Aztán egy önként vállalkozóét az osztályból – szintén. Ha egy mesehősnek lehetnek hibái, hogyan lehetnének egy gyereknek?! Még azt is megbeszéltük, hogy melyiken tudna javítani.

Az év hátralévő ideje gyorsan, egészséges, jó hangulatban telt. Sokat tanultunk, játszottunk, neveltünk. És csak mi tudtuk, mit jelent, amikor a szögletes tanteremben egymás kezét fogva körbeálltunk.

(L. Lászlóné, tanító, Budapest)

„Csupafül” az iskolában

Kezdő pedagógusként 26 kisgyermekkel indultam neki életem első tanévének. Tudtam, hogy az átmenet az óvodából az iskolába sok gyermeknek hatalmas megpróbáltatás, amely felkavarja lelkivilágukat. Ennek tudatában próbáltam a legelső perctől kezdve barátságos, érzelmileg biztonságot nyújtó légkört teremteni, ahol jól érzik magukat és bátran megnyilvánulhatnak. Munkámat rengeteg ének, játék, beszélgetés, vers, mondóka, mese jellemezte. Mégis mindezek közül kiemelném a számomra leghatásosabbat: a mesét.

Iskolánk egyházi jellegéből adódóan minden reggel vallásos tízperccel kezdjük a napot az osztálytermekben. Ezt követően kedves „szertartást” alakítottunk ki: a gyerekek mondókázni kezdenek, közben vezetésemmel, a „mesepárnájukat” magukhoz véve, az osztályterem hátsó részébe vonulnak és az ott elhelyezett varázsszőnyeg körül lekuporodnak. (A mesepárnát minden gyerek otthonról hozta magával a tanév kezdetén, hogy ez a meghitt, ismerős tárgy egyfajta biztonságot nyújtson). A mondóka végére mindenki megtalálja a helyét, s ebben a megpattanó csendben meggyújtom a gyertyánkat, mely a varázsszőnyeg közepén áll. A gyertyagyújtás pillanatában felcsendül minden reggel ugyanaz a dal: „Ég a gyertya, ég...” A dal végére mindenki azt várja, mi lesz a mai mese.

Úgy gondoltam, Fésűs Évának Csupafülről, a kedves kis nyusziról írott történeteit kezdem mesélni nekik. A gyerekek kényelembe helyezték magukat (volt, aki még lefeküdt, hiszen olyan korai volt a reggeli ébredés), s átadták magukat a képzelet világának. Ezek a mesék „véletlenül” mintha csak róluk szóltak volna. Csupafül is éppen első osztályos, akit mindig piszkált a padtársa, Tüskeböki. A mesebeli szereplők se szerettek korán kelni, nekik is a tornaóra volt a kedvencük... A gyermekek míg végighallgatták a sok kis epizódot, érzelmileg ráhangolódtak az iskolára, sokan a reggeli rohanás után megnyugodtak, kiegyensúlyozottan, bátran vágta neki az aznapi feladatoknak. Igyekeztem beépíteni a mesébe a velük történt eseményeket, eseteket. A meséket mindig megbeszéltük, megpróbáltuk visszavetíteni a mi kis életünkre. Tulajdonságokat gyűjtöttünk a szereplőkről, kerestük a megoldást problémáikra. Ezekbe a beszélgetésekbe minden gyerek, még a legbátortalanabb is, szívesen bekapcsolódott.

Olyannyira az osztály szívéhez nőttek ezek a mesék, hogy technika órán elkészítettük a szereplőket síkbábként, rajzórán lerajzoltuk a mese egyes jeleneteit, sőt az év végi kulturális műsorban a Csupafül – mese dramatizálásával lépett fel az osztály. Megjelenítettük a mesehallgatás során élénk képzelt osztályt is. Hatalmas sikerünk volt.

Szerintem a mesék segítségével sikerült krízismentessé tenni az átmenetet.

(D. Szilvia, tanító, Szentendre)

Kölcsön kenyér...

... Érzékeny lelkiületű kislánként sok vers hatott rám. Magam is verselgettem, ahogyan serdülő lényem belső gondolatai irányítottak. A versek, a bennük megbújó hangulat, élmény, állandóan jelen voltak életemben...

Érettségi előtt néhány hónappal magyar óráinkra helyettes tanár érkezett. Izgalmasan, személyes hitelével ismertette meg bennünket egy vagonnyi verssorral. Olvasott órákon keresztül. Magyarázat kevés volt: néhány értelmező mondat a füzetbe, a többi ránk bízta. Akkor ismertem meg Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula, Babits Mihály költészetét. Fogalma sem volt róla, hogyan rezdül meg bennem minden szava, hangsúlya, szünettartása. Vagy tudta...? Gyönyörű volt!

Magyar szakos lettem, de olyan erőteljes, szilaj, mély barázdát senkinek a verselemzése nem hagytak bennem, mint az övéi.

A 70-es évek közepén a búcsúzó nyolcadik osztályosok között volt egy fiú, aki gyakran kereste a társaságomat. – Ugye, milyen szép? – kérdezte, s már olvasta is a magával hozott verssorokat. Mit is jelentenek? Mit rejtenek magukban? A tornateremben egy-egy rövid edzés után ültünk és beszélgettünk. Akkor ismertem meg igazán – Jancsi segítségével – Pilinszky János verseinek tiszta emberségét, s a szavak között megbúvó hit és értelem lényegét.

Milyen jó, hogy nem csak diák a tanártól, hanem tanár a diáktól is kaphat a megújuláshoz erőt!

(B. Anna, tanár, Alsóörs)

A versmondás öröme

„Kényes vállalkozás mások életébe beleavatkozni”- írta S. Maugham az egyik elbeszélésében. Pedig a pedagógusok ezt teszik nap mint nap. Különbőféle nevelési szituációkban kell helyesen és hitelesen hatni a tanítványokra. Egy-egy ilyen akció, „beavatkozás”, sorsdöntő jelentőségű lehet az életükre. Bizonyítja ezt az alábbi megtörtént eset.

Marika egy kerületi általános iskolából került hozzánk fegyelmi büntetésként notórius csavar-gásáért. Igazolatlan mulasztásai miatt már évet is ismételt. Tantestületünk vegyes érzelmekkel fogadta, hat tantárgyból állt bukásra, ugyanakkor megjelenéséből inkább gyámoltalanság, védtelenség sugárzott, semmi kihívó nem volt benne. Kezdetben zárkózott, tartózkodó volt. A tanórákon passzívan viselkedett. Nem engedett bepillantani gondolataiba. Aztán néhány hetes ittléte után bekövetkezett, amitől tartottunk: újra csavarogni kezdett a régi baráti körével. Édesanyja kétségbe esett. Marikával együtt megbeszéltük a dolgot, nehezen kikényszerített ígérete azonban nem tűnt hitelesnek. Éreztem, hogy a felszín alatt erős régi kötődések munkálnak benne. Sokat gondolkodtam, hogyan is lehetne közelebb jutni hozzá, segíteni neki, tabula rasát csinálni. A természettudományi tárgyakból nagy hiányosságai voltak, de a történelem és az irodalom iránt érdeklődést mutatott. Magyar órákon feltűnt, hogy kellemes hangszíne képessé teszi a versek kifejező, szép olvasására. Felajánlottam neki, hogy tanévzáró ünnepélyen elmondhat egy verset. Meglepődött ezen, hisz eddig ő mindig „szégyenlistán” volt, ilyen megbízatást pedig csak a jó tanulók szoktak kapni! Adtam neki egy verset és egy hetes tanulási időt. Két nap múlva jelentkezett, hallgassam meg. Meglepve konstataáltam, hogy nagyon jól megértette a verset, jól rezonált a hangulatára, a hangsúlyok, a tempóváltás, minden a helyén volt. De hátra volt még a legnehezebb: az ünnepélyen elmondani, kiállni több száz ember elé! Ettől én is féltettem egy kicsit. Talán jobban izgultam, mint ő! Hisz az egész ünnepély színvonalán esik csorba, ha nem úgy sikerül elmondani, ahogy a próbákon. De még nagyobb a tét emberileg! Ha ez sikerül, talán a versmondás öröme sikerélményhez juttatja az eddig mindenben kudarcok sorozatát átélő Marikát. És sikerült! Milyen meglepetést okozott ez az osztálytársainak is! Ahogy ünnepélyesen felöltözve kiállt a mikrofon elé és szépen elmondta a verset. A gyerekek, szülők és tanárai tapsa volt az első nagy sikere. Innen kezdődött versmondó „karrierje”.

Iskolai ünnepélyek, kulturális versenyek, lakóhelyi ünnepek állandó szereplője lett. Nem félt a hosszú, nehezebb versektől sem! Sikerei tekintélyt adtak neki társai szemében. Már nem nézték „rossz lánynak”, mint eleinte, nem emlékeztették múltjára, büszkék voltak rá.

Mire elvégezte a nyolcadik osztályt, irodalomból jelese volt, de a többi tárgyból is közepes és elégséges osztályzatokat szerzett. Úgy éreztük, lelkiileg egészségesen, társaival egyenlő

eséllyel indul el az életbe 16 évesen. Ballagás után egy nagypapjával együtt készített kispasztikával mondott köszönetet az itt töltött két és fél évért, az emberségért és mindazért, amit iskolánkban tanáraitól kapott.

Az asztalomnál álló kispasztika évek óta emlékeztet arra, hogy a fordulópontot – vitán felül – a tanári „beavatkozás”, a segíteni akarás szándéka hozta Marika kis életébe, de a „győzelemhez” az irodalom és a versek juttatták el őt.

(M. Istvánné, iskolaigazgató, Budapest)

Jutalomversek

Pályakezdő gyógypedagógusként nehezen kezelhető, nagy létszámú 3. osztályt kaptam a kisegítő iskolában. Óra alatt folyton húzták az időt, lassan haladtunk a tananyaggal. Egyik magyar óra elején azt mondtam, hogy találtam egy csodaszép verset, de csak akkor olvasom fel, ha időben az órai anyag végére érünk. Nem kellett több biztatás, kíváncsiságuk még elevenségüket is meghaladta. Közvetlenül a nagyszünet előtt Szabó Lőrinc „Hörpöntő”-jével próbáltam kedvet csinálni a tejiváshoz azoknak is, akiknél ez eddig sehogy sem sikerült.

Divatba jöttek a versek. A Hörpöntőt többször kérték a gyerekek, és meg akarták ismerni Szabó Lőrinc többi gyermekversét is. Be kell vallanom, ők hozták igazán közel hozzám a Lóci-verseket.

A magyar óra kereteit hamar túllépték a jutalomversek. Elvárták egészen a 8. osztály végéig, hogy minden órát verssel fejezzünk be, cserébe nagy készséget mutattak az együttműködésre. Hetedikes korukban helytörténeti pályázatot írtunk, a pályamunka címéül is versidézetet választottunk, ez is izgalmas kereső munkát jelentett számukra. Egy idő után otthon is kerestek felolvasásra alkalmas verseket.

Az öt éves osztálytalálkozón beszélgetés közben kedvesen jegyezték meg, hogy a jutalomvers bevezetése volt a 6 éves közös munkánk során a legjobb ötletem.

(T. Margit, gyógypedagógus, Sopron)

Krisztián

A kisfiú értelmi fogyatékos. Egy egészségügyi gyermekotthonban él, körülbelül kétszáz társával együtt. Mivel anyja végigitta a terhességét, a fiú sok „apró” hibával született. Tizenhárom éves, születésétől fogva az intézet lakója, anyja, apja még sosem látogatta meg.

Értelmi képességei meglehetősen korlátozottak: nem olvas, nem ír, a memóriája pedig szelektív és esetleges. Jó példa erre, hogy négy hónap alatt sem tanult meg különbséget tenni a piros és a sárga szín között. A szakértői bizottság úgynevezett „képezhetetlen” gyermeknek minősítette, amely szó a „reménytelennel” analóg ebben az esetben.

Ahogy már említettem, nem tud olvasni, de nagyon szereti, ha mesélnek neki, kiváltképp, ha szép, színes mesekönyvből. Kedvence Fazekas Anna meséje, az Öreg néne őzikéje, amelyből nyilván azonosulni tud a sete-suta őzgidával, aki az idős néni segítségével gyógyul meg. A könyv kedves képeire mutatva (Róna Emy rajzai) mondani is szokta, hogy beteg a gida, eltörött a lába. Amikor oda érünk a mesélésben, hogy a gidának eltörött a lába, akkor nagyot sóhajt, amikor pedig már meggyógyul az őz, akkor felszabadultan kiált: „Jahúú!”

Ki tudja miért, ehhez a meséhez ragaszkodik a legjobban, más mesék és képes könyvek nem kötik le a figyelmét. Visszaemlékezve, hogy húszegynéhány évvel ezelőtt nekem is ez volt a kedvenc mesekönyvem, megkockáztatom, hogy igazán maradandó alkotásról van szó, amely hosszú évtizedek óta őrzi, tartja értékét. Mert a szeretetről, gyengédségről és boldogságról szól, versben és képben úgy, hogy ezt a szépséget, gyengédséget még egy súlyosan értelmi fogyatékos kisfiú is megérzi. Csekélyke absztrakciós képességével bele tudja élni magát a történetbe, a cselekmény előre haladtával a szomorú részeknél ő is szomorkodik, a vidámanál pedig ő is kacag. Ezen kívül a rajzokról felismeri a mese főszereplőit. Ez, ahhoz képest, hogy korábban egyszerű színeket képtelen volt felismerni és azonosítani, óriási teljesítmény.

A legnagyobb eredmény, amit elértem vele az, hogy a vers első négy sorát – sokszori figyelmes hallgatás után – megtanulta! Ez tőle olyan teljesítmény, amely szinte nem is mérhető a normális értelmi képességűek világában. És ez – egy könyv segítségével valósult meg. Ha az Öreg néne özikéje csak egyetlen szerencsétlen sorsú kisfiú életén változtatott, akkor már betöltötte funkcióját! Én azonban biztos vagyok benne, hogy a könyv első kiadása, vagyis 1952 óta több generáció nőtt fel úgy, hogy gyermekkorából útravalóként hozhatta magával Fazekas Anna meséjét.

(H. István, tanár, újságíró, szociológus, Szeged)

A török és az eggyel kevesebb fekete

Már csak húsz fekete, azaz mindössze négy nap. Négy korán kelés, de csak három nehéz este. A negyedik már talán nyugodt lesz. Talán, de nem biztos. Nem biztos, hogy vége lesz a már három hete tartó helyettesítésnek. És mi van, ha valaki a jövő héten is megbetegszik?! Kezdődik minden előről...

Pályakezdő vagyok, ráadásul délutános. A tanítás ismeretlen pókhálója vett körül. Holtpontra kerültem. Felrúgtam azt a minimális óratervet is, amit magamnak azért óvatosságból előirányoztam. Előszedtem néhány szivacsmatracot, amiket az ebéd utáni csendes-pihenőkor használunk. Leültettem a gyerekeket, az udvarra úgysem volt érdemes kimenni, a nyúlós-nyákos, ködös novemberi időjárást a gyerekek sem szeretik. Én is odakucorodtam a matracra, de előbb felszerelkeztem egy köteg mesekönyvvvel. A gyermekfelügyelő elképedve bámult, megpróbált ellenvetéseket tenni, célozgatni az esetleges váratlan ellenőrzésre, de fűtültem rá és az érveire: mesélni kezdtem.

Először A török és a tehenek verses mesét olvastam el kiegészítve. Ha fáradt vagyok, nem tud érdekelni a szöveghűség, tetszett a gyerekeknek, nekem is jól esett. Majd még egyszer és még egyszer el kellett mesélnem. Egyszer csak az egyik kislány felkiáltott:

– Játsszuk el!

Eljátszottuk többször is, sok szerepcserével. Majd megunva a törököt, az egyik fiú szólt közbe:

– A szebaj tóbijászt is! A szebaj tóbijászt is! Naa!

– Azt, azt! Az órást! – szólt a másik.

Felolvastam, elmeséltem, továbbszóttam. Csak legyinteni tudtam a gyermekfelügyelő közbeszólásaira:

– Ez nem is így van! Ez nincs is benne!

Nem érdekelt, mert láttam, a gyerekeknek tetszett. S tetszett nekem is. Az a húsz perc mesélés ablakot vágott a novemberi szürke firnamentumon. Lelkünkbe betüremkedett a napsugár egy kései, de nem árva nyalábja. S ez a kései napsugár bearanyozta az egész napot. Minden könnyebb, légiesebb lett.

Az alatt a három hét alatt ködös, irigy szemmel néztem, mások hogyan élnek. Irigy voltam, mert erőmből az élet utánzására sem futotta, csak mások életének mohó jegyzetelésére. Ez a nap megváltoztatott mindent. Fáradt maradtam, de nem reménytelenül fáradt. Aznap este, végigpörgetve tetteimet, örömmel nyugtáztam, hogy eggyel kevesebb feketével zsaroltam szervezetemet.

(B. Péter, gyógypedagógus, Budapest)

Gyógyítás – mesével

A mesék varázsa, ereje, szépsége gyerekkorom óta lelki táplálékom. Kezdetben passzívan befogadtam, most már én táplálom vele másokat. A befogadó időszakban csak azt éreztem, hogy feloldást ad, vigasztal, bátorít, új, izgalmas tájakra visz el. Talán nem is fogalmaztam meg így, „csak” szerettem a meséket.

Később, mikor pályakezdő pszicho-pedagógusként egy pszichiátriai gyerekosztályon kezdtem dolgozni, önkéntelenül jött az ötlet, hogy délutánonként néhány érdeklődő gyereknek népmeséket olvassak. Örömmel fedeztem fel terápiás hatását. Olyan belső folyamatokat indított el, amire a gyermekek megnyíltak, örömeiket, bánatukat megosztották egymással.

Bár más munkaterületre mentem dolgozni, de a „mese bűvölete” elkísért, és egy hosszabb betegállomány lehetőséget adott, hogy kidolgozzak egy módszert, mesék alkalmazásával. Jelenlegi munkahelyemen, a nevelési tanácsadóban, most már évek óta alkalmazom ezt a foglalkozási formát érzelmi-akaratú problémákkal küzdő gyerekek gondozására.

Az életkori sajátosságokat figyelembe véve, 4-5, 5-7 és kisiskolás korú gyermekeknek dolgoztam ki egy-egy mesesort. A meséket úgy választottam ki, hogy szinte végigjárják a személyiségfejlődés útját, a szoros anya-gyerek kapcsolattól az autonómia kivívásáig. Hetente két, összesen 10 alkalomból áll egy csoportciklus. Közben érintjük azokat a jellegzetes emberi konfliktusokat, amik a gyerekeket foglalkoztatják, illetve emberi létünkben fakadnak.

E munka közben számos csodát éltem át.

Kétségtelen, hogy ezeket a foglalkozásokat többtényezős hatások együttes jelenléte határozza meg, de elsődlegesnek a mesék pedagógiai-pszichológiai hatását érzem. Sok esetben nem lehet tudatosítani ok-okozati viszonyként egy bizonyos mese egy bizonyos hatását, de talán ez a titok, ez a „meg nem foghatóság” éppen a mesék ereje, pozitív hatása.

(Dr. Sz. né R. Mária, pszichopedagógus, Szolnok)

Iskolai könyvtár

Kicsöngettek. Zaj, kiabálás, futkározás. Egy pillanat alatt élettel telt meg az addig csendes könyvtárterem. Sorban álltak a zajos gyerekek, mindenki új könyvet szeretett volna kölcsönözni. Az egyik kisfiú az autókról, a másik a csillagászatról érdeklődött, egy kislány a macskákról akart könyvet. Ismét csöngette, mindenki elviharzott. Öt perc múlva csend telepedett az iskolára. A könyvtár ablakai szikráztak a szeptemberi napsütésben. Csendes, nyugodt hangulat járta át a könyvtár minden zugát. Szokásos napi tevékenységemhez kezdtem.

Halk kopogást hallottam. Tessék! – mondtam. Semmi. Újabb, kicsit bátrabb kopogás. Karcsi állt előttem, az „iskola vagánya”. Egy méter kilencven centis, hetedikes fiú... meglepett, hogy a könyvtárba jött, hisz az utóbbi két évben, mióta itt dolgozom, még nem látogatott meg. Nem mutattam a meglepetésemet, úgy fogadtam, mintha mindennapos vendég lenne. Találomra egy folyóiratot kezdett lapozgatni. Megtudtam tőle, hogy épp magyar órájuk van, de ő a tanárt nem szereti, az irodalmat pedig egyenesen utálja, a kötelező olvasmányokat sem olvasta el soha, a továbbtanulásához semmi szüksége a magyarra, úgyhogy örül, hogy kiküldték az óráról, így nem kell azt a sok unalmas dolgot hallgatnia.

Egy kicsit tettem-vettem, majd mellélültem az asztalhoz. Mesélni kezdtem egy történetet, mely valahol messze, a fagyos téli Oroszországban játszódott. A két főhősre sok veszély leselkedett, meg kellett küzdeniük a zord időjárással, és egy kiéhezett, vérszomjas farkas csapattal. Szánjuk tönkrement, a folyó befagyott jegén korcsolyázva menekültek tovább. Már-már célhoz értek, amikor egyikőjük lékre futott és elmerült a jeges vízben. Barátja utána ugrott, hogy kimentse. Sikerült neki....

Karcsi először idegenkedve hallgatta a történetet, majd egyre figyelmesebb lett. Láttam, hogy nagyon leköti az elbeszélésem. Ekkor csengőszót hallottunk, Karcsi elkészönt és elment.

A következő héten megismétlődött az eset, Karcsit ismét kiküldték a magyar óráról. Útja a könyvtárba vezetett. Tétovázott, majd óvatosan megkérdezte, hogy mi a múltkori történet folytatása. Több se kellett nekem! Rögtön mesélni kezdtem. Ugye, kitalálják? Második történetem a Királyerdőben játszódott, egy magyar huszárcsapat és az ellenséges osztrák hadsereg összecsapásáról szólt... Történetemet ismét a csengőszó zárta, Karcsi távozott.

Délután sokan jöttek a könyvtárba, nyüzsögtek a polcok között a gyerekek, amikor belépett Karcsi. Már sejtettem, hogy miért jött. Azt a könyvet kereste, amelyikben ennyi érdekes kaland és izgalmas történet olvasható. Nagy meglepetésére közöltem, hogy ez nem más, mint az ő „szívből utált” kötelező olvasmánya. Kezébe nyomtam a könyvet, megköszönte és elment.

Ezután három hétig nem jelentkezett. Úgy látszik, újabban nem küldték ki az órákról...? Pontosan három hét múlva viszont – ennyi a könyvek kölcsönzési ideje – beállított, visszahozta a könyvet. Azt mondta, „most az egyszer kivételt tett a kötelező olvasmánnyal”... és kért valami ehhez hasonló, izgalmas regényt.

*(N. Judit, iskolai könyvtáros,
Dunakeszi)*

Segítsen a könyv, a mese!

Nem figyelmetlenségből és nem kritikai szándékkal változtattam meg a pályázat nagyon is találó címét. Csupán azért, mert azt szeretném, hogy a jövő generációjának is segítsen a könyv, ahogy nekünk bizony segített és segít ma is.

Régi-régi gyerekkori karácsonyesték emléke idéződik fel bennem. Édesanyám kiosztotta az ajándékokat, csodáltuk a szépen feldíszített fát. Mindenki izgatottan bontogatta a csomagokat, és pedig boldogan álltam a fa mellett, mert ott magasodott a várva-várt könyvkupac, amiről tudtam, hogy rám vár! Rávettem magam, és bizony, mindig rám virradt a hajnal, hiába szóltak rám. Az ajándék könyvek között mindig akadt egy fő-kedvenc, az a bizonyos „nem lehet letenni” kötet. A két Lotti, a Sándor Mátyás vagy a Kinizsi Pál – de sorolhatnám még a címeket – ebbe a kategóriába tartoztak. Ahogy idősebb lettem, természetesen változott az érdeklődésem, csak az a csodálatos érzés nem múlt el -- hála Istennek a mai napig sem –, amit akkor érez az ember, ha elkapja egy könyv hangulata. Közben teltek-múltak az évek, mint a mesében, igyekeztem gyermekeimnek átadni ezt az olvasás-varázslatot, több-kevesebb sikerrel. A sors kegyéből a munkámat is a könyvek között találtam meg, könyvtáros lettem, nyilván nem véletlenül.

Később, sajnos, súlyos beteg lettem, és a könyvek, az olvasás segített elviselni a bezártság minden keservét. Ebben az időszakban figyeltem fel azokra a baljós jelzésekre, döbbenetes hírekre, hogy a mai gyerekek nem hogy nem szeretnek, egyáltalán nem is tudnak olvasni! A nyolc osztály elvégzése után sem! Ez a szembesülés számomra nagy szomorúságot jelentett. Hiszen én tudtam, tudom, milyen csuda jó érzés beülni egy sarokba és olvasni, olyankor az ember tényleg se hall, se lát. Kisgyermekkortól kamaszkorig belebújni egy könyv világába, sőt felnőtt fejjel is...! Éreztem, hogy nekem is tennem kell valamit. Betegségemből felgyógyulva mindenestre elhatároztam, hogy iskolai könyvtárban vállalom munkát, pedagógiát tanulok, és megpróbálok kis csoportokban egyszerre csak egy-két gyerekkel foglalkozni. Remélem, sikerülni fog!

(B. Cecília, könyvtárostanárnő, Budapest)

Tündérduzz

... Én minden esztendőben nyáron összeszedek annyi gyereket, amennyit csak lehet és elviszem őket táborozni... Az első években mások könyveit nyitottam ki, de később magam írtam történeteket, hogy segítsen nekik világot olvasni, ahogy Pilinszky János írja: „Meg kell tanulnunk olvasni a világot, mert más élni a világot, és megint más olvasni benne...”

A pályázatra beküldött munkámban hatodik (saját) gyermekem segített nekem, meg tán én is neki... Nem tudom, másfelé hogy van, nekem minden gyermekem telhetetlen szomjúsággal itta a meséket. Igaz, bennem növekedtek, aki még általános iskolás koromban „kiolvastam” a gyermekkönyvtár kerületi fiókját. Ami mese csak akadt abban az épületben. Ez a hatodiknak született kicsi lány. mindig olyan mesét akart, ami bennem termett, no és órára szólt. . Így lopakodott, kéredezkedett be hozzánk Tündérduzz...

Van, ami el sem kezdődik, akkor sem, ha leírják, s van, ami elkezdődik, le is írják, de a kutya sem olvassa, mert hát az olvasók is csak akkor olvasnak, amikor kedvük kerekedik, s ha kerekedik is, hol így, hol úgy, hol erre, hol meg arra. Óriási csoda hát, ha nagy néha összeérhetnek a pillanatok, vagy netán még a szívek is... Ezeket a csodákat őrizni kell, hogy megmaradjanak. Ízüket, melegségüket... mert minden-minden elvész, amire nem vigyázunk eléggé. Ott, leges-legbelül.

(M. né A. Ágnes, könyvtáros, író, Baja)

Minden könyvet egyenként őrzök a szívemben

Reklám-sújtotta világunkban a könyv nincs reflektorfényben. Legyőzik az erőszakosabb ellenfelek: csak a kávé, a cigaretta, az intimbetét, az autók, a csokoládék fontosságát láthatjuk a képernyőkön és szinte erdőket takarnak el az óriás-reklámplakátok.

A könyv szerényen, hűségesen vár egy kézre, mely leveszi őt a polcról, s a legszebb üzenetet küldi felénk: EGYEDÜL AZ EMBER TUD OLVASNI!

A könyvek sohasem magányosak, mert folyton keressük őket, mint a jó barátokat – ez a munkánk.

A könyvek nem tesznek különbséget rossz és jó olvasók között: mindenkinek egyformán segítenek.

A könyv kiszolgáltatott: nem tud védekezni, ha firkálják, nem tud segítséget kérni, ha „bántalmazták”, pedig biztosan fáj neki, ha zsilettel vagdalják értékes képeit, ha elveszítik, ha tálcának használják a borítóját, melyen őrzi a reggeli tojásrántotta- és kávéfoltokat...

Húsz évi könyvtári munka után nyugdíjba megyek. Minden könyvet egyenként őrzök a szívemben, mint a legszeretettebb ember lábnyomait a hóban, mely soha nem olvad el.

(Cz. Rezsőné, könyvtáros, Szombathely)

A KÖNYVEK KÖNYVE

Dédike

Valamikor hosszú barna hajú lány volt. Az idő múlásával egyre őszült, de szép arcvonásait élete végéig megőrizte. Kiskorom óta csak fekete kendőben és sötét színű ruhában láttam. Akkor még nem értettem, hogy miért. Azóta tudom, hogy férjét és egyik fiát elvesztette. Nagyon szerette a virágokat és az állatokat. Kertje kora tavasztól késő őszig ezer színben pompázott. Sokat jártam hozzá, örült a látogatásaimnak. Rengeteg történetet mesélt a régi időkről. Megtanított arra, hogy a szeretet nagyon fontos az életben.

És most... Dédi nincs többé. Egyszerűen nem akartam elhinni. Azt hittem, mindjárt megszakad a szívem. Miért éppen ő halt meg? Olyan igazságtalan az egész! Édesanyám átölelt és a kezembe nyomta a Bibliát. Lázár feltámasztásánál nyitotta ki velem. Én elolvastam egymás után többször is. Ezután beszélgettünk.

Lázár története azért segített nekem, mert kételkedtem, mint Mária és Márta. De Lázár feltámadt. Most már biztos vagyok benne, hogy Dédi jó helyen van. Ő hitt Istenben és én követem a példáját. Igaz, hogy félt a haláltól, de tudta, Isten mindig vigyázni fog rá. Ő boldog a mennyországban – tudom, hogy oda került, ez engem örömmel tölt el. Találkozik a dédi-papával, a fiával, a szüleivel, rokonaival. Mi is találkozni fogunk még, hisz feltámadunk, mint a bibliai Lázár.

(P. Dóra, 7. osztályos, Drávafoke)

Ébredésem

Már gyerekfejjel féltem a halál gondolatától. Szüleimtől külön szobánk volt, itt éltünk, az öcsém meg én. Szüleim szobája az akkor még hihetetlenül hosszú előszoba másik végében volt. Ma már néhány lépéssel átérnék. Esténként, mivel másnap iskola volt, korán le kellett feküdnünk. Ennek mindig engedelmeskedtem, mert azt gondoltam, hogy így hamarabb elalszom, mint szüleim. Alig vártam már, hogy álom jöjjön a szememre. Csak vártam és vártam... De az nem jött el, és elmúlt kilenc, majd tíz óra is. Kattant az előszobai kapcsoló. Kialudt a fény. És én féltem, nagyon féltem, hogy a halál megtalál ma éjjel. Szemeim meredtek az éjszakába.

Elérkezett a tizenegy óra is, és én még mindig nem aludtam. Egyszerűen nem jött álom a szememre. Sírtam. Miért velem történik ez? Felültem az ágyban. Vajon vannak még fent rajtam kívül? Odamentem az ablakhoz és átnéztem a szemben levő házba. Egy, kettő, három... Három ablak világít még. Tíz perccel később újra ott állok az ablaknál. Egy, kettő... Már csak kettő. Félek, annyira félek! Én leszek az utolsó, értem jön majd el a halál. Akkor nem leszek többé...

Emlékszem, ha haragudtam a szüleimre, azt kívántam, bárcsak meghalnék, mert akkor sajnálnának. De ilyenkor éjjel, nagyon nem kívántam ezt. Iszonyúan féltem.

Meghallottam a villamos hangját. Nálunk volt a végállomás. Felpattantam. Az ablakból számoltam az emberfejeket. Öt ember, ez nagyon kevés. A következőn kevesebben lesznek. Mi lesz velem? Mikor alszom el végre?

Az öcsém rég álmodik már. Jó neki. Át kéne menni anyuékhoz, bebújni melléjük. De akkor az előszobában kap el! Vagy a kabátokat takaró függöny mögött leskelődik, és csak azt várja, mikor megyek arra. Nem, nem, anyuékhoz nem megyek!

Ismét kinézek az ablakon. Egy... Kész, vége, már csak egy világít, és jaj, ez is elaludt! Annyira félek! Ki fog segíteni? Hogy megyek vissza a fekhelyemre? Megvárok egy villamost. Addig ott állok, mert bevilágít gyengén az utcai lámpa. Ez segít egy kicsit. Aztán nagysokára elrohog. A hangja alatt beszaladok az ágyamba. Vajon mennyien lehettek rajta? – tűnődöm.

És akkor végre valahára érzem, hogy eljött az időm. Lehet, hogy álomba merülök. Elkap egy másik érzés: mi van, ha ez a nem az álom, hanem a halál? De hirtelen nagyon fáradt leszek, és már nem érdekel. Arra gondolok, hogy holnap majd megtudom. Ha élek, itt fogok felébredni, ha meghalok, tudni fogom, van-e túlvilág. Szemeim lassan lecsukódnak... Érzem, hogy egyre-egyre jön felém az éjszaka. Hát engem is elér?! Elalszom...

S ez így történt minden napon, hosszú éveken keresztül.

Most, ahogy mindezt leírom, újra elkap az érzés. De már nem a halálfélelemé. Ez már nem a halál illata. Egy érzés, amely attól ébredt bennem, hogy végre rájöttem az igazságra. Hogy valaki gondot visel rám, hogy valaki figyel rám akkor is, amikor félek, vagy ha csak élek, hogy valaki emlékezetében ott vagyok és leszek örökre, még ha meghalok is.

És, hogy minderre én is rájöhessek, küldött nekünk egy könyvet. Csak nekünk, az emberiségnek. Egy drága könyvet, melyből az igazság csendül ki, melynek olvasása óta már nem félek a sötétől, a haláltól, a függöny mögött lapuló szörnyektől.

Igen, e könyv békét hozott számomra is, és nyugalmat a földi halandónak. Mi, esendő emberek, csak úgy emlegetjük, hogy a Biblia.

S mióta szívembe zártam, nyugodtan alszom éjjelenként...

(P. Anna, Budapest)

„Úzus”

Kedves kis unokám ül a szőnyegen, körülötte tarka-barka leporellók, mesekönyvek, meg a kemény fedelű Biblia, tele sok képpel. Olvasni szoktunk együtt a könyvek valamelyikéből, vagy nézegetjük a képeket. A kis drágám szeme még nedves a könnytől, de már csendesül a sírása, merthogy anyuka most utazott el, Boglárka meg itt maradt, egyedül a nagymamával.

Leülök én is melléje a kisszékre, ez a mi kettőnk meghitt időtöltése a könyvek társaságában.

– No, melyik kell csillagom? – veszem kezembe az egyiket, de ő tagadólag ingatja a fejét.

– Hát melyiket?

–Úzus – mondja ő – Úzus.

Melyik lehet az? Veszem sorra, de ő csak a fejét rázza.

–Úzus, Úzus – követeli már majdnem sírva.

Gondolkodom. Már csak a színes „jugoszláv” Bibliát nem vettem kézbe. Úzus... Ó, hát persze! Jézus! Hogy ez eddig nem jutott eszembe! Így maradt meg csöpp fejében ez a név.

Veszem a Bibliát, ő boldogan mosolyog, megtaláltuk, amit akart. Próbálja forgatni a lapokat, hogy odaérjen, ahol kisgyermek fekszik a jászolban. Megvan. Ugye, milyen aranyos? Édesanyja is ott ül mellette és mosolyog a gyermekére. Őt Máriának hívják. De ott áll József is, az édesapa. Vigyáz rájuk. Aztán beszélgetünk. El is felejtjük, hogy, hogy anyuka nincs itt, se apuka, hiszen ők elváltak. Nézegetjük tovább a képeket, a báránkákat, a csacsikat.

– Látod, itt vannak a pásztorok, nekik angyalok jelezték, hogy megszületett a kis Jézus, akinek ők most ajándékot hoztak. Fent pedig a csillag ragyog a betlehemi istálló fölött.

Szép, barátságos történet. Aztán eléneklem neki a „Mennyből az angyal”-t. Már ott járok, hogy „mellette vagyon az édesanyja, Mária” – és az én kis unokám már alszik is. Kiságyába teszem. Mosolyog álmában.

Megnyugszom én is. A Bibliában a képen látott Gyermekekre gondolok, arra, hogy ő felnőtt korában egyszer valahogy így mondta: Jöjjetek hozzám mindnyájan akik elfáradtatok és szomorúak vagytok, és én megenyhítelek titeket. És szavát állja majdnem kétezer év óta.

(Dr. L. Gézáné, Miskolc)

KÖNYVEK: ÉLETÜNK MÉRFÖLDKÖVEI

Ketten a „Száz év magány”-ról

Amikor ezt a könyvet asszonyfejjel elolvastam, akkor kezdtem megérteni az ősök átörökölt szellemét, az öregek mohalepte állandóságát. Vonzódtam a korábbi nemzedékekhez, átéltem gyermekfáltást, és értük, a gyermekeimért izgatott a jövő. Száz év magányában bolyongva az a furcsa felismerésem támadt, hogy az idők kezdetében is benne voltunk, és a végében is benne leszünk. Amint a csepp hordozza a tengert, úgy él sejtjeinkben a mindenség.

Ez a regény a teremtetett természet végtelenül egymásba simuló harmóniáját tárta elém, mint isteni bizonyosságot. Az elmúlás iszonyú gyönyörűségét, őszi nyugalmat, békéjét. Megdöbbentő élményt nyújtott, szinte megfogta a megfoghatatlant, és majdnem megértettem a végtelent. Misztikus közegében a véletlenek okszerűekké válnak, a változások, az izgató történések pedig egy nagy, mozdulatlan állandónak, a biztonságnak a részei.

Az ember mindig szeretné a lehetőségek közül a legjobbat választani. A válságok, a vélt vagy valós sérelmeim, az igazságtalanságok felháborítanak, némán vagy hangosan perlekedem. De tudomásul kellennem, hogy csak a szenvedés jogosít fel az emberi létre. A bűnös, öröktől fogva érdemtelen ember csak az Atya szeretetének kegyelme által részesedhet Isten hatalmából, dicsőségéből. Életem delén el kell, hogy ismerjem: Üres kézzel állok előtted, Uram!

Megrendítő, de reményteli üzenet lett a számomra, hogy nem e végső emberi bölcsesség minősít bennünket, hanem Isten megbocsátó kegyelme, mely, miként e történetben, vértanúként emeli magához a bűnöst.

(B. né T. Erzsébet, Tura)

Ez az a regény, amely arra készítet(ett), hogy változtassak az életemen. Nem külsődleges dolgokra gondolok, hanem arra, hogy másképp nézzem és értékeljem az engem körülvevő világot.

A Gabriel Garcia Marquez-szövegben egymásba játszik a múlt, jelen, jövő. Ráébredtem arra, hogy van könnyen átlátható, de csak felszínes kapcsolatokat nyújtó látszatvilág, s van ennek háttérben meghúzódó, nehezebben feltárható és feldolgozható lényegvilág. S ezt azért értettem meg, mert a Száz év magány értette meg velem először, hogy nemcsak a cselekmény a fontos, hanem a szereplők hálózata és a helyszínek is. Úgy érzem, hogy a Buendía-sors nem egyedi sors, hanem valamennyiünk sorsa. Ha nem őrizzük, ha elfelejtjük emlékeinket, ha az őseinkhez kötő gyökereinket meglazítjuk, akkor nem egyszerűen a múltunk foszlik szét, hanem mi magunk. Múlttalan, jelentelen, jövőtlen lényekké válunk. És ez – akárhányszor végiggondolom vagy tapasztalom – rémülettel tölt el. Ahogyan a regényben mindenki az időt szeretné megfejteni Milchiades könyve segítségével, ugyanúgy szeretném én is megtudni, hol a határ az álom és a valóság, a művészet és az élet között.

Több mint egy év távlatából sem tudok szabadulni a regény borzongató hatásától. Ennek ellenére úgy érzem, hogy még jó néhányszor el fogom olvasni – mert el kell olvasni – a Száz év magányt.

(V. Ágnes, gimnáziumi tanuló, Kiskunhalas)

Levél Gabriel Garcia Marqueznek Kolumbiába

Tisztelt Gabriel Garcia!

Bizonyára megbocsátja nekem, hogy ismeretlenül szólítom meg Önt, ráadásul nem az Ön zenés-ékes nyelvén, de kiben is lehetne több megbocsátás az emberi gyarlóságok iránt rideg korunkban, mint az Ön meleg lelkében.

Meg kell vallanom mindennek előtt, hogy mindig is, első sorának olvasásától rajongtam az Ön írásaiért, de ettől még nem szólítanám meg Önt, hisz oly sok rajongott íróhoz sem közeledtem... Csakhogy az Ön egyik regénye, műve, alkotása, álma nem egyszerű „olvasmányélmény” volt számomra, hanem reveláció, életmentő parafa-öv egy fuldoklónak. Ön és a „Szerelem kolera idején” a teljes összeomlástól, a lelki haláltól mentett meg, mert visszaadta a hitemet, s evvel az életemet, hisz a hittelen élet nem emberi élet, csupán vegetáció. Elmesélem.

Nem tudtam én, honnan tudtam volna, hogy a tomboló kamaszszerelmek múltán, a legjobb úton haladva a bölcs, rezignált negyvenes évek közepe felé, úgy lángra gyúlhat még egyszer a lélek, mint zsarátnokfa a hajnali szél érintésétől éjfélig égett tábortűz közepén?

Nem tudtam én, honnan tudhattam volna, hogy ez a késő szerelem mennyivel lángosabb, követelőzőbb, kínzóbb és rombolóbb, mint az ifjúkori szerelem?

Nem tudtam én, honnan tudhattam volna, hogy szerelmes álmom durva megcsúfolása sokkalta közelebb von a halálhoz, a dermedéshez, az örüléshez, mint annyi más lelki kaland, amit elkövet az ember negyven-nyolcvanöt év során...

A halálba akartam menekülni a valóság, a létezés abszurditásából, csakhogy voltak bizonyos dolgok, melyeket meg kellett fontolnom: két gyermekem, sok-sok tanítványom, sok feladatom és hitem, vallásom. Odagyültek mind az egyik oldalra, míg a másikra a teljes összeomlás közelsége... Aztán, hogy hosszú – mérhetetlenül hosszú – idő után kikerültem a kórházból, már semmit sem találtam egykori világomból. A magányhoz, a kínhoz most még egzisztenciális lecsúszás is társult – munkanélküli lettem.

De nem ez, higgye el kedves Gabriel Garcia, nem ez volt a fő baj. Tudja, én irodalomtanár vagyok, vagy voltam, éspedig olyasféle, aki húsz éven át hitt mindabban, amit tanított, amiről a művészetek szóltak, s ezt az eleven hitet érezhették a tanítványaim, ezért rezgett több mint húszezer órán át a levegő a teremben, mikor egymásra találtunk hárman: a gyerekek, a mű és én, a tanár. És most egyszerre ez a hit veszett el nyomtalanul: rutintanár lettem, ki persze álmából fölverve is elemeztetni tud egy verset, okos kérdésekkel csalogatva ki a tanulókból a mű eszmei mondanivalóját. De jaj, hát erről szólna az irodalom tanítása? Jaj, hát hogyan tanítson szépre, jóra és igazra és barátságra és szerelemre és hősiességre és hazaszeretetre, de akár csak egy pillangó röptére is az, aki nem hisz a szépben, a jóban, az igazban, aki nem hiszi többé, hogy létezik szerelem.

Ezt nem tehettem, lássa be tisztelt Gabriel Garcia! Nem taníthattam többé, de enélkül meg olyan üressé vált az életem, hogy ismét az öngyilkolás mámoros-önfeledt végső megoldása felé röptetett.

És ekkor szólt közbe Ön, igen éppen Ön, tisztelt Gabriel Garcia Marquez, annyi határon túlról, oly sok mérföldnyi távolból, és mégis innen közélről, a legbenső szomszédságból. Olvastam én már annak előtte is a „Szerelem kolera idején”-t, hogyne olvastam volna, és szívem-agyam megsejtette nagyságát, remekmű voltát... De most valami más volt! Egészen más!

Először is meglazította torkomon a csontmarkú magány szorítását, mintha a sivár odúba, ahol élek évek óta már, egy igazi jóbarát lépett volna, aki halk, bölcs és szárnyasan szép mondataival átandalítja az embert egy tisztább, jobb világba.

Lassan, nagyon lassan olvastam ezt a regényt, noha gyors olvasó vagyok általában... most lassan, szinte laponként mértem át ujjaim közt az elcsurgó időt, az Ön idejét és az én időmet és Fermináét és Florentinóét, és fohászkodtam magamban, hogy jaj, csak el ne fogyjon, jaj, csak vége ne legyen, hogy jusson még belőle holnapra is, hogy legyen mellettem valaki holnap is, akire érdemes hallgatni. Bár sohase tanult volna meg Ön, Gabriel Garcia olyan átkozottul jól komponálni, akkor talán végtelen regényt írt volna, s én végtelen időig olvashattam volna azt, hogy soha többé ne fájjon az egyedüllét, az üres és süket csönd, amit az Ő hiánya teremtett bennem. De egyszer csak a regény véget ért...

És akkor – egyszerre csak azon kaptam magam, hogy mondataimnak súlya lett újra, hogy verselemzés során ismét ki tudom mondani azt a szót: szerelem, s hogy ennek a szónak van hatalma, értéke! Nem gyógyultam fel a halálos ütés okozta sebemből, nem! Az Ön gyógyszere ennél jóval rafináltabb, hatásosabb volt. Arra tanított meg, hogy ne is akarjak kigyógyulni, ... arra tanított meg, hogy tudjak türelmesen várni, magányosan, viszonzatlan szerelemmel élni. Titkot súgott a fülembe, tisztelt Gabriel Garcia, fontos titkot: számomra az örök szerelem jelképe többé nem Rómeó és Júlia lesz, nem a „tilos, de mégis kell, a halál árán is”. Az én számomra ezentúl Florentino és Fermina jelenti majd az örök szerelmet, a „tessék, szabad, de várj türelmesen”!

Így hát most várok!

Köszönettel és el nem múló tisztelettel, egy kicsiny, de nagy irodalmú közép-európai országban élő híve

(M. György, tanár, Budapest)

Anyám könnyű álmot ígért

Rögös, nehéz életutat jártam be. Szenvedéseimért, hibás döntéseimért magamat okolom, bár az akkori rendszer is erősen behatárolta lehetőségeimet, életvitelemet. Tanárként láttam, hogy mennyi mindent másképp kellene csinálni. Anyaként éreztem, gyermekeimnek mire lenne leginkább szükséges. Feleségként szintén többet, jobbat akartam! De nem tettem (tehettem?) semmit. Ez a kettősség, meg a rám nehezedő sok-sok nyomás nagyon megviselt. Nem töltöttem még a 40 évet sem, amikor jelentkeztek – mintegy tiltakozásul – a pszichoszomatikus elváltozások. Kötelességeimet görcsös igyekezettel, kínos pontossággal elláttam, de a pihenés, az öröm, a lélek ünneplőbe öltöztetése elmaradt az életemből, helyette állandósult a fejfájás, a feszültség – főképpen a gyermekeim, családom rovására

Mikor, hogyan kerültem ki az átkos taposómalomból? Akkor, amikor a stressz meg a fejfájás a kórházba juttatott. Sokizület-gyulladás – állapították meg, s ez még nem volt elég. . Szinte elviselhetetlenné tette helyzetemet, hogy a lányom az unokámmal és a fiam elhagyta az országot – különböző sérelmek, illetve az engem ért méltánytalanságok miatt. Most aztán nagy-nagy magányomban volt időm megállni és gondolkodni. Végül a kínzó testi-lelki fájdalomban magamra találtam. Nem volt könnyű!

Ekkortájt olvastam másodszor Sütő András: Anyám könnyű álmot ígért c. könyvét. Fölis-mertem, hogy a Pusztakamaráson élő emberek nálam sokkal kiszolgáltatottabbak, százszor többet szenvednek. Magukba roskadtak-e, naponta siránkoznak-e sérelmeik, veszteségeik

felett? Bizony nem! Teszik a dolgukat. A Sütő család, a többi romániai magyar családhoz hasonlóan, nagyon szegény, ennek ellenére kuláklístára kerül, sőt otthonukból is kilakoltatják őket. Azóta fáj oly gyakran az író édesanyjának a feje.

Ilyenkor „fáradt és fénytelen a hangja. Szótalanul dolgozik, de a kendő fehér sikolyára már a kert végében fölfigyelek.

– Mi baj, édesanyám?

– A fejem...

– Gyakran fáj a feje?

– Megérett már a fájdalomra.

– Menjünk orvoshoz.

– Fölösleges.”

Lám, én mennyit siránkoztam fejfájásaim miatt! S mennyi megaláztatást, embertelenséget kellett elviselniük ezeknek az embereknek. Be kellett látnom, hogy sokszorosan fájdalmasabbak, göröngyösebbek ezek az utak, „ahol is nem a szférák zenélnek, hanem parasztgyermekek sírnak.” Ütöttek-e meg engem egyszer is? Soha! Noha szóval, megkényszerhelyzetekkel is porig sújtható az ember, azért a tettelegesség, az arcücsapás – főleg idős fejjel – mégis szörnyűbb. Pedig ezt is el kellett viselniük. „Az őrmester fel és alá sétálva üvöltözött, mint akkortájt az egész történelem. Azt kérdezte: a sor melyik végén kezdje a pofozkodást. A parasztok nem szóltak semmit. /.../ Az őrmester egy percet adott nekik, döntsék el egymás között, melyik legyen az első, akit kézhez vesszen. /.../ Akkor egyikük megszólalt, és azt mondta: ha lehetséges, halasztódjék el a pofozás. De ha nem lehet elhalasztani, akkor ő – a felszólaló – legyen az első, mivel az ember, aki a pad másik végén reszket, az éppen az apja, és azonkívül még beteg is. – Akkor vele kezdjük!”

Legeslegjobban a lányom és a fiam távolléte fájt, illetve ennél is jobban, hogy nem adtam meg mindazt, amit megadhattam volna. Ma már tudom, olyannak kell lennie a családban a lelki környezetnek, amely feltölt, megnyugtat, ahol új erőre kapunk, és fel tudunk készülni a holnapok nehézségeire, ahol biztonságban érezzük magunkat. Rettegtem attól, hogy falat emel közénk az idő. Szent Mónika tanított meg arra, hogy az ima áthidal időt és teret. Általa megtaláltam a „türelmet, az események alakulását Isten gondjaira bízom”. Nagyon jól tettem! – igazolt a sors.

Szívesen időzöm még egy kicsit a regénybeli nagyapónál, aki „elköltözött” édesapám karakterét idézte fel számomra. Az emberi lét egyetlen értelmét ő is a munkában látta. Ő is „... hitte, hogy Isten létezik, de a hit gyakorlásával járó ceremóniát számúzta az értelmes cselekedetek rendjéből.” A mi apánk is ritkán ment el a templomba, arra viszont ügyelt, hogy mi ott legyünk a vasárnapi szentmisén. Tisztelte az ünnepeket, ilyenkor a világért nem dolgozott vagy dolgoztatott volna!

Abban az összekuszált világban mi adott erőt a romániai magyarságnak? Hogyan tudták megőrizni töretlenül az igazságérzetüket, a szókimondásukat? Erre is találunk példát Sütő András naplójegyzeteiben. Pusztakamaráson a lakosság 90 %-a jobbágyivadék, mégis azt firtatja a rajoni megbízott, az osztályharcot miként lehetne tovább élezni. Az író édesapja „úgy vélekedett, miszerint inkább az ekevasat kellene élezni a jó kenyér érdekében”. Válasza nem tetszett, a következő alkalommal felszólították hát: A kulákok hagyják el a termet! A megtűrték, az ottmaradottak szégyenkeztek, pironkodtak. – Röstelkedés helyett inkább szóltatok volna, hogy nem igazságos, amit az igazság nevében a szegény ember ellen elkövettek – mondja anyám a fakanállal hadonászva.”

Megismétlem a kérdést: mi adott erőt nekik, illetve mi adott erőt nekem a „föltámadáshoz”? A HIT! Mindig is hittem Istenben, de tanító lévén vallásomat nem gyakorolhattam, így veszítettem el önmagam. Nem áltatom magam, de ha időt szakítottam volna rá, lelkem mélyén megleltem volna a lehetőséget – ebben ma már biztos vagyok. Az is igaz, akkoriban túlságosan egyedül álltam ezekkel a kérdésekkel... Bár az is lehet, hogy elengedtem magam mellett azokat, akik megfogták volna a kezem. Mindenesetre az „Anyám könnyű álmot ígért” kínzón vetette fel bennem ezeknek a kérdéseknek a végiggondolását, mély és őszinte meditációra készítetett:

„Vasárnap lévén, szólnak a harangok, az úton, ünnepi ruhában, feltűnedeznek a serényebb templomjárók. /.../ Anyám utánuk néz, majd hozzám fordul: – Egyszer te is elmehetnél. /.../ Pogány érveimre anyám, félelmetes erejű gyöngédségével és mosolygós támadásával válaszol. Érveinek legmakacsabbika, miszerint vallás nélkül gyávák az emberek Lám, a vértanúk, akiket felfalattak az oroszlánokkal. – Majd ha szükségem lesz rá, te is visszatérsz a te istenedhez, akit elhagytál, és aki nem hagyott el téged.”

A könyv nyomán döbrentem rá igazán, mennyire hiányoztak nekem a szertartások, milyen fontos funkciót töltenek be az életünkben. Ahogyan Sütő András, többek között, a halottak napi gyertyagyújtásról ír: „Rongy ember, aki nem tiszteli az elődeit és a halottait.” Az író édesanyja sem fogalmaz elnézőbben: „... aki menet közben, mint fölösleges terhet, eldobálja a halottait: a rossz lelkiismeret terhét cipeli tovább, hacsak nem oly erős ez a lelkiismeret, hogy minden kibírjon.”

Sokáig és alaposan végig kellett olvasnom a könyvet, minden szaván elgondolkodni, de mire a végére értem, sikerült talpra állnom. Hálát adok Istennek a lehetőségért, hogy látom a felkelő napot, láthatom „a ködöt a réten tekeregni, majd elszállingózni...”. Istenem, köszönöm az erőt, hogy unokámnak megadhatom azt, amit gyermekeimmel szemben elmulasztottam. Meg azt, hogy megkaptam a várakozás és a beteljesülés örömét – amikor is magamhoz ölelhetem őket, a szeretteimet. Köszönöm a hitet, amit adtál, én Uram, istenem!

(Sz. Antalné, Tiszaalpár)

Szülőföldem

Nagyapám nagyon örült a születésemnek. Éppen 60 év volt közöttünk. Ha alkatilag nem is, de lelkileg hasonlítottunk egymásra. Mire a cserfes, közvetlen kislánykából felnőttem, komor, életunt ember lettem. Nem érdekelt sem a nagyapa, sem a nótái. Azt, hiszem, nagyapa sokat kesereghetett emiatt. Főiskolás koromban kezdtem hozzá „visszatérni”. Nagy hatással volt rám az etika tanárom. Azt tanította, hogy aki nem tiszteli az elődeit, a múltját, az nem méltó a jövőre. Szomorúan állapítottam meg magamban, hogy én olyan sok híres embertől, emberről olvastam. Olyan sokmindenkiért lelkesedtem. Becsültem tanárokat, lelkészeket, de őt, a nagyapámat, aki nélkül nem is élnék, őt, aki gondoskodásával körülvelt – semmibe vettem. Ezzel a felismeréssel kezdődött új életünk.

Nagyapám életén is látszott: a XX. század nem volt eseménytelen. Történeteinek át megismertem a grófi, paraszti világot. Szinte vele izzadtam a bányában, aggódtam beteg feleségéért, mentem a háborúba. Vele együtt adtam az éhező zsidónak, sírtam a téveszesítéskor. Soha olyan mesélőt nem ismertem, mint őt. Közben dalolt nekem katonanótákat, békeidők slágereit. Nagyon szerettem őt, de mégis egyre kevesebb lett rá az időm. Még a vékakötést is megtanította velem, de finomítani már nem tudta mozdulataimat. Kórházba került és egy héten belül meghalt. Csendesesen, békésen.

Én dühös voltam. Magamra, mert nem volt rá időm. Rá, mert soha nem vágyott magasabbra. Olyan bölcs volt és alig tudott róla valaki. Van egyáltalán értelme a kisemberek életének?! Ez volt a kérdésem. Persze, tudtam rá a feleletet.

A feleletet leggyönyörűbben, mégis, Tamási Áron fogalmazta meg Szülőföldem című könyvében. Nem tudom, hányszor olvashattam el már addig és azóta ezt a művet. Egyre jobban ízlelgetem és érlelem magamban. Tamási itt nem az országosan ismert ember, hanem teljesen hétköznapi, a falujába hazautazó író, aki úgy érzi, ott az otthona, de már oly sok mindent nem ért, oly sok minden idegen neki. A könyvet áthatja az a mélységes tisztelet, szeretet, amit Tamási érzett édesanyja, testvérei, családja iránt.

Amikor elkezdem olvasni, akkor elszakadok ettől a világtól. Belemerülök nemcsak az erdélyi család, falu életébe, hanem valahogy az én nagyszüleim, dédszüleim életébe is. Nem tudom hogyan, de Tamási Gáspár, meg a sógor alakjával ott az én két nagyapám. Talán a hasonló karakter teszi. Az egészségesen tréfás arc és beszéd, ami csak egy parasztemberre jellemző.

A temetés után olyan hihetetlennek tűnt, hogy velem ez megtörténhetett. Nem tudtam visszatérni a való életbe. Állandóan a képzeletembe, az álmaimba menekültem. Ő biztos volt a számomra és hirtelen eltűnt. Ahogy ezen gondolkodtam, egyre szomorúbb lettem. Tudtam, mindannyian eltűnünk. De vannak, akik után könyvek, filmek, szobrok maradnak – míg mások nyomtalanul hagyják el ezt a földet. Mi szükség van ezekre a nyomtalanokra? Miért van az, hogy néhány száz ember nevét megismeri az egész világ, mások pedig, akik ugyanolyan okosak, tehetségesek, ismeretlenek maradnak? Hát érdemes így élni?!

A Szülőföldem ezekre a kérdésekre adott nekem igenlő, életigenlő válaszokat. Akkor, a gyászomban, és azóta is. A könyv utolsó mondata a hitvallásom: „Miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk, s a föld, amelyen élünk és meghalunk.” Tamási Áron írása segített abban, hogy feldolgozhassam magamban a nagyapám halálát. De ennél többet is adott. Segített abban, hogy a munkámat jobban végezhessem: figyeljek jobban és értékeljem a gyerekek egyedi, különleges voltát. Segített abban, hogy átértékeljem a világról alkotott véleményemet: a világ nem csak a látható, időtálló alkotásokból áll. Minden egyes igaz ember, minden jóakarat, mosoly, segítő kéz egyaránt építi a jövőt. Bár ezekről sokszor csak egy-egy család, baráti kör vagy éppen csak két ember tud...

(B. Erna, Jászberény)

Fekete István nyomában

Édesanyám szeretettette meg velem a könyvet. Nyomdász volt, így igen magasra állította a mércét, szerinte nem csak a könyv tartalma, hanem a megjelenése is fontos. Így kaptam tőle – mikor még olvasni sem tudtam – a szebbnél szebb képeskönyveket, melyeket máig is őrzök. Az emlékem, amit el akarok mesélni, nyolc éves koromban történt.

Olvasni épp úgy szerettem, mint autózni. No, persze, autónk nem volt, de édesapám gépkocsivezetőként dolgozott, s a szünetekben gyakran vitt magával vidékre. Imádtam ezeket az utazásokat. Ezen az emlékezetes napon is volt egy vidéki útja, de hiába könyörögtem, nem vihetett magával. Vigasztalhatatlan voltam, mert egy izgalmas kirándulás helyett napközibe kellett mennem, amit utáltam. Annyira szívemre vettem a dolgot, hogy egész nap csak ültem a terem egyik hátsó padjában és búslakodtam. Az ebéd sem esett jól. Délután már legszívesebben csak aludtam volna. Előbb értem haza, mint szüleim, és fáradtan ledőltem az ágyra. Anyukám kérlelő hangja ébresztett:

– Mi baj van, kislányom? Csak nem vagy beteg? Nézd, milyen könyvet hoztam neked!

Annyira azért nem voltam rosszul, hogy azonnal fel ne üljek megnézni. Én a könyvet lestem, édesanyám meg engem. Ugyanis tele voltam pöttyökkel. – Rubeola. Egy hét szobafogság – szólt az orvosi diagnózis.

Ezalatt a hét alatt olvastam el életem első regényét, mely azután hosszú időre meghatározta irodalmi érdeklődésemet. Ugyanis Fekete István Tüskevár című ifjúsági regényét vette meg nekem akkor édesanyám. (Ez a mű akkor még nem volt kötelező olvasmány.) Én voltam a világ legboldogabb betege, hiszen olvashattam kedvemre, ráadásul az elmaradt „kirándulást” is pótolták az író gyönyörű tájleírásai. Külön érdekességet jelentett számomra, hogy kitekintve az ablakon vastag hótakaró borított mindent, én pedig a nyárban kalandoztam Gergővel és az öreg Matulával... Azt hiszem, nem szorul különösebb magyarázatra, hogy ettől kezdve miért kértem minden ünnepi alkalomra Fekete István könyveit ajándékba. Rövid idő alatt ott sorakozott a könyvespolcomon a Lutra, a Hú, a Bogáncs, a Téli berek. Amit pedig nem kaptam meg, kikölcsönöztem a könyvtárból. Negyedik osztály végén a jó bizonyítványomért tanítónénimtől pedig a Kelé-t vehettem át.

Manapság egyre ritkább kedvtelésnek számít az olvasás mind a felnőttek, mind a gyerekek körében. Csak sajnálni tudom azokat, akiket nem érintett meg egy-egy könyv olvasása közben az az érzés, hogy milyen tág a világ, és mindenhová eljuthatunk olvasás közben, a gondolat szárnyán.

(G. Lászlóné, Budapest)

Amikor kisfiam tíz éves volt, munkahelyet kellett változtatnom. Betegsége miatt – asztmás – őt is kénytelen voltam magammal vinni. Új iskolánkban szeretettel fogadtak bennünket. Boldogan tapasztaltam: itt valóban rám van szükség. Hamarosan kiderült, gyermekem szinte mindenben túl tesz új osztálytársain. Az olvasás kedves elfoglaltsága volt. Negyedikes létére megbirkózott a négy-ötszáz oldalas kalandregényekkel is.

Egy alkalommal a könyvtárban keresgélünk valami olvasnivalót. Gyermekem hosszas kotorászás után megállt a Fekete István regényeit tartalmazó rekesz előtt ... és kiemelte a Csí-t. Földbe gyökerezett a lábam. Végképp nem értettem a választását, s valami fájó, rossz érzés lett úrrá rajtam. Hiszen ezt a könyvet már olvasta, még másodikos korában. Szemébe tekintve azonban láttam, hogy most erre van szüksége. Otthon, természetesen rögtön nekihasalt.

Mikor végzett az olvasással, odabújtam mellé és kértem, mondja el, miről szól ez a könyv. Csöndesen, részvétellel mesélte el a történetet. Megkerestük a neki legjobban tetsző részleteket. Könnyekkel a szemében olvasta: „Fáj, fáj, jól tudom, de elmúlik. Nem kívánhatsz Rínél különb párt. Látom a szemén, hogy szeret. Ne akarj törvénybontó lenni, mert elpusztulsz, és elpusztulna a nemzetség, és nem lennének fiókák. Ugye, ezt nem akarod?”

Majd ezt a részt kereste meg: „Hogy maradtál volna egyedül? Én mindig itt vagyok – és hívón felreppent a levegőbe. – Ez a törvény – gondolta Vít, és most már új reményekkel suhant Rí mellett.”

Ekkor megértettem, hogy a beteg, magányos kismadár történetében saját sorsára ismert. Ekkoriban asztmája is felerősödött – naponta ötször szedett gyógyszert. Hiányoztak elhagyott kis barátai is. Így nem csoda, hogy a könyv minden mondata a szíve mélyéig hatolt. És reményt adott. Hiszen Vít is meggyógyult. Új társra lelt Szerették.

(S-né S. Hajnalka, Balassagyarmat)

Talán a téli bezártság volt az oka, hogy az első igazi tavaszi napon motorra ültem és szinte belerobbantam az újjászülető szabadságba. Mámorító érzés volt, ahogy fogytak a kilométerek, és a vakító nap ellensugaraiban nem vettem észre az elém kanyarodó teherautót... Az utolsó pillanatban kétségbeesetten fékeztem, de már késő volt.

Rövid kórházi vizsgálat következett. Szerencsére semmi komoly, csak a térdem... Többszörösére dagadt, mozdítani sem bírtam. Hosszan tekergő rögzítőkötés került rá és előírták a gyógmódot: fekvés, fekvés! Ez valóságos ítéletként hangzott. Vizsgák előtt álltam, de könyvtárba járni, tanulni, utazni ebben az állapotban... Talán egy elvesztegetett évembe fog kerülni ez a sérülés... Ráadásul édesanyám kórházban volt, műtötték, neki is szüksége lesz segítségre. Testvérem nincs, apám meghalt... De mindezt már otthon fekvve, bepólyált lábbal, mozgáskorlátozottan gondoltam végig. Egy baleset mindig rosszkor jön. De úgy éreztem, ez a legrosszabbkor következett be. Nem láttam megoldást, bármennyit tűnődtem.

Hogy eltereljem a gondolataimat a hiábavaló tépelődésről, valami olvasnivaló után néztem. Olvasni legalább fekvve is lehet. De olyasmit kerestem, ami illett a hangulatomhoz: komorát, sötétet. Gondoltam, a más baja talán eltereli a figyelmemet a sajátoméról. Így akadt a kezembe Fekete István Éjfél után című elbeszélése. Már a címe sokatmondó volt: az éjszaka legsötétebb időszakát idézte. És valóban, nem csalódtam. Az első oldalak igazolták elképzelésemet: egy rokkant, félkarú katona tartott hazafelé a háború után, kiégett harckocsik és romadólt falvak közt. Kis batyuján kívül csak sebesülése kínzó emlékét és a kórházzsagot hurcolta magával.

Belemélyedtem az olvasásba, úgy éreztem, társra találtam a bajban. Olyan társra, aki maga is vigaszra szorulna, talán jobban is, mint én. Annak az embernek, a könyvbélinek, végképp nem volt senkije, semmije. Ám néhány oldal után döbbenetesen vettem észre: cserben hagytak! A katona, akinek még ép teste sem maradt meg, csak egy kóborló kutya szegődött társául. Rokkantan, és kilátástalan helyzetben elkezdte építeni a jövőjét! Sokan bolondnak nézték, amikor földet igényelt, de ő, ép keze munkától sajgó fájdalmát a reménnyel és hittel gyógyítva otthont, családot teremtett magának.

Letettem a könyvet és hosszan néztem bepólyált lábamat. Hát így is lehet? A történet kétszeresen is igaznak tűnt. Egyrészt, mert olyan valóságos volt, hogy akár meg is történhetett, másrészt, mert valami újat mutatott, valami igazán emberit: az örök reményt. Az a katona sokkal mélyebbre süllyedt sorsában, mint én. Mégis felállt! Én is megpróbáltam felállni, igazából... A rögzítőkötés jól tartott. Merev térdel ugyan, de sikerült néhány sántikáló lépést tennem. Aztán még többször is próbálkoztam. Fárasztó volt, de azért ment. És tulajdonképpen van még némi időm a vizsgákig... és ... mintha ... nem is fájna olyan nagyon. Valami kis remény kezdett éledezni bennem. Másnap pedig bementem a kórházba meglátogatni édesanyámat.

(H. Tibor, könyvtáros-tanár, Ajka)

Az Aranykéz utcai szép napok

A könyvet, a legszebbet, nyomdász nagyapám elárvult könyvespolcán találtam az ötvenes évek elején. Régi könyv volt, 1916-ból való, a Tevan Nyomdában készült Békéscsabán. A nagyapám volt a szedője, de ennek akkor, 15 évesen nem tulajdonítottam jelentőséget. A könyv szépsége fogott meg, a merített papiros, a tipográfia és a címlap kalapos hölgye cilinderes lovagjával a gázlámpa alatt. Nagyapám megkeseredett öregember volt. Míg élt,

nem tudtam vele beszélgetni, a könyvvél való találkozásom idején pedig már *nem lehetett* –
kint lakott a temetőben.

A Krúdy-novellákat sokszor el kellett olvasni, akár a verseket, és Major Henrik apró
fametszetei úgy simultak a szövegbe, mint emlékkönyvbe a lepréselt virágok. Enyhe
dohsága – a régi könyvek sajátja – már az első mondatok után ibolyaillattá lényegült át és én
az elbeszélések hősnőjévé. Vadlúdkisasszony voltam és Szerafín, Estella és Eszterfi Eszter.
Én haltam bele a szerelembe, én ejtettem narancsvirágot Pankotai lába elé, és még ma is,
annyi év után is, belszajdul a szívem, ha hideg őszi estéken vadlúdkialtást hallok a magasból.

Míg olvastam, *én* lettem *ők*. A metamorfózis teljes volt és tökéletes: lábamra atlaszcipőcske
simult, vállamra csipke, fejemre florentin kalap. Szoknyámon kis kék nefelejcskek voltak,
koszorúcskák, mintha valamely régi imakönyv lapjai közül vették volna a mintákat.

A gimnázium falai között akkoriban a „Hűség” és „Hála” éneke visszhangzott, Krúdynam még
a neve sem volt beírva könyveinkbe. Anyám átalakított ruháit viseltem és egy sokszor
megtalpalt félcipőt. Órákon verseket olvastam a padtető alatt, és iskola után minden nap sorba
álltam kenyérért. Nagy napok estéjén az ifjúság gázolaj szagú fáklyákkal vonult végig a
városban, a felnőttek „egyenlődenben” jártak, lehajtott fejjel, hogy ne lehessen látni a
pillantásukat. Nem tudom, nagyapámnak mit jelentett az Aranykéz utca, de nekem menedék
volt, ahová sokszor visszatértem a vigaszért: az a legcsodálatosabb, hogy élünk.

(J. né B. Tünde, Makó)

„És lámpást adott kezembe az Úr”

Most, hogy 67 éves lettem, újra és újra visszagondolok a régi szép és szomorú karácsonyokra.
Szinte hihetetlen, hogy milyen gyorsan elmúltak az évek, és mégis, milyen pontosan
visszaemlékszem az 1942-es év karácsonyára.

Háború volt! Édesapám az orosz fronton harcolt, így édesanyámmal ketten voltunk. Akkor
még csak 12 éves kislány voltam és nagyon vártam, hogy mit hoz a Jézuska, mit kapok
karácsonyra. Csak egy karácsonyfaágunk volt, amelyre felraktuk a betlehemi csillagot, egy
gyertyát és egy-két szem szaloncukrot, s egy régi angyalhaj-szálat. A karácsonyi ajándék egy
kis csomag volt, és az édesapámtól érkezett, várva-várt „tábori postai levelezőlap”, melyen
édesapám nagyon boldog ünnepeket kívánt nekünk messze Oroszországból és azt írta még,
hogy gondolatban velünk van. Édesanyámmal nagyon szomorúak lettünk, csak sírtunk,
sírtunk, majd énekeltünk szép karácsonyi énekeket. Utána kibonthattam a kis csomagot,
amelyben Aldrich: „És lámpást adott kezembe az Úr” című könyve volt. Nagyon örültem
neki.

Sokáig fennmaradhattam szenteste, és elkezdtem olvasni a könyvet és csak olvastam,
olvastam. Közben sírtunk, de már nemcsak a magunk szomorú sorsán, hanem a könyv
szereplőinek sorsán is.

Azután később is csendes estéken újra elővettük a könyvet és egy-egy fejezetet felolvastunk
belőle. Én, mint kislány elábrándoztam azon, hogy ha nagy leszek, mi lesz velem. Férjhez
fogok-e menni, lesznek-e gyerekeim? Elhatároztam akkor, hogy ha igen és kislányom lesz,
Laura lesz a neve, mint Abbie Deal nagymama unokájának. (Ez később valóra is vált!)

Az édesapámtól még egy „tábori postai levelezőlap” jött, több nem. Sajnos, 1943 januárjában
a többi katonatársával együtt a Donnál meghalt.

Abbie Deal nagymama mondta a gyerekeknek egyszer, hogy „a gyermekkori karácsonyok emléke egész életünkre megmarad.” Ez így igaz. Ez a könyv átsegítette az édesanyámat és engem is a nehéz időszakokban, azzal, hogy erőt meríthettünk belőle.

(F. Endréné, nyugdíjas, Abda)

... A kisváros polgári iskolája, ahol egy éve lettem pályakezdő tanár, megszűnt. A szerzetes nővéreket, akikhez az iskola tartozott, kártérítés nélkül kiutasították. A városka új parancsolói engem is „megmértek”... s büntetésként 1949 őszétől áthelyeztek a város központi iskolájából a több mint egy órai járásra fekvő kisközség iskolájához. Még sem aszfalt út, sem autóbuszjárat nem kötötte össze a falut a várossal. Nem a nagy távolság okozott mélységes elkeseredést bennem, hanem hogy éreztem, megkezdődött a diktatórikus módszerek, „a lélek rejtegetésének” az időszaka. A falu gyermekei felé – ismeretlenül is – nagy szeretet áradt belőlem. A száraz évszakokban pedig, a korábban részletre vásárolt kerékpárom biztatott segítségnyújtással a távolság legyőzéséhez. Csak az a kérdés nem hagyott nyugodni: hogyan lehet élni hitetlenséget követelő, zsarnoki uralom alatt?!

Aldrich: „És lámpást adott kezembe az Úr” című könyvének gondolatai kezdtek meg lelkemben a rendcsinálást.

„S mert hosszú volt és meredek az út
S magányos, sötét tájon vitt keresztül:
Ím, dalt fakasztott ajkamon
És lámpást adott kezembe az Úr”.

Joyce Kilmer bevezető sorai meggyőző erővel rázták fel lelkemet. Bármilyen nehéz élethelyzetben, az Úr lámpásának a fényét sohasem szabad szem elől tévesztenünk. Ő a rosszat is a javunkra tudja fordítani. Abbie Deal mérhetetlenül sok szenvedéssel, lemondással teli élete végül csodálatosan széppé teljesedik ki: olyan békességet nyer lelkében, amelyet a világ minden kincse, hírneve sohasem adhat. Abbie azonban a hatodik vajúdasakor is, előzőleg hóvihartól életveszélybe sodorva, már csak tudata legmélyén, ösztönösen kapaszkodva a fénybe, de megőrzi az Úr lámpását.

Mikor először mentem ki új munkahelyemre, s az iskola előtt leszálltam a bicikliről, az épületből kilépve egy leendő kolléga felém kiáltott: „Újabb áldozat?” Abbie Deal humor-szeretete lopódzott elő hirtelen belőlem, és régóta először, őszintén tudtam mosolyogni. Aztán a napok gyorsan múltak. A nyolc fős kis tantestület lelkes csapatként dolgozott. Mindenki rövidnek találta a tanítási óráját. Főleg dicsérrel, segítséssel folyt a gyermekek nevelése, amit a melegszívű gyermekszereg hálásan fogadott. Örömről telt a munkában.

A bennem uralkodó félelemmel vegyes keserűség azonban továbbra is fogva tartott. Esős időszakban a sártenger miatt, téli, zord időben a hosszú télikabátom miatt gyalogosan tettem meg az oda-vissza mintegy 10 kilométeres utat új munkahelyemig. Aldrich csodálatos természeti képei úgy villództak bennem, hogy a didergés helyére sokszor a havas téli táj szépségeire való rácsodálkozás pillanatai léptek.

A „lámpásom” fénye, lassan ugyan, de mintha erősödött volna. Biciklizés közben gyakran dúdolgattam félhangosan kedves dalaimat... Abbie Deal lelke akkor kezdett megnyugodni, mikor a prérin való nehéz életet végre vállalni tudta. Én is kezdtem vállalni az új rendszerben rám kényszerített körülményeket, velejárókat, persze mindig úgy, mint Abbie, aki elsősorban önmagát, saját lelkiismeretét vállalta mindig, az Úr lámpását pedig fogta, vitte élete végéig. ”Nincs egyebünk az életben, mint a szeretet, mely fényt szór sötét utunkra.”

(K. Dezsőné, nyug. tanár, Gödöllő)

„Az élet játéka” – az élet ajándéka

(Öt vallomás Eleanor H. Porter könyvéről)

Az orvosi váróban ültem és szinte nem észleltem a külvilágot. Gondolatok százai kavargtak bennem, s múltam száz meg száz kockája villant át fényképezőgépként működő agyamon. Igen! Az eszem tudta, hogy nem lehet gyermekem, de a szívemben élt a remény, és hónapról hónapra lobbant és aludt ki, mint egy kis gyertyaláng. De volt reményem, amiből újra és újra erőt meríthettem! Hiszen annyi mindent megpróbáltam. Felkerestem mindenkit, aki csak segíthet... vagy mégsem? Hátha nem is lesz baj...?!

Később a rendelőben, az orvosom arcáról leolvastam a választ, és csak nehezen tudtam figyelni arra, amit mondott. Egyre csak az dobolt a fülemben, mint egy ítélet, nincs tovább, már remény sem lehet!

Próbáltam erősnek látszani, de az elkövetkezendő napok szinte eltűntek az érzékek tengerén. Mit is éreztem? Űrt, fájdalmat, keserűséget, és mérhetetlen haragot. Haragot a világ, és mindenki ellen. Úgy éreztem, minden körülöttem élő boldog, mindenkinek lehet gyermeke, csak nekem nem. Nem tudtam úgy elmenni egy kisbaba mellett, hogy ne az én sosem-lehet gyermekemet láttam volna. Ha gyermeket váró asszony jött velem szemben, legszívesebben átmentem volna az utca másik oldalára. Nehéz, gyötrelmes időszak volt ez az életemnek.

Egy ismerősöm egy napon könyvet nyomott a kezembe, mondván, olvassam el, nem bánom meg. Ez volt „Az élet játéka”. Egy szüleit elvesztő, számos sorscsapáson keresztül- ment gyermek története ez, aki erős, tiszta és küzd. Képes túlélni minden megpróbáltatást és keresni az értelmes, szeretet-gazdag életet. Ennek a gyermeknek a példája fordulót jelentett az életemben. Az élet furcsasága, hogy válságomból éppen egy gyermek segített ki! Ahogy olvastam a könyvet, úgy éreztem, erőt, elszántságot kapok ettől a kislánytól. Megfogant bennem a túlélés hite. Ha neki sikerült, nekem is sikerülhet...!

Elkezdtem keresni az életem szép és jó oldalát. Ma már tudok örülni mások örömének, gyermekének, sikerének. Őszintén megcsodálom a mások gyönyörű kisbabáit. Már nem vagyok keserű, ha terhes anyát látok. Segített a könyvbeli gyermek megtalálni a lelki békémet, életem új értelmét, a helyes utat. Persze, a szomorúság, legbelül, ma is ott bujkál, de megtanultam vele élni és új célokkal, szeretettel képessé váltta szeretni, örülni, boldognak lenni.

Az óvodában, ahol hosszú évek sora óta dolgozom, minden kicsi gyerek egy kicsit az enyém...

(K. Tiborné, Kaposvár)

Az 1940-es évek elején valaki megajándékozott egy könyvvel, Eleanor H. Porter: Az élet játéka volt a címe. Belelapoztam. Aranyos kislányképek mosolyogtak felém. Mindig is szerettem a gyerekeket. Igen gyorsan elolvastam elejétől a végéig. Nagyon tetszett. Bevittem az osztályba.

– Gyerekek, találkoztam egy árva kislánnyal. Elhoztam ide. Befogadjátok?

– Hol van? Itt mellettem elfér, úgyse ül itt senki!

– Ebben a könyvben rejtőzködik. Meg akartok vele ismerkedni? A kézimunkaórán közösen olvassuk. Mindig az olvas majd, aki azon a héten jó volt.

Alig várták a kézimunkaórát. Szünetekben Pollyannát tárgyalták. Észrevettem, hogy kevesebbet panaszkodnak egymásra, hogy a szegényebbekről már nem nekem kell gondoskodnom, hanem ők maguk is észreveszik, kis társuk előtt soha sincs tízórai, hogy a jobb tanuló óra előtt átveszi a gyöngébbel a leckét... A tanulmányi eredményükön is meglátszott Pollyanna hatása, mert hát jó szüleiknek, sőt, nekem is örömet akartak szerezni... A kedves szülők is észrevették, valami itt történt...! Igen örültek csemetéik ilyenén való változásának, s év végére minden gyerek tulajdonosa lehetett „Az élet játéka” című könyvnek.

A szeretetet adni kell! A szeretet győz! A gyermeki lélek oly fogékony rá, csak példát kell mutatni neki. A most hatvanéves „kis” tanítványaim, ha néha találkozom velük, mondogatják: Pollyanna sok mindenben átszegt. Hála Istennek, hogy megismerhettem!

... Nagy öröm ért 1983-ban, mikor megtudtam, hogy a Szent István Társulat megjelentette „Az élet játéka”-t. Vásároltam belőle, amennyi csak erőmből telt, s ajándékoztam, küldtem mindenfelé, ahová csak tudtam. Arra gondoltam: csak a szeretet számít! A szeretet alapján fogunk megítéltetni... hát tanuljuk meg a szeretetet! Ha nem állhatok az utcáskokra és terekre hirdetni, hát ez a kislány tanítson meg sokakat!

Hála istennek, ma már sok ilyen tartalmú könyv van, de sajnos, most meg kevesen olvasnak... Meg kellene mondani az embereknek...

(J. né Sz. Erzsébet, Budapest)

Több éve dolgozom az Idősek Klubjában, ahol mintegy harminc gondozottat látunk el. Beteg, megfáradt emberek, akik már csak pihenni járnak be hozzánk. Foglalkoztatásuk nagy gondot jelent, hiszen látásuk, hallásuk erősen romlott. Sokat törtem a fejem, mivel lehetne felfrissíteni őket, nemcsak fizikailag, hanem szellemileg is. Különféle irodalmi játékokat játszottunk, ezek nagyon sikeresek volt. Az utóbbi időben azután felolvasó délutánokat is rendszeresítettünk. Sok-sok könyvet olvastam fel, amit szívesen hallgattak, szeretik a vallásos jellegű családtörténeteket, a regéket, mondákat, ami hazánk történelmével foglalkozik.

A legnagyobb sikert azonban egy – tulajdonképpen – ifjúsági regény felolvasása váltotta ki belőlük és belőlem szintén. Az eset megértéséhez el kell róluk mondanom, hogy mint nagyon magányos, gyenge, megfáradt emberek, általában tele vannak panasszal, keserűséggel, akár az anyagi, akár a családi gondjaik miatt. A közösségben is nagyon gyakoriak az intrikák, viták, problémák. Mikor találkoztam Eleanor H. Porter: Az élet játéka című könyvével – ami nekem személy szerint is nagyon tetszett – nagy várakozással vittem „elérjük”, éreztem, hogy jó hatással lesz rájuk. A könyvről csak annyit, idézve a fűlszövegéből, hogy „egy hús-vér gyermek hódítja meg varázsával a felnőttek állig begombolkozott világát, szinte játszva. Mondanivalója, hogy öröme születünk a világra, mindig és mindenütt érvényes.”

A könyvet olvasva gyakran előfordult- s ez a véletlen műve volt-, hogy a felolvasott fejezet éppen egy köztünk is megesett élethelyzetet ábrázolt. A fejezet meghallgatása után minden unszolás nélkül beszélni kezdtek erről, kiértékeltek és megoldási javaslatokat kezdtek keresni. Például egy beteg társukat, aki már annyira ágynak dőlt és nem is akart felgyógyulni, felkeresték és szinte a könyvben leírt játékot játszva próbálták neki segíteni. Általában elmondhatom, hogy észrevehetően többet és jobban figyelnek egymásra, segítenek egymásnak. Nem keresnek okot a vitára, nem bántják egymást, s valahonnan a mélyből felszínre kerültek a megértő, gondoskodó, féltő szavak. Vidámabbak lettek, mert újra tudnak kedvesek lenni, tudnak játszani. Lassan megtanulnak ők is örülni annak, ami van, nem várni többet senkitől, semmitől.

Lehet, hogy nem csak a könyv tette, de érzésem szerint sokat, nagyon sokat segített. Örömet akartam szerezni a felolvasásával, s vártam is valamit, de ilyen hatásra nem számítottam! Számomra ez egy pici csodája az életnek... Összeszorul a torkom és könnyet csal a szemembe, amikor olyan esemény történik, ami ezzel a könyvvel kapcsolatos.

(S. né H. Regina, gondozónő, Berente)

Egy gyermekkori élményem jutott eszembe. Hetedik osztályos koromban Winnay Josefin polgári iskolai tanárnő volt a magyar tanárom. Hallatlan szigorú volt hozzánk. Nagyon féltünk tőle, ugyanakkor nagyon tiszteltük tudásáért, emberségéért. Értett hozzá, mivel serkentse tanítványai szorgalmát vagy figyelmét az órán. Például nem sajnálta az óra utolsó 5 percét könyvolvasásra fordítani, amit mi annyira vártunk, mert rendkívül érdekes, az érdeklődési körünknek megfelelő könyvekkel ismertetett meg bennünket. Emlékszem, egy alkalommal Pollyannáról hallottunk egy történetet, s mi mindnyájan megszerettük ezt a kis hőst. Naponta izgalommal vártuk, hogy mi fog történni vele. A kislány szülei elhaltak, s egy szörnyű, házsártos nagynénijéhez került, nagyon rideg körülmények közé. De Pollyannát ez nem zavarta, hisz ő mindig „játszott” az szó legnemesebb értelmében. Édesapja tanította erre a játékokra halála előtt. Arra, hogy mindennek lehet örülni. A kislány mesterien elsajátította a játékot, s bárkivel találkozott, gyerekekkel vagy felnőtten, magányossal vagy családdal, vidám vagy mogorva emberrel, mindenkinek elmagyarázta boldogságának titkát. Már az egész város ismerte a játékot, még a tiszteletes is, csak a nagynénije nem tudott róla semmit. Ehhez egy szörnyű balesetnek kellett bekövetkeznie. Ekkor Polly kisasszony is tudomást szerzett a játékról. Így tanult meg osztozni a mások örömeiben, míg végül ő is nagyon boldog lett ifjúkori szerelmével. Az egész regény azt sugallja, hogy öröme születtünk, s élni jó!

Negyvenhat év távolából is elevenen él előttem a tanárnő, aki nem is sejtette, hogy kis tanítványaiba milyen értékeket csepegtetett, amely elengedhetetlen kincset jelentett később is, a felnőtté válás nehéz útján.

Közben leérettségiztem, elvégeztem a főiskolát, én is tanár lettem. Mikor sok-sok év után viszontláttam a könyvet új kiadásban, úgy éreztem, tovább kell adnom a benne rejlő értékeket. Én is az óráim utolsó 5 percét használtam ki, meg az osztályfőnöki órákat e nemes célra. Tanítványaim ugyanúgy élveztek, mint egykor mi, az osztálytársaimmal. Alig várták a folytatást. Osztályfőnöki órákon meg is beszéltük, ki hogyan játssza a „játékot”. A gyerekek annyira komolyan vették, hogy otthon is erről beszéltek. A szülők tőlem kértek segítséget, hogy hol lehet beszerezni a könyvet. Megszerveztem, hogy a közelgő karácsony alkalmából minden gyerek ajándékba kapja meg a könyvet. Egy hét sem telt belé, jöttek a jelzések, hogy a szülők, a nagyszülők, a nagyobb testvérek is elolvasták már a könyvet.

Ez a könyv végigkísérte egész pályafutásomat. Sok-sok osztálynak, osztályfőnöknek, kollégának, barátnak javasoltam sikerrel a könyv megismerését. Közben eltelték „aktív”

éveim, nyugdíjas lettem. Mint hitoktató folytatom missziós munkámat. Hittantáborban is a legkedvesebb ajándéknak számított, ha valaki ezt a könyvet kapta... A könyv eljutott – rajtam keresztül – Kárpátaljára is, ahol nyári táborokban foglalkoztunk gyerekekkel, írást, olvasást tanítottunk nekik magyarul, énekeltünk, játszottunk, meséltettük őket, kirándultunk velük, történelmi ismereteiket bővítettük. Itt is előkerült Az élet játéka, még fogékonyabbnak éreztük őket, mint az „itthoniakat”, hiszen sokkal több nehézséget kellett nekik leküzdeni.

„Az élet játéka” még biztosan eltalál ezután is sok ember szívéhez. Hiszen mindannyiunkban nagy az öröm utáni vágy. S az olyan könyv, mely segít megtanítani, hogyan is éljünk boldogan és értékesen, soha nem veszít aktualitásából.

(L. Gyuláné, nyug. tanár, Kistarcsa)

Kedvenc könyveim közé tartozik Eleanor H. Porter: Az élet játéka” című könyve, mely mindig nagyon nagy hatást gyakorol rám. Pollyanna gyermeki öröme és játéka, melyet mindenkinek meg akart tanítani, nagyon megragadott engem. Rögtön úgy éreztem, nekem is meg kell tanulnom és minél több embernek átadnom az öröm játékát, és úgy élni, mint Pollyanna! Én, sajnos, nem vagyok olyan jó tanítvány és tanító, mint ő, de azért sokszor próbálom megvalósítani ezt az elhatározást. Szeretném megtalálni az örömet minden dologban, még ha nehéz is sokszor. Megkeresni mindazt, amiért hálás lehetek Istennek. Hogy egészséges vagyok, hogy van fedél a fejem fölött, van mit ennem, hogy családban élhetek, s még munkahelyem is van, ahol dolgozhatom, s nem vagyok kiszolgáltatott. Nincs háború és békében élhetünk! Még sorolhatnám tovább is mindazt, ami okot adhat az örömről, ha jól körülnézünk. A kérdés csak az, hogy körülnézünk-e, és hogy hova nézünk, csak a sok problémára, vagy megpróbáljuk a jót, a szépet, az örömet is észrevenni. Örülni a kórházi ágyon, nehéz anyagi helyzetben, munkanélküliségben, szeretetlen környezetben, problémák sokasága közt – valóban, sokszor nem könnyű. Pollyanna kedves szavai segíthetnek ebben: „Az embereknek bátorításra van szükségük. Az megduplázza természetes ellenálló képességüket...”, vagy „Segítsük hozzá, hogy az ember megtalálja a jobbik énjét, azt, amelyik győzni fog...”. Én szeretném, ha mindig tudnám játszani az élet játékát, az öröm játékát, mint Pollyanna, mások életére is áldást, örömet hozva.

(K. Eszter, Miskolc)

Pilinszky János verseinek ereje

„Mert elhagytanak akkor mindenek.
Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.”

Azon a napon úgy éreztem, mindennek vége. Pedig gyönyörű őszi volt. Melengető napsugarával, pompás színeivel mindenkit a szabadba csalogatott. Mi is, Zsoltival, a bátyámmal, már reggel útnak akartunk indulni a határba /Krumplit lehetett böngészni, mert a gépek sokat elhagytak.../. De váratlanul betoppantak Juliska néniék, a kedves barátok és megajándékoztak bennünket egy zsák jófajta somogyi krumplival. Így hát itthon maradtunk. Zsolti csak a garázsba szaladt el, de hamarosan – tőle szokatlanul – vissza is tért nagy sóhajtasok közepette.

– Nem jól érzem magam! – mondogatta.

– Menjünk el az orvoshoz! – tanácsoltam, mert ő ok nélkül sosem panaszkodik. Meglepetésemre beleegyezett. Nagyon megijedtem, gondoltam: itt valami komoly baj lehet. Addigra már hétrét görnyedve indult föl a lépcsőn. Felöltözött, s lassan értünk a földszinti ajtóhoz.

– Nem tudok továbbmenni! – jelentette ki. Láttam, hogy erős mellkasi fájdalmak gyötrik, és alig tud a lábán állni.

– Menj vissza! Szaladok az orvosért! – kiáltottam, s már futottam is. Csak az úton jutott eszembe, hogy elmúlhatott kilenc óra, és ilyenkor a doktornő már nincs otthon. Jaj! A rendelő nagyon messze van, rengeteg időt vesztek, ha odarohanok! Csodák csodája az orvosnő autója még a ház előtt állt, s találkoztam is vele. Visszafordult az úton, mert a bélyegzőt itthon felejtette... Föllélegeztem. Éreztem, itt minden másodperc számít, így gyorsan elhadartam, mi is a baj. (Bátyám évekkal ezelőtt súlyos szívinfarktuson esett át, s azóta is gyógyszereket kell szednie.) A doktornő azonnal jött is és megvizsgálta Zsoltit, aki addigra már átjutott valahogy a nagyobb szobába, s elfehéredve, verejtékezve, összehúzódva jajgatott az ágyon. Injekció, spray, hideg vizes mellkasi borogatás... azt hittük, így minden rendben lesz. Alighogy elment a doktornő, a fájdalmak újra kezdődtek. Semmi nem segített! Egyre rosszabb lett az állapota! Teljesen kétségbe estem. Édes Istenem! Mi lesz most?! Reszketve fogtam meg a telefonkagylót, s zaklatott hangon mondtam: Zsolti egyre rosszabbul van. (Ma már tudjuk, hogy egy ér záródott el a szívcsúcson, s ez okozta ezeket a borzasztó tüneteket.) A háziorvos pár perc múlva jött is, s azonnal a mentőket hívta. Összecsomagoltam bátyám személyes holmijait, s az utcán vártam a mentő érkezését. A mentősök összecsukható ágyon vitték le a második emeletről, egy szál ruhában. Tragikus volt nézni a szenvedő, esendő testet, a meggyötört lelket, a tehetetlenné vált fiatalembert. Kísérő nem mehetett vele, ezt már tudtuk.

Erzsikével, a barátnőmmel, minden erőnket összeszedve indultunk a szirénázó mentőautó után. Ahogy beültem az autóba, Pilinszky János verssorai villantak fel bennem: „Eljut hozzád a panasza? Hiába ostromollak? Köröskörül a félelem zátonyai ragyognak.” A kórházhoz vezető úton a táj és a lélek hangulata olyan volt, akár az „őszi vázlat”-ban: „... a csend törékeny és üres, a rét határokat keres. Riadtan elszorul a szíved, az út lapulva elsiel, a rózsátó is ideges mosollyal önmagába les: távoli, kétes tájakon készülődik a fájdalom.”

A kórházban barátaink segítségével elértük, hogy legalább várakozhattunk az intenzív osztály ajtaja előtt. A fehér falak közt rettegve ültem a hideg széken, minden neszre felriadva: „Örökkétartó pillanat! Vad szívverésem alig győzi csöndjét, csak nagysokára, akkor is alig rebben egyet a meglepett öröklét.” Nem tudom, mennyi idő telt el.

– Istenem! – töprengtem. – Mi történhet odabent? „Számíthatok rád, Istenem? Úgy vágyom a közeledre... Temess a karjaid közé, ne adj oda a fagynak, ha elfogy is a levegő, hívásom sose lankad.”

E kétségekkel teli várakozást egy zöld maszkos ápolónő rideg szavai törték meg. Miután tisztáztuk, hogy a beteg húga vagyok, beengedett az előtérbe és szigorúan meghatározta, hogy hova tehetem le a ruháscsomagot, majd az adataimat kérdezte. Félelmemben és zavaromban elfelejtettem a telefonszámunkat... Egy másik, még zordabb maszkos hölgy lépett be hozzánk. Közölte velem, hogy oly nagyfokú a bátyám szívének károsodása, hogy még lokalizálni sem tudták azt a területet. Semmi jóra ne számíton! – mondta, majd eltűnt. Kitántorogtam a szobából... Végtelen fájdalom és egyedüllét töltött el. „Kirajzolódok végleg a világból, mint csupasz falnak állított fogoly, külön kezel, kivételes magányban a tanúk nélkül dolgozó pokol.”

Barátnőm a folyosón várt. Zokogva borultunk egymás nyakába, és autóba ülve össze-vissza csatangoltunk a városban. Minden utunkba kerülő templomba betértünk és imádkoztunk...

Délután öt óráig így telt el az idő. Semmi másra nem tudtam gondolni, mint az élet-halál, a lét-nemlét hatalmas kérdésére. Semmi nem fontos, minden eltörpül emellett!

Estefelé visszamentünk a klinikára. Más orvos nyilatkozott és őszintén elmondta: pár napot még várni kell... akkor talán kiderül, hogy az újraélesztett beteg túléli-e a drámát. A küzdelem tehát tovább tart. Elbotorkáltunk a hazafelé vezető útig. „A lombok színe egyszerre kiégett, és elborult a tüzük az úton. Az arcunk és kezünk is sötét lett, és velünk együtt a paradicsom. Hátunk megett a kocogató kannák, s a szakadozó, poros fák között már fölmerült az alkonyati város.”

Hazaértünk. Édesanyánkat egyedül találtam. Rengeteget aggódott, már majd elsírta az összes könnyét. Bátorítottam. Tudtam, a reményt nem szabad elveszítenünk... álmatlanul forgolódtam, töprengtem egész éjjel. Pilinszky János összegyűjtött verseit olvastam, kerestem a napközben is eszembe ötlött sorokat... Vigasztalás, remény, megbékélés után vágyódtam és ezt próbáltam megtalálni bennük, „hisz a költő minden írása vallomás, gyónás, s az olvasót arra készíti, hogy őszinte legyen önmagához, s nézzon szembe az emberi lét végső kérdéseivel” – magyarázza Jelenits István. A versek olvasása, idézgetése, újraátélése, értelmezése valóban segített e napon, s az ezt követő napokon is. A „Harmadnapon” nyolc sora megmutatta azt a soha el nem törölhető reményt, mely természetünkbe íródott: „És fölzúgnak a hamuszín egek, hajnalfele a ravensbrücki fák. És megérzik a fényt a gyökerek. És szél támad. És fölzeng a világ. Mert megölhették hitvány zsoldosok, és megszűnhetett dobogni a szíve. – Harmadnapra legyőzte a halált. Et resurrexit tertia die.”

A bátyám azóta már rég túljutott – velünk együtt – e drámai helyzeten. Jelenleg nagyon jól érzi magát, szinte meggyógyult. Persze, rokkant nyugdíjas maradt továbbra is, de műhelyében alkotó módon dolgozik. Úgy érzem, e versek a fájdalom, az aggodalom és a kétségbeesés óráiban nem csak elmélyítették érzéseimet, hanem gazdagabbá tettek, közelebb vittek az emberi lét valóságos kérdéseihöz, megmutatták, hogyan kell – elszakadva a hétköznapi kicsinyes életfelfogásunkból – más nézőpontból szemlélni a világot, s benne az embert. Kiragadtak szűkös életemből és megvillantották előttem a végtelen tér képét... A szomorúságot, de reményt is sugalló verssorok erőt adtak nekem, s általam a többieknek, és segítettek újra megtalálni lelki egyensúlyunkat, békénket, hitünket... hisz Ő: „Harmadnapra legyőzte a halált. Et resurrexit tertia die.”

(O. Ágnes, Szentlőrinc)

„kiírni magunkból a rossz érzéseket...”

Idén váltam el több mint 10 évi házasság után. A férjem erősen ivott, s mi ilyenkor nagyon féltünk tőle. Mindannyiunknak, nagyobbik fiamnak is, az irodalmi pályázatokra történő felkészülés segített. Kollégáim szeretete, biztatása során kiírtam magamból azokat a rossz, megélt, kárba vesztett érzéseket, amelyek megnyomorították az életünket. Így kaptunk erőre. Mi nem adtuk fel! Íme, egyik versem:

Szívekben égni!

Úgy vágyom a hosszú éjszakákat
csillagszötte, vadlépte völgyeken,
hallgatni a sápadt arcú csendet,
s a holdra, a sárga fénybohócra
ránevetni kékszemű, megtört perceke

Úgy vágyom a sikoltó széllel szállni,
s temetni ködszárnyú álmokon,
mint tengerében ring a zöldszagú fű,
s ég a cseppcsókoltá fény széltépte
göcsösre fázott ágakon.

Halkan mondanám el a szív imáját,
köszönteni elvesztett lelkeket,
kezüket kezembe, arcukat arcomhoz hívni,
szívükből a dalt szívembe lopni,
majd a ködfénytáncolta fűbe leülni
sírni, csal sírni csendesen.

Úgy szeretnék nyári éjszakákon
- amikor a lázas szemű szél beszél -
arcodhoz érni, forrón simulni
Hozzád,
Mint kavicsot ringat a lágy esti szél.

Úgy szeretnék a nap nyári reggelén
szívedbe
s szemedbe csalni ezernyi fényt,
s ha te vagy a nap, veled elégni
Úgy szeretnék, szeretni tudni még!

Csendesek az álmok
Nem ringat bölcsőt a szerelem,
csendesek az éjek,
s a fények sem tűzzel égnek
csak a csend ringat,
csak a csend éget,
csak a csend csendül a csennel csendesen.

(N. Henrikné, Baja)

Idős, nyugdíjas asszony vagyok. 1938-ban mentem férjhez. Eleinte jó életem volt, de aztán jött a háború, a borzalmaival. 1946-ban született az első kisfiam. S mivel leánykoromban is írtam verseket, ott akkor a kórházban a lelkemből írtam az alábbiakat:

Kisfiamhoz

Egy kis csillag nincs az égen,
Mert lehullott ide nékem...
Csillag szeme reám ragyog,
Istenem, de boldog vagyok!

Arcocskája rózsaszírom,
Piciny lelke hó-liliom.
Bársony keze, piros ajka,
Minden olyan csodás rajta!

Kicsi fiam, drága kincsem
Boldogabb énnálam nincsen:
Ha itt pihegsz a keblemen
Harmat csepp a falevelen...

A jó Istent arra kérem,
Hitet, erőt adjon nékem
Hogy tudjalak óvni, védni,
Jó apádnak, s neked élni!

Nevelhessünk téged szépen
Lélekben és testben épen
Mosolyogjon mindig ajkad,
Ég áldása legyen rajtad!

Mikor ebben a versben hangot adtam kimondhatatlan örömömnek, nem gondoltam, hogy semmi sem teljesül a versben megfogalmazott reményekből. Kisfiamat elvesztettem, s onnantól kezdve tragédiák sorozata az életem. Itt vagyok 83 évesen, egyedül a világban. Kézimunkázom, és előveszem a kedves könyveimet, de verset már nem írok. Talán majd eljárók a nyugdíjas klubba, és telnek majd a napok egymás után, és majd olvasok, olvasok...

(Sz. Béláné, Miskolc)

77 éves vagyok, erdélyi származású. Majd húsz éve özvegyen, teljesen magányosan, egyedül élek. Mennyire vártam és vágytam a boldog, nyugodt nyugdíjas életet! Mostani életemre egyik jelző sem illik rá. Hosszú életem során sok örömben, de sok tragédiában is részem volt. Mindig az írás, főként a versírás segített. A verseim az én örömeim és vigaszaim, az egész életemet megörökítettem bennük!

Nem szabad ölelni

Rózsaszín érzéssel öleltem igazán
Mundérba bújtatott katona fiúkat.
Tüzes istennyilák csapkodták az eget
átkozott lángjuk a földünkön sepet.

Így indult életem háborús gyötréssel
Hősi halált kísért első öleléssel.
Aztán minden meghalt, üres maradt lelkem,
de azért máig is őrzöm emlékemben.

Később elfeledtem, amit sorsom vétett,
Újra beköltözött szívembe az élet.
Szerencsém elakadt az első felhőknél
Karomnak ezt súgták: hiába ölelnél.

Csalódtam is, nem is, mert nem voltam árva
Szülők szíve-lelke ölelésem várta. – De
Sorsom kegyetlen volt, őket is elvette
Két karom görcsösen a fejfát ölelte.

Csillagok vigasza de azért utolért
Gyermek utáni vágy nagy ölelést ígért.
Zárt sziklák sorából szabadult el lényem
Új életet kezdve felébredt reményem.

Pici fiú, csibe lány jártak képzeletbe'
Csilingelő hangocskán „MAMÁT” énekelve.
Selymes pázsit termett ott, amerre ők léptek
Sóvárogva perceim ily örömet kértek.

Bizakodó voltam, balgán jóhiszemű
Csalódás könnyétől halványult a derű.
Nem kaptam gyermeket és nem kaptam szívet
Meddő a két karom, csapzott, és – jaj! – KIVERT...

Mert ez volt a végső, többé már nincs remény,
Nincs dobogó élet, aki csak az enyém.
Ölelés vágyától béna a két karom
Nem szabad szeressen! Hiába „AKAROM”!

(G. Ferencné, Budapest)

Az elvándorlásról ma sem írnék másképp, mint néhány évvel ezelőtt. ... Nekem kényszer hatására kellett eljönnöm, az a vigaszom, hogy legalább az anyaországban kötöttem ki, és nem máshol. Én a tudásban, a „könyvmítozban” látom a megtartó erőt. Remélem, még sokan mások is.

Székely „óda”

Pogány istenekben hívő,
Konok, vándorló lovasok,
Jézust követő, kövező,
Porló kenyérszikla-markok,
Thargitaosznak fiai,
Hegyhez ragaszkodó góbék
Égi segítséget várni
Százszor titeket csalt remény.
Fekete köd rabságából
Hitetlen elvagyódó ifjak
Könyvmítozt teremtetek, hogy
Elmétek legyen a szabad!

(D.-S. László, Budapest)

A hófehér gerle meséje

Egyszer volt, hol nem volt, a Kárpát-medence hegyeinek legmagasabbikán, sőt talán még azon is túl, egy csodálatos falucska. A Gerlék falva volt ez, ahogy a gyerekek elnevezték. Azokról az állatokról kapta ezt a címet, akik benne éltek, és azzal büszkélkedhettek, hogy meg tudják gyógyítani a beteg gyermekeket. Én jártam ebben a faluban, itt gyógyult meg az én kislányom is, kit Sárának nevezünk el, mikor megszületett. Bizony nagyon beteg volt, és az orvosok azt mondták nekünk, hogy ők nemigen tudnak rajta segíteni. Rettentően elszomorodtunk. Majd egyszer csak eszünkbe jutott ez a kis falu a hegyek rejtekében.

Másnap útnak indultunk: apa, anya és a kis Sára. Három éjjel és három nappal gyalogoltunk felfelé a hegyekre, lefelé a hegyekről. Már igen elfáradtunk, erre lepihentünk egy kicsit. Mély álomba estünk...

Arra ébredtünk fel, hogy Sacika eltűnt. Sehol nem találtuk. Nagyon megijedtünk, hát azon nyomban útnak indultunk a keresésére. Sokáig mentünk-mentünk, mendegéltünk, mire végre találkoztunk egy fehér tollú, mesészep gerlével.

– Kérlek – szóltam hozzá –, kérlek segíts nekünk! Elvesztettük a kislányunkat, Sára a neve, őt keressük. Tudnál nekünk segíteni? Messze van még a Gerlék falva? – kérdeztem és reménykedve vártam válaszát. Minden gyermek, aki eddig itt járt, azt mesélte, hogy ezek a gerlék beszélnek.

De mégsem felelt. Felröppent a levegőbe, aztán vissza a közelünkbe, jelezve ezzel, hogy kész mutatni az irányt. Követtük. Mindig vissza-visszanézett, hogy a nyomában vagyunk-e. Jó sokáig kellett bandukolnunk. Aztán hirtelen nyoma vészett a galambnak. Kétségbeestünk, mert ránk esteledett.

Kis idő múlva fényeket pillantottunk meg. Leskelődtünk egy kicsit, s hamar rájöttünk, mitől van ez a szinte nappali világosság. A sok-sok galamb szemefénye ragyogott így, ahogy repkedtek a levegőben. Idelent a földön, megannyi apró gyermeket láttunk. És, ó! A mi

Sacink is köztük volt! De megörültünk neki! Már-már felugrottam volna, hogy odarohanjak hozzá, amikor apa csendre intett. Titokban leskelődtünk tovább. Megfigyeltük, hogy voltak csillogóbb szempárok, és akadtak kihúnyófélben lévők is. Vajon mitől lehet ez? – kérdeztem magamban.

Újra megláttuk Sacit. Most már nem akartuk szem elől téveszteni. Láttuk, hogy kérte azt a fehér tollú galambot, amelyik minket kísért el idáig, hogy maradjon vele. Oly gyönyörű volt a gerle, hogy mi is azonnal felismertük őt. A madár engedelmesen elpihent a vállán, és nem repült el onnan többé, ott maradt, amíg csak meg nem gyógyult a mi kislányunk.

Sáríka napról napra erősödött. Már nem volt az arca sápadt, már nem meredtek ki a gyerekszemek, és már nem tűnt soványnak sem. Sőt! Gömbölyödött! Hogy történhetett mindez? A gyerekek egyszerre keltek a madarakkal. Egy nagy kéktollú gerle hangjára ébredtek, ő volt a rangidős, és neki volt a legerősebb hangja is. A hegyi patak forrásánál mosdottak a kicsik, tenyerükből pedig a galambokat kínálták vízzel. A gerlek búgtak, mindegyik a maga kiválasztottja fülébe, azok meg kacagtak örömeikben.

Véget ért a mosakodás, a gyerekek helyet foglaltak a hegy lankásabb oldalán. Mi egy sűrű bokor mögé rejtőztünk el. A madarak felröppentek az égbe, a gyerekek meg nézték őket, mint buknak alá. Ezeknek a bukó galamboknak igazán szép volt a repülésük, és egyben mulatságos. Mivel nem emelkedtek túl magasra, szemmel lehetett őket tartani. Bukfencet vetettek a levegőben, némelyik egyet, mások kettő vagy hármat talán. Aztán hirtelen ott termettek kiválasztottjuk vállán. Így telt el az egész délelőttjük. Úgy láttam, megszűnt az idő.

Saci a fehér tollú galambbal nagyon boldog volt. A kislány ápolta, etetgette és a vállán helyet kínált. Saci már egy hónapja élt a kárpáti hegyekben. Állapota rohamosan javult. Ezt a galambja is észrevette, aki viszont lesoványodott és egyre inkább Saci ápolására szorult. Napról napra gyengült. Amikor már nagyon erőtlenné lett, szólhatott a kislánynak, mert az a következőt felelte:

– Ha így akarod, hát elmehetek vissza a szüleimhez. De ígérd meg, hogy meggyógyulsz és nem szomorkodsz. Akkor én is megígérem neked, hogy gyakran feljövök hozzád!

Összebújtak és a galamb kedvesen cirógatni kezdte Sacikát.

– Tudom, tudom – duruzsolta kislányunk – neked még sok munkád van. Sok a beteg kisgyerek. Most elköszönök tőled. Sohasem foglak elfelejteni! Nagyon szeretlek!

A galamb szeme csak gyengén csillogott. Most értettük meg, hogy miért van az, hogy egyes gerleknek fénylik a szeme, másoknak meg, mint a pislákoló mécses. Hálatelt szívvel közeledtünk a gerle felé, de az elröppent, mikor minket észre vett.

– Édesanyám, édesapám! De jó, hogy jöttetek! Lám, az én galambom pihenni kívánt és én elengedtem. Most arra ment a társaihoz – mutatott tova, egy virágokkal díszített, színes földterület felé.

– Milyen csendes, nyugalmas hely – mondtam, és kézenfogva elindultunk, immár egészséges kislányunkkal.

– Meglátogathatom majd őt? – kérdezte tőlünk.

– Igen – felelte édesapa – bármikor feljöhetsz hozzá, hisz az életedet adta vissza nekünk!

Visszafelé haladva eltűnt a hegy, az erdő, eltűntek a galambok és a gyerekek. A zöld ösvény helyett aszfaltútra tértünk, a magasodó fák helyett kémények emelkedtek ki a földből. Elsuhogtatta a szél a vadalmafa illatát, és a felkelő nap fénye ragyogott fel a csillogó galambszemek helyett. Saci az úton elszenderült, és amikor felébredt, kis otthoni ágyikójában találta

magát. Ott volt mellette a mackója, a kispárnája, a takarója, a csörgője, melyek megannyi szeretettel várták haza. És ott volt egy új társ is, egy gyönyörű szép, fehértollú kis gerlice...

Utóirat a szülők számára:

Én ott voltam és mindent láttam. Így történtek a dolgok, és ha nem hiszitek, járjatok utána, induljatok el, fel a hegyekbe, bizonyára megtaláljátok ezt a kedves és mesés szép falucska. Sok kisgyerek él itt, és ha egyszer a Te kicsinyed is beteg lesz, hozd el őt ide!

(P. Anna, Budapest)

Az első olvasmányélményem és akinek köszönhetem

Pápayné Kemenczey Judit: 10-14 évesek vallomásai könyvről, olvasásról, élménytársról

Elöljáró beszéd egy olvasásvizsgálathoz

Amikor a mai kiskamasz olvasókat kell bemutatnunk, a leírásban jellemzésben meglehetősen bizonytalanok vagyunk. Bár vizsgálatok sora szól az olvasmányszerkezetekről – a közelmúltban kézbe vett művek számáról, összetételéről, esztétikai milyenségéről, a kedvenc könyvekről, szerzőkről –, valamint az olvasásnak szabad időben elfoglalt helyéről, a könyvtárhasználat mértékéről, stb., az elemzések azonban alig tértek/térhettek ki a befogadói magatartásra, beállítottságra. Keveset tudunk arról: **a kézbe vett művek mennyire váltak bensővé, milyen motívumok** ragadták meg a 10-14 éveseket, ezekből melyek a **meghatározók**, a sokáig felejthetetlenek. Elhatároztuk tehát, hogy ezen a területen kezdünk kutatni, remélve, hogy vizsgálati eredményeinkkel gazdagíthatjuk tudásunkat a gyerekek könyvhöz fűződő kapcsolatáról.

A vizsgálat módszeréről

Arra gondoltunk Szolnokon, hogy a Verseghy nyelvművelő verseny kínálta lehetőséggel élünk. Egyrészt mert a felhívásával eljuthatunk az ország valamennyi iskolájába, s ez egyszerűvé teszi az egyébként meglehetősen nehéz és költséges adatgyűjtést. Másrészt: ha a verseny hagyományos részvételi feltételeként elkészítendő benevezési feladat címét érdeklődést keltően, a gyerekeket megszólító kérdésként adjuk fel, akkor nyíltak lesznek, őszintén elmondják véleményüket – egy-egy rövid fogalmazásba foglaltan – mindarról, amire mi kíváncsiak vagyunk. Esetünkben gondolataikat a könyvről, olvasásról, olvasmány vagy filmélményeikről. A mi kutatásunk megbízható, feldolgozható információs anyagává válhat.

Nagy örömünkre a kis írások mindig igazán őszinte hangúak voltak. Talán mert a tanárokat is figyelmeztettük, hogy a gyermekmunkák a beérkezés után tartalmilag vizsgálati anyaggá válnak, tehát ne befolyásolják tanítványaikat mondandójuk közlésében: ne javítsanak, még észrevételeket se tegyenek. (S hogy ez így is történik, bizonyítják a – nyelvi versenyre küldött(!) – pályázatokban az igen gyakori helyesírási hibák.)

Közlékenységre indította a pályázókat az a tény is, hogy a versenyzők s a munkákat elbírálók között nem alakulhatott ki függőségi viszony úgy, mint otthon. A szülői és a tanári elvárás, a gyerekvéleményt esetleg elítélő vagy megrovó felnőtt-magatartás a tanulók viselkedését is módosítja: az ügyesebbek alkalmazkodnak, a kívánt „szöveget” mondják, írják. Itt, a versenyen erről szó sem lehet, a kisdíjakok már a távolság miatt sem tudhatják, mit kíván, mit szeretne tőlük olvasni a „zsűri”, mi lehetne a legmegfelelőbb tartalom, így azt írják, amit gondolnak. A pályamunkákat feldolgozó könyvtárosok számára a tartalmi rész az első pillanattól elválik a küldő személyétől: mindenki adatközlővé válik. (A Verseghy versenyt bírálók pedig nyelvi szempontból értékelnek: vizsgálják a megfogalmazást, a választott forma műfaji hűségét, módját, a szerkesztést, a stílust stb.)

A pályázat és francia modellje

Az 1999-es feladat kijelölt kutatási célja: szeretnénk volna közelebb is megismerni a mai olvasó és nem olvasó 10-14 éves fiúkat és lányokat, megtudni gyermekéletük során nyújtott-e és milyen élményt a könyv, az irodalom, mi az, ami a nyomtatott sorokból megérintette a lelküket.

A fogalmazást kérő pályázati felhívásunkhoz az ötletet a *Le Monde* c. francia lap 1967-es közvéleménykutatása adta. 150 fővárosi és Párizs környéki 9-16 évesnek tették fel a kérdést – népművelési-publicisztikai igénnyel –: „Mit keresek én a könyvben?” A felmérésről a 7839. szám kulturális mellékletében adtak érdekes tájékoztatást. Ezt olvasván azt láttuk: sajátos módon az ottani befutott válaszok mintha a mi mai gondjainkra is rímelnének, ezért úgy találtuk, nem lenne haszontalan átvenni a gondolatot és az eseményt egybevetni a franciáékéval: 30 esztendővel később nálunk vajon azonos vagy eltérő az olvasás szerepe a gyerekek életében. Hogy az összehasonlítás könnyebb legyen a mi pályázati kiírásunk nem csupán a címet tartalmazza, néhány kiegészítő kérdéssel megpróbáltunk közvetlenebb információt is szerezni a 10-14 évesek olvasmányélményéről. A felhívásunk így szólt:

Az első olvasmányélményem

Írj ezzel a címmel rövid (legfeljebb 1,5-2 oldalas) fogalmazást. Ebben mondd el:

a)

- kiskorodban melyik könyvből szeretted, ha felolvastak neked;
- ki olvasott belőle (szüleid, nagyszüleid, óvó néni, tanító néni, könyvtáros néni stb.);
- emlékezeted szerint hány éves voltál akkor;
- mi tetszett benne?

b) Szólhat a fogalmazásod arról is

- melyik könyv volt az, amit magad olvasva, az első olvasmányaid közül annyira tetszett, hogy újra és újra kézbe vennéd;
- ki ajánlotta elolvasásra (szüleid, barátaid, tanító néni, könyvtáros néni stb);
- hány éves voltál akkor;
- mi tetszett benne?

c) Ha nem volt még igazi olvasmányélményed, akkor azt írd meg nekünk. De szólj a fogalmazásodban a miértről is, hiszen kíváncsiak vagyunk arra is, mi lehet ennek az oka (nem olvastak neked, amikor kicsi voltál, illetve eddig még nem találtál olyan könyvet, ami nagyon tetszett volna, vagy nem szívesen olvasol stb.)?

A fogalmazás lehet levél, a naplód részlete vagy bármely más műfaj.

Figyelem: az a), b), c) jellel gépelt témák közül csak egyet kell választanod, azt, amiről tudsz írni.

Válaszfogalmazások és a gyerektársadalom képviselete

Közel 3000 pályamunka érkezett be március végéig, ebből 65 település (ennél több iskolájából) 887 tanuló dolgozatát értékeltük. A helységek a kis falutól a városokon, megyeszékhelyeken át Budapestig, a Dunántúltól Kelet-magyarorszáig jelenítik meg az országot. Sőt felvidékiek, délvidékiek és erdélyiek is akadnak közöttük (lásd: mell.). A merítés széles, a minta reprezentatívnak tekinthető.

Amint vártuk, a gyerekek írásai most is vallomásos értékűek voltak, őszintén szóltak. Nem csupán a hallott mesékről vagy önállóan olvasott művekről, az ehhez fűződő élményeikről számoltak be, de kitárulkozva önmagukról és érzelmeikről, a családról, az iskoláról is többet tudhattunk meg, mint amit reméltünk. A fogalmazások mindegyike egyaránt tanulságos, mind olvasás-, mind gyermeklélektani nézetből. A közlékeny írások egy pszichológiai kötet példatáraként is szerepelhetnének: Bettelheim, Jung, Mérei Ferenc tételei elevenednek meg bennük. A szövegekből a későbbiekben bőségesen idézünk.

A vizsgálati eredmények

A témaválasztás

A pályázati lehetőségek közül – meglepő módon – az első „címet”, a kiskori emlékeket többen (49,2 %) választották, mint a másodikat, a saját, önálló olvasási élményt (48,7 %).

E második csoportban a többség *kizárólag a kötelező műveket* említi. A maradék kisebbség az iskolától függetlenül talált olvasnivalót.

Végül akadtak olyanok is – nem kevesen (2,1 %) –, akik bevallották: *nem szeretnek olvasni*, vagy tapintatosabban: „*nincs már idejük*” arra, hogy könyvet is kézbe vegyenek.

Várható volt, mégis megdöbbenünk, hogy **az igazi irodalmi élmény óvodáskori**. Az önálló „*a maga öröme olvasás*” csak kevesek kiváltsága.

Még előljáróban egy kiegészítő megjegyzés. Bár azt mondtuk, a vizsgálati minta a reprezentativitás követelményeinek megfelel, a kapott eredmények általánosíthatók a mai 10-14 éves korosztályra, egy szempontból azonban óvatosabban kell kezelni az adatokat: a fenti megoszlás viszonyszámaiban, elképzelhető, hogy a korosztály a valóságosnál előnyösebb arcát mutatja be. Ezek a gyerekek ugyanis egy országos anyanyelvi tanulmányi versenyre (a Verseghyre) jelentkeztek pályamunkájukkal, tehát társaik közül kitűnnek, érdeklődőbbek.

A kiskori emlékek

Olvasásszociológiából ismert a **család**, illetve a közvetlen környezet, lélektanból pedig általában a **gyermekkori élmények meghatározó szerepe**. A pályázati gyerekírások e tanulmányokat, a „törvényszerűségeket”, és azok ma is igaz voltát bizonyítják. Az óvodáskori mesék hatásának erősségét, tartósságát, a „bensővé válását” mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az időbeni távolság ellenére – 4-8 év után, felsős általános iskolásként is – élők, elevenek, érzelmmel átitatottak a kiskamaszok emlékei.

Ki és mit mesél?

Kitől kapják a kicsik – *Lewis Carrollt idézve* – ezt a „szívből jövő ajándékot?” A család szerepel az élen. Róluk szólván az első megállapítás: a **felolvasott művek válogatása** oly

igényes és olyannyira a kicsik életkorának megfelelő, mintha a szülők mindahányan „szak-képzett nevelők, olvasáspedagógusok” lennének. Egyetlen könyvtáros sem ajánlhatna megfelelőbb, külön, jobb műveket az óvodásoknak, mint amelyekről a pályázatok beszámolnak.

A gyerekeknek minden kapott mese egész életre szóló adomány. De az édesanyáknak is maradandó élmény emlékezni az iskoláskor előtti fiukra, lányukra, az estékre, a mesélésekre. Feleleveníteni ezeket az esztendőket öröm. Bizonyosság erre a fogalmazások hosszú sora, amelyekben gyakran írják: „*én már elfelejtettem, de édesanyám mondta...*”, és akkor következnek a szeretetteljes történetek tanúságként arra: az anyáknak is nagyon fontosak voltak a fürdetés-fürdés utáni órák. Így idézik fel az első találkozásukat a könyvvel. A leporellókkal eleinte csak játszottak, építettek. Volt, aki mert „harmonikaszerű”, maga köré kerítette a földön, és így nézegette a keménylapokon lévő állatokat, keresve és örömmel felfedezve közülük „az ismerőst”. Más háztetőnek használta autói fölé. Majd egy „szakszerű” közlés: „*3-4 éves lehettem, amikor legelőször olvastak nekem igazi mesekönyvből. Azelőtt szerettem a könyveket, de csak a képeket nézegettem*”. Nem folytatjuk. Így tanultuk és tanítjuk a könyv első kisgyermekkori szerepét: ekkor még csak egy érdekes, különös **játék**, stb. Íme: a régen ismert elmélet ma is élő, megerősített: valóság.

A felolvasott, elmondott mesékből a legtöbbet emlegettek *a magyar népmesék* (Benedek Elek, Illyés Gyula stb.). Ugyanilyen népszerűek *a Grimm* testvérek könyvéből a közismertek (a Piroska és a farkas, Hamupipőke, Jancsi és Juliska stb.). Nagyon kedveltek az óvodásoknak szerkesztett *antológiák* (Minden napra egy mese, 365 esti mese, 366 és egy tucat mese stb.), elmaradhatatlanok *az állatokról* szólók: Bodó Béla, Kormos István, Csukás István stb. művei, köztük Milne Micimackója, és a már több nemzedéket elbűvölő Fazekas Anna Öreg néne özikéje, a Szutyevjev Vidám mesék stb. Élvezettel hallgatott-nézegetett Marék Veronika, Bálint Ágnes. *A versek* sem hiányoznak: Arany János, Petőfi Sándor, József Attila, Móricz Zsigmond a klasszikusok közül, valamint az akkor még első Weöres Sándor, Kormos István. Felbukkan gyakran Nemes Nagy Ágnes neve is. *A mondókákat* főként Füzesi Zsuzsa könyvei képviselik. A „nagyobbak” Mátyás király történeteit is nagyon élvezik, sőt a magyar *mondákat* is kedvelik (többen emlegetik Benedek köteteit). Helyet kap a sorban Saint-Exupéry A kis herceg-e. S úgy tűnik, mindezek mellett jól megférnek a mai népszerű gyermekfilmek kötetbe foglalt változatai (a Szépség és a Szörnyeteg, Ariel stb.), *a Walt Disney* mesekönyvsorozat.

Már itt találkozunk az első *ismeretterjesztőkkel*. Közülük a legnépszerűbb Scarry Tesz-Vesz Városa és Monchaux: A sehányéves kislány.

Ez utóbbihoz fűződik egy kedves történet. A születésre kíváncsi, ma 12 éves „adatközlőnknek” hiába adták többször a kezébe, hogy nézegetse, néhány mondattal értelmezték is a képeket, végül türelmét vesztve kérte „*magyarázzák el emberi nyelven: hogyan lesz és születik meg a kisbaba*.” Idézetünk tipikusan jellemző a „miért-korszakos” óvodás mohó tudásvágyára, s az ezt kielégítő könyvszerepre.

Ugyancsak jellegzetes kívánság „*a mi magunkról, csínytevéseinkről szóló*” történet, vagy a gyerekszobában lévő poszter állatfiguráinak újabb és újabb kalandjait megelevenítő közös esti „kitalálások.”

A mesék sikerének titka: a varázslat. A leegyszerűsített szituációk és a szélsőségesen ellentétes jellemek lehetővé teszik nemcsak a megértést, de a beleélést is. Így írnak: „*mintha a szereplők egyike lennék*”, „*képzeletben megjelent a helyszín és a szereplők*”, „*királyfiakkal, hercegekkel aludtam el, mintha minden mesében főszereplő lennék*”, „*lehettem királylány, favágó, akár több szereplő is egyszerre*”, „*nagyon beleéltem magam*”, „*még most [14 évesen] is gyakran álmodom, hogy én vagyok a mesebeli herceg*” [a Hófehérkéből],

„amikor a csillagszemű juhász szeme felvillant, én is szerettem volna ilyen tulajdonságot”, „még az állatokban is magamra ismertem: mintha rólam szólt volna”.

A tetszést kiváltó másik tényező: a hős vonzereje. Sorsával, küzdelmeivel mindvégig **azonosulni** tudnak. Legmélyebb érzéseiket, reményeiket, szorongásaikat a mesehősök jelenítik meg, „bennük visszhangzanak”. És a főhős sikereivel, a **szerencsés befejezéssel oldódik** a mesehallgató feszültsége. Néhány idézet: *„sok volt az életveszély, az izgalom, de a vége jó, győz a furfangosság, jóság, ügyesség”.* Egy bölcselkedő: *„az élet csupa küzdelem, de a jóság győz: a jó jutalmának, a gonosz bűnhődésének örültem”.* Egy sajátos (kényelmes?) fiú véleménye: *„az ember minden próbát kiáll, mindent megold, és még erőlködni sem kell”* (csak így zárójelben jegyezzük meg: ő ma csak képregényeket olvas). Végül: *„mi gyerekek olyan elveszettek vagyunk a felnőttek között, mint a Kisherceg, ezért sokban megvigasztalt”* stb.

A mesék **érzelemkiváltó, feszültségoldó szerepére** is néhány idézet: *„Lehet félni, szeretni; sírni izgalmas”.* *„Sokszor féltem – írja egy fiú – a szellemektől, de ha este meséltek, elmúlt.”* *„Az Andersen meséktől szomorú voltam, és sokszor féltem”.* Egy hosszabb, tanulságosabb részlet: *„Anyukám észrevette, hogy a televízió rajzfilmjeit nézve féltem, és kimenekültem a szobából akkor is, ha félelmetes szereplők voltak a mesében. Anyukám ezért először maga olvasta el a mesét, és a gonosz szereplőket kihagyta vagy átváltoztatta. Az óvodában a rémisztő tartalmúaktól (pl. Piroska és a farkas) nem féltem, mert nappal mesélték el.”* Végül valamennyi felnőtt számára megszívlelendő közlés: *„féltem a farkastól, de az anyukám az arcomat megsimogatta, mintha én az egyik malacka lennék és elmúlt a reszketés – teljesen beleéltem magam”* (A három kismalac). Mi ez, ha nem a **biztonság utáni** vágy megjelenése?

Vannak, akik így szelidítik meg a mesét, de „szerencsétlenebb” változat is előfordul: az, ha a félelmet, a szorongást racionális történetmagyarázattal oldják, lerombolva ezzel a mese hatását. Idézettel bizonyítva: *„féltem, de érdekelt az is, hogy tud egy farkas embert enni. Anyukám megvigasztalt: kitalált történet ez. Nagyot csalódtam a mesékben, már nem akartam, hogy olvassanak, mert a kitaláció nem érdekelt.”*

A fogalmazások olvasásakor gyakran felidéződött Bettelheim és Jung törvényszerű igaza. Például: a „miért tetszett” kérdésre a válasz, többnyire a történet részletes elmesélése volt. Benne – érdekes módon – a félelmet kiváltó figurák közül csak a boszorkányt említik, sárkányról és más gonosz teremtményről nem szólnak. A pszichológusok szerint a tudatalattiban a szigorú anyával vívódás, szembesülés megjelenésével találkozunk itt, ezekben az esetekben.

A mesét hallgatók szavait megidézve – mint a bevezetőben is említettük – megjelenítő friss példákat láthattunk a Mérei Ferenc Gyermeklélektanából jól ismert két kulcsfogalomra, a **kompensációra** és az **elaborációra**. Azaz a kicsinysége, gyermekisége miatt hátrányba kerültek helyzetének oldó, mesei elégtétel-motívumára, illetve a belső feszültségek elhárításának sajátos módjára, amikor az óvodás a mesei figurák alakjában, cselekedeteiben, sorsában „élve” vezeti le, dolgozza fel aggodalmát, nyugtalanságát.

Az érdeklődést felkeltő motívumok sorában jelentős a szerepe a vidámságnak. **Elemi vágy a humor,** a legtöbb gyerekdolgozatban megjelenik: *„jó volt, mert vicces volt”, „sokat nevetgettünk rajta”;* *„olyan mókás volt, ahogy beszorult Micimackó”* stb.

A könyv külső megjelenése is – a borító, az illusztráció – a műhöz való érzelmi kötődés döntő motívuma. *„Először csak a képeket nézegettem, így választottam”, „nem tudtam betelni a képekkel”, „és az a sok gyönyörű kép!”* – stb. Igen fontos tudnunk, hogy a későbbi olvasmányválasztásnál is döntő a borító *„csak olyan regényt olvastam, aminek a fedele szép”* – írja egy 13 éves kislány friss, felnőttkori kedvenceiről. – A **grafikus** munkája, az illusztráció fontossága, jelenléte végigkíséri tehát az egész gyerekkort.

A mesélőkről és a mesélésről

A család

Jelentőségük, meghatározó szerepük köztudott, de hogy ennyire fontos, magunk is most döbbsünk rá.

Ki mondja a mesét? A családok valamivel több mint felében csak az anya, mintegy 20 %-ában az anya és apa váltva, 31 %-ban a szülők mellett a nagyszülők is, és sokszor említik a nagyobb testvért.

A **mesés esték leírására**, hangulatára szebbnél szebb idézeteket gyűjtöttünk ki – több oldalnyit. Ezekből néhány: „Édesanyám kezébe vette a könyvet, elfoglaltuk helyünket a fotelban, és lassan kibontakozott meseország”, „a szobában a földre leülve ámulattal hallgattuk...”, „minden este vártam a percet”, „most is szívesen emlékezem azokra a szép időkre, amikor anyukám ölében ülve, felolvasott nekem”, „testvéreimmel körülültük az ágyat, ahol anyukánk volt... és mesélt”, „az volt a legjobb az esti mesemondásban, hogy együtt lehettem anyukámmal, mert csak az anyém volt, csak nekem mesélt”, „kiskoromban még nem volt kedvencem, nem is emlékszem, mit hallottam, az volt a szép, hogy anyukám leült mellém, megfogta a kezem és mesélni kezdett”, „ezeket a percek nem feledem, a felolvasások hangulata még ma is eszembe jut” (14 éves), „az volt a jó, hogy olvasás közben odabújtam anyuhoz”, „kár, hogy nem vagyok kicsi, mert még most is mesélne”, „irigységre(!) méltó ember voltam”, „amikor anyukám felolvasott, olyan jó melegség öntött el”, „Csudajó volt úgy hallgatni a mesét, hogy a nagyágyunkra rátelepedtünk”, „A bátyám 4 éves volt amikor anya esti meséket olvasott, én csak 3 hónapos, de engem is az ölébe vett, és úgy olvasott. Később, ahogy növekedtem, már nem maradhatott el az esti mese, most meg az olvasás” (7. o. lány). A nagymamáról és a nagyapáról is születtek emlékezetes mondatok.

Rendkívül érdekesnek tartottuk, hogy a fogalmazásokban csak az anyáról szólván emlegetik: a mesénél szinte fontosabb a **testi közelsége**, érintése. Eszerint a hozzá kötődés, a szoros fizikai viszony a szakirodalomban leírtak ellenére nem csupán a csecsemőknél, de mai óvodásoknál is **biztonsági szükségletként** jelenik meg. A pszichológiából jól ismert, a meghitt testi kapcsolatot, meleg otthonos hangulatot kifejező „*ölelj át szorosan*” időszak, végighúzódik tehát a teljes óvodáskoron is – legalábbis a mi gyerekvallomásaink szerint.

A **mesemondás interperszonális esemény**, közös élmény – mondja Bettelheim: *összekapcsolja a felnőttet a gyerekkel és egyenrangúakká válnak.*

Rendkívül sokat jelent a gyerekeknek az, ha érzik: a szülők osztoznak **érzelmeikben**, és ők is élvezik a mesét: „*könnyünk potyogott a nevetéstől*”, „*ő is velem együtt volt szomorú, de megvigasztalt, ha sírtam*” stb.

A gyerekek örömeiket lelik a felolvasás hallgatásában (főleg képnézegetéssel) de különösen akkor élvezik, az igazi a számukra: a **kötetlen, szabad mesélés**. „*Azt szerettem, ha apu mesél a fával, faragással kapcsolatosat, mert ő asztalos*”, „*a nagymamám úgy mondta, mintha igazi magyartanár lenne*”, „*séta közben, ha nagyapám mesélt, azt szerettem, nála jobban senki sem utánozta a szereplők hangját.*” stb.

Az óvoda

Az **óvó néni** – és a dajka néni is – rendszeresen mesél. Nagyon szépen szólnak, emlékeznek ezekről a délutánokról (vagy a délelőttokről). És arról, hogy otthonról „dicsekvésként” elvihették legkedvesebb kötetüket, mondván: a társainak is mutassa be az óvó néni az ő kedvencüket. Egy beszámoló megörökíti: „*a többieknek nem tetszett a hazulról hozott mesém,*

s ebből verekedés lett, de én megvédtem a könyvem becsületét.” És a nagy kitüntetés: aki kívülről tudott egyet, elmondhatta a többieknek, aki pedig már betűket is ismerte, a délutáni megágyazáskor könyvből olvashatott társainak.

Hogy egy-egy mese **kedvencé vált**, bizonyosság a folytatás: eljátszották otthon bábokkal, lerajzolták, továbbviszik a történetet – és megunhatatlanul újra és **újra kérik**.

Az olvasás megszerettetésének családi és óvodai mintáit láttuk, hiszen – a mesén felnővöktől idézem –: „*alig vártam, hogy megtanuljak olvasni, mert amit meg akartam tudni, azt mással elolvasatni rossz.*” Többen azért tanulták meg a betűket az iskolás kor előtt, hogy maguk olvashassák „amikor akarják” kedvenc meséjüket. „*Könyvszeretemet a szüleimnek köszönhetem... sokat olvastak... ők neveltek arra, hogy a könyvet nagyon lehet szeretni és élvezni.*” Szinte mindannyian így zárják fogalmazásukat: „ő is elmondja majd kedvenc meséjét saját gyerekeinek...” A folytatás az iskolán múlik.

És mit tesz az iskola?

A gyerekek – mint láttuk –, alig várják, hogy maguk, önállóan olvassanak, saját kedvük szerint. „*Úgy gondoltam csöppnyi eszemmel, ha ilyen szép dolgok vannak a könyvekben, nekem feltétlenül meg kell tanulnom olvasni, hisz nem maradhatnak előttem titkok (7. o. lány)*”. „*Nagyon izgultam, hogy minél előbb megtanuljak olvasni... Most nem szeretek (6. o. lány)*”, „*Szüleim rengeteget olvastak nekem. Ahogy nőttem, én is megismertem a betűket... De már 9-10 éves koromtól az egészet unalmasnak tartom. Nem szeretek olvasni. (5. o. lány)*”.

Lelkesek, de többségük nagyot csalódik: „*Amikor először olvastam, nagyon furcsa volt, a betűk összegabalyodtak és én alig tudtam olvasni. (11 éves lány)*”. „*Egyedül olvasni már később nem szerettem*”, „*az iskolában rá kellett jönnöm, hogy a könyvek bújása korántsem olyan szórakoztató, mint a hallgatása*”, „*Nem tudtam egyszerre olvasni és megérteni a szöveget, és beleképzelni magam. Sok évig egyet sem olvastam (13 éves lány)*”, stb.

Az iskola olvasást tanít, (később is irodalmat oktat), és **kevésbé nevel olvasóvá**. Ezt összegezzük az előbbi idézetekből, vallomásokból. Alig néhányan említik azt a tanító nénit, aki mesél, vagy a feladott „nyári olvasmánnyal” küszködőnek érdeklődést keltően elmondja a tartalmát, idéz a könyvből. Csak egy gyerek olvasmányélménye a 2. osztályos tankönyv. De továbbiakról, esetleg könyvhöz vezető tanítási óráról úgy, ahogy az óvodai élmények megjelentek, itt már nem esik szó. Annál több a kötelező olvasmányokról, a velük való küzdelemről.

A család és az iskola együttműködése

Otthon istápolják-e és hogyan a kisiskolást? Az **olvasási nehézséggel gyötrődőknek a szülők** egy része **türelemmel**, különböző trükkel siet a segítségére: váltva olvasnak – gyerek és felnőtt – még negyedikben is; mosogatáskor kéri az anya a felolvasást; vagy a nagyszülő saját szórakoztatását igényelve „meséltet” könyvből magának stb. – Ezek után sok gyerek számol be a szerepváltás boldogságáról – hogy most ő mesél a felnőttnek –, még ma sem sejtik, hogy fortély volt mindez, az ő „gyámolításukra”.

Mások ezzel ellentétben, az iskola elvárásainak megfelelően, **szigorúan** kikérdezik az olvasottak tartalmát, s ha nem megy, büntetnek, majd amikor a kijelölt művet elolvasa csemetéjük, nehezebbet kap, „*addig kellett olvasni, amíg nem ment tökéletesen. Sokszor késő estig.*” „*Nem szeretek olvasni, ugyanis elsős koromban, mindig azt mondták, hogy az iskolában tanult olvasmányt – gyakorlásként – ötször kell elolvasni. Én ennek köszönhetően megtanultam az olvasmányt. Így az elkövetkező években nagyon nehezen ment az olvasás. Az*

én olvasásomat képolvasásnak [?] hívják, mert a szó első betűit és a hátsó betűit olvasom csak el, a többieket kikövetkeztetem (14 éves fiú)”.

Az olvasás technikájának sikeres elsajátíttatása mellett a **könyv megszerettetésére** is akad néhány szülői „ravaszság”. Egyesek gyerekkori kedvenc könyvükről mesélve ajánlják azt az olvasástól visszariadt fiuknak vagy lányuknak. Mások még a felsősöknek is felolvasnak, *„ravaszul a közepéből, majd az izgalmas résznél letette, így kénytelen voltam nekiveselkedni, ha meg akartam tudni a történet elejét és végét”*. Vagy elutaznak nyaralni oda, ahol nincs tv, rádió, csak olvasni lehet, *„így jöttem rá, hogy ez is szórakozás”*.

Mint láttuk, sajátos az együttműködés. Sok szülő nem érti még: nem bizonyos, hogy otthon is ridegen követelni kell, sokkal érdekesebb trükkökkel, türelemmel segíteni. Igaz, ez lassúbb út, az „elvárásoknak” nem azonnal, csak később felelnek meg gyerekeik, de ez eredmény tartós, a hatás életre szóló.

Az önálló olvasáshoz vezető úttal, a kisgyermekkorral érthetően, hosszabban foglalkoztunk, hiszen a könyvhöz fűződő érzelmek ekkor érlelődnek, keletkeznek.

Felsősök, akik szeretnek olvasni

Ők a pályázati felhívás második fogalmazását választották. Arról a könyvről írtak, ami már önállóan olvasván megtetszett nekik. Valójában két külön csoportot alkotnak: egyik részük a kötelező irodalmat említi, a másik az iskolán kívüli műveket.

A kedvencnek mondott **„nyári olvasmányok”** bizony gondot okoznak: *„nem is ajánlottak, nagyon kötelezőek voltak: „ennek nem a tartalmát, a szavait sem értettem igen gyakran”* – írja egy ma már nagylány a 2. osztályos „ajánlott”-ról. Nehezen, erős biztatásra fognak hozzá, majd végül sokuknak tetszik: *„olyan művek ezek, amin át kell rágni magunkat, végül egészen jó”*. Többen emlegetik: *„anyukám többször lelket öntött belém, így olvastam végig”*, stb.

A „diktált” könyveket ellenállással fogadják. Sajnos a kényszerűség keserű ízét a tanítók-tanárok nem igen oldják, éppen ezért *„keltenek ijedelmet”* a tanulóknak. A legnagyobb eredmény: ha nehezen végigolvasták, közlik: *„mégis tetszett.”* – Úgy tűnik, az iskola az olvastatásnak ezzel a módjával nem éri el a szándékolt nevelési célt: nem kelt kedvet az olvasásra.

A művek népszerűsége is egészen eltérő: a legkedveltebb Kästner: A két Lottija, messze utána követi Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk, a legutolsó Jókai Mór: A kőszívű ember fiai. A rangsor jelzi: melyek felelnek meg az életkori sajátosságoknak. Véleményünk szerint – mert szabadon kijelölhetők – a gyerekek érdeklődésére érvényesebben építő, a gazdag gyermekirodalomból bátrabb válogatásra lenne szükség, hogy mindenki igazán kedvét lelje benne. A mai „iskolai olvasmányok” gyakran a tanítók, tanárok gyerekirodalmi járatlanságát, olvasás-lélektani ismereteik hiányosságát tanúsítják.

Akik a kötelezőn kívül a gyerekirodalomból önállóan szabadon választottak, s vált kedvencükké egy-egy regény, őket már a francia vizsgálatok adatközlőivel is hasonlíthatjuk.

Nálunk is, mint a párizsiaknál számosan írták, hogy az **első** kedvelt olvasmányok **az addig csak hallott mesék** saját szemmel olvasott formája volt.

Legtöbbször 12-13 éves korukban kaptak indítást a regényolvasásra. Választásaikban legfontosabb tanácsadó valamelyik szülő vagy nagyszülő, *(„anyukám” vagy „apukám kedvenc könyve volt”, „ők mondták, olvassam el, megéri”*. A kedvencnek vallott könyvek között a szülők gyerekkorának irodalma szerepel számottevően: az 1960-70-es évek gyerekregényei. Ennek alapján is bátran állíthatjuk, a legfőbb útbaigazító, könyvajánló a család. Rajtuk kívül

más felnőttől (tanár, könyvtáros) csak igen kevesen, alig kapnak irányítást. A több százból egyetlen említette **történelemtanárát**, aki „jó olvasmányt: Nöstlinger Órarend randevúval-t ajánlotta, ami azért tetszett, mert mintha rólam szólt volna”.

A barátok, iskolatársak javaslata is mértékadó. Szívesen hallgatnak rájuk, hiszen a kapcsolat-teremtés, a kapcsolat erősítés eszköze egy-egy könyv megbeszélése.

A **könyvtár** olvasóvá nevelő szerepe is meglehetősen passzív. Az intézményt mintegy hatvanan említik: „mikor 7 éves koromban elkezdtem érdeklődni a könyvek iránt, apukám elvitt a könyvtárba, hogy válasszak egy olyan könyvet, amit szívesen olvasnék”, „egész délutánokat töltök el a könyvtárban”, „jókat böngészek a polcokon”, stb. A könyvtárosról is szólnak – de csak 5 olvasó: „az Abigélt a könyvtáros néni ajánlotta, aki már jól ismerte az ízlésemet(!)”, 9 évesen léptem át először a könyvtár küszöbét. Tanácstalanul nézelődtem, amikor a könyvtárosnő ajánlott olvasnivalót”, „alsós koromban iratkoztam be a gyerekkönyvtárba, a könyvtáros néni nagyon megkedveltem” stb. Az idézetek sora majdnem teljes, ezért szomorúan kevés... A könyvkiválasztásban a családon kívül alig segít valaki, a gyerekek eléggé magukra vannak hagyatva. (A francia felmérés is ezt panaszolja.)

A kedvencé vált könyvek az életkornak megfelelőek: a már említett mesék mellett a legjobb lányregényeket, kalandos történeteket találjuk és néhány ismeretközlőt. Elvértve ugyan egy-egy krimi és bestseller is előfordul.

A címjegyzékük száz körül regisztrálja a műveket. A könyvek és szerzők száma ugyanolyan meglehetősen kevés és korlátozott, mint 30 éve a Le Monde-nál.

A párizsi felmérés megemlíti: a könyv az érintkezés különleges eszköze. Mi is megnéztük a fogalmazásokat, és ha nem is jelentős számban, de találtunk erre vonatkozó említéseket. A korábban leírt óvodai „mesekönyv-bemutatókon” kívül olvashattuk: „édesanyámnak is ajánlottam”, „javaslatomra nagyapám is elolvasta, és tetszett neki”, „a barátom adta a kezembe” stb.

Az olvasni nem szeretők és nem olvasók

Akik ezt nyíltan bevallották, viszonylag kevesen vannak, ám a fogalmazók között már több olyan is található, aki 4-5 sorban, tankönyvében szereplő szöveget visszamondva számol be egy-egy kötelező olvasmányról – mint élményről. Talán nem kemény ítélet azt állítani, de igaz: ők a regénybe legfeljebb belekukkantottak. Ezek a diákok valójában nem olvasók.

A könyvek, az olvasás elutasításának okát keresvén ismét a gyerekszövegekhez fordultunk. Íme: „azért nem szeretek olvasni, mert unalmasnak, értelmetlennek találom. Az én világom a képregények, újságok, TV. Imádom a Dragon Ballz-rajzfilmet. Izgalmas, mozgalmas, vicces. Verekedésről, brutalitásról szól. Megfelel a mai elvárásoknak. Ha tehetném, egész nap azt nézném, de tanulni is kell (7. o. fiú)”. „Az én műfajom a TV mert természettudományi filmet csak ott lehet igazán élvezni, ezért mondom a gőzmozdonnyal egyenértékű találmány (7. o. fiú)”. „Sokan azért nem olvasnak könyvet, mert nincs rá idő. De ha belegondol az ember, lenne rá, de akkor le kellene mondani vagy az esti vagy a délutáni filmekről, és azt senki sem akarja (6. o. lány)”. „Most már nem annyira szeretek olvasni, mert a házi olvasmányok nem annyira érdekesek és hozzá még hosszúak is (13 éves lány)”. „A könyvek iránt már kiskoromban sem vonzódtam, mert unalmasnak tartottam. A háborús történeteket szeretem, de nem olvasni, hanem nézni. Amit olvasok, akár halkan, akár hangosan, nem értem a szövegét (14 éves fiú)”. „Az olvasásba hamar belefáradok, s megunom”. Számomra nem nagyon fontos az olvasás, talán, ha többet olvastak volna nekem, de az is lehet, hogy ez örökletes dolog, mert az anyukám és az apukám sem szeret olvasni (7. o. lány)”.

Ezek az őszinte mondatok közismert tényeket erősítettek meg: a gyakori televízió-nézés, a könyves családi környezet hiánya nem kelti fel, inkább eloltja az olvasási vágyat. És figyelmeztetnek is: a felnőttek – pedagógusok, könyvtárosok – értő, türelmes könyvvajánló tevékenysége nélkül szinte elképzelhetetlen, hogy gyerekeink egyre nagyobb számban olvasó-művelődő felnőttekké váljanak. Nagy tehát a felelősségünk.

Summázat

A gyerekvallomásokat szándékosan idéztük meg ilyen gazdagon. Azt kívántuk, hogy a könyvről, az olvasásról szóló valóságot az ő őszinte közvetítő szavaikkal láttassuk. Érdeklődésük, érzelmeik, kívánságaik és gondjaik ismeretében – s mindezek tiszteletében – mi felnőttek igazabb felelősséggel közeledjünk hozzájuk. Ne szidalmazzuk a kíváncsiság nélkülieket, a gyengén olvasókat, és ne kárhoztassuk a könyvet visszautasítókat. Karácsony Sándor szellemében egyenrangú partnerként nyerjük meg őket a betű szeretetének. Szavait idézve: *„A nevelő, ha képes lesz a művek erejéből, szépségéből annyit magába szívni, hogy költő (vagy tolmács) váljék belőle, akkor közönséget teremthet azokból a gyerekekből, akiket eddig még nem érintett meg az irodalmi élmény. A művekből kezd feléjük áramlani valami, ami igényt ébreszt. Tolmácsná vált nevelő nélkül ez nem történik meg. Siker, tetszés, gyönyörködés jelzi: a gyerekek eljutnak a jelrendszerből a jelképrendszerbe. Ez teszi őket irodalmat óhajtókká”.*

De a sikeres tolmácsnak a nyelvet: a gyerekirodalmat is jól kell ismernie!

Pápayné Kemenczey Judit

IRODALOM

BETTELHEIM, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Bp. 1985

JUNG, Carl Gustav: Az ember és szimbólumai. Bp. 1997

JUNG, Carl Gustav: Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről. Bp. 1995

KARÁCSONY Sándor: A könyvek lelke. Irodalmi nevelés. Bp. 1941

MÉREI Ferenc: Gyermeklélektan. Bp. 1997

RANSCHBURG Jenő: A 10-14 évesek gyermeklélektana. =

A 10-14 éves olvasók. Szerk. Pápayné Kemenczey Judit. Bp.-Szolnok, 1985

SZÉKÁCSNÉ VIDA Mária: A művészeti nevelés hatásrendszere. Bp. 1980

TELEPÜLÉSEK JEGYZÉKE

(az innen érkező fogalmazásokat dolgoztuk fel)

Budapest
Abádszalók (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Ács (Komárom megye)
Ajka (Veszprém megye)
Bábolna (Komárom megye)
Balatonfüred (Veszprém megye)
Békéscsaba (Békés megye)
Besenyszög (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Cegléd (Pest megye)
Csongrád (Békés megye)
Dombóvár (Tolna megye)
Écs (Győr-Moson-Sopron megye)
Eger (Heves megye)
Érd (Pest megye)
Esztergom (Komárom-Esztergom megye)
Gyöngyösújfalú (Vas megye)
Győr (Győr-Moson-Sopron megye)
Györszentivány (Győr-Moson-Sopron megye)
Jánoshida (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Jászágó (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Jászberény (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Jászladány (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Kaposvár (Somogy megye)
Kengyel (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Kisbajcs (Győr-Moson-Sopron megye)
Kisvárda (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
Komárom (Komárom-Esztergom megye)
Körmend (Vas megye)
Kőszeg (Vas megye)
Kőtelek (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Kunhegyes (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Mándok (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
Marcali (Somogy megye)
Mátészalka (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Mosonmagyaróvár (Győr-Moson-Sopron megye)
Nagykőrös (Pest megye)
Nógrád (Nógrád megye)
Nyúl (Győr-Moson-Sopron megye)
Pécel (Pest megye)
Perkupa (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Pétfürdő (Veszprém megye)
Sárospatak (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Sopron (Győr-Moson-Sopron megye)

Szekszárd (Tolna megye)
Szentbalázs (Somogy megye)
Szendes (Csongrád megye)
Szentgotthárd (Vas megye)
Szentistván (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Szombathely (Vas megye)
Szomolya (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Tardos (Komárom-Esztergom megye)
Tata (Komárom-Esztergom megye)
Tatabánya (Komárom-Esztergom megye)
Tiszaújváros (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
Tiszavasvári (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
Üllő (Pest megye)
Zagyvarékas (Jász-Nagykun-Szolnok megye)
Záhony (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)
Zalaegerszeg (Zala megye)
Jugoszlávia
 Temerin
Románia
 Nagybánya
 Szalacs
Szlovákia
 Füle

